ӘДІСТЕМЕ ЛЕМІ

Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы

№12(1) (2025 ж. Желтоқсан/Декабрь 2025 г.)

ӘДІСТЕМЕ ӘЛЕМІ

ЖУРНАЛЫ

«ӘДІСТЕМЕ ӘЛЕМІ ЖУРНАЛЫ» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының №12(1) (2025 ж. Желтоқсан) шығарылымы.
Выпуск №12(1) (Декабрь 2025 г.) республиканского информационного научно-методического журнала «ӘДІСТЕМЕ ӘЛЕМІ ЖУРНАЛЫ».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ44VPY00129896 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитетінде берілген

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ44VPY00129896

Выдано Комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ӘДІСТЕМЕ ӘЛЕМІ ЖУРНАЛЫ» ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов информационного научно-методического журнала «ӘДІСТЕМЕ ӘЛЕМІ ЖУРНАЛЫ» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Ердәулетова М.М. Мектепке дейінгі және бастауыш сыныптар арасындағы сабақтастық 4
Шерниязова О.А. Оқушылардың мотивациясын арттыру әдістері. Интерактивті әдістер арқылы оқу сауаттылығын дамыту 7
Суемова Г.Б. Эмоционалды интеллектті дамыту 10
Сулейменова Г.Б., Умирзаков Ж.А. Жасанды интеллекті информатика сабағында қолдану 13
Амирова Н.Д. Қос сөздер 15
Кенжалина А.С. Домбыра мен фортепианоға арналған «Еркем-ай» жинағы: жанрлық-стильдік ерекшеліктері, педагогикалық және орындаушылық әлеуеті 18
Казамбаев А.А. Сборник для домбры с фортепиано «Еркем-ай»: жанрово-стилевые особенности, педагогический и исполнительский потенциал 20
Алиева Г.Қ. Қазақ тілі пәнінен 5–6 сыныптарға арналған ойын үлгілері 22
Ризакулова Б.Н. Есептер каруселі 24
Абдукаимова Ж.С. Мектепке дейінгі даярлықта оқыту мен тәрбиелеу әдістемесінің педагогикалық негіздері 27
Наушабаев Т.А. Қолөнер-ұлттың рухани байлығы 29
Баймурзаева А.А. Гг дыбысы және әрпі 31
Кошимбаева А.Б. Жасанды интелектті балабақша жұмысында пайдалану 34
Айтешева Д.У. Жасанды интеллект мұғалімнің жұмысын жеңілдетпесе, кім жеңілдетеді? 37
Даулетбекова Л.А. «Тәуелсіздік тұғырым» 40
Көбейсінова А.Б. Ағылшын тілі пәнін оқытуда заманауи технологияларды қолдану маңыздылығы 44
Тилевгазиева Ж.Д. Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс кезінде белсенді оқыту әдістерінің кең мүмкіндіктері 46
Тажибаева С.Н. Жасанды интеллект және оның мұғалімге пайдасы 48
Сырлыбаева А.Б. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда мультимедия құралдарын қолдану 50
Мұрат О.Қ. Бастауыш сынып мұғалімінің оқушылардың коммуникативтік қабілеттерін қалыптастырудағы рөлі 52
Рыспаева М.С. Сөйлемдегі сөздердің байланысы 54
Байболова Т.К. Ас қайда қорытылады? 57
Жолжаксынова Э.С. Мектепке дейінгі балаларды ойын әрекеті арқылы дамыту 60
Ошанова А.К. STEM: оқытудың тәсілдерін биология сабағында қолдану ерекшелігі 62
Башаева Д.Е. Балабақшада дидактикалық ойындар арқылы балалардың танымдық қабілетін арттыру 65
Мукатаева К.К. Повышение эффективности обучения русскому языку с помощью современных технологий в Казахстане 67
Иманбаева Н.А. Көркем еңбек сабақтарын оқыту және жаңартылған білім беру мазмұны 70
Ерғали Е.Ә. Мектептегі дене тәрбиесінің оқушылардың өміріндегі маңызы 72
Аскарова Ш.М. «Использование цифровых технологий и искусственного интеллекта на уроках русского языка» 74
Мукишев Ш.А. Биология пәнін оқытуда мета-пәндік тәсілді жүзеге асыру 75

Ердәулетова Мереке Мырзаханқызы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
“№12 жалпы білім беретін мектеп” КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Атемекен ауылы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖӘНЕ БАСТАУЫШ СЫНЫПТАР АРАСЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ

Аннотация: мақалада мектепке дейінгі және бастауыш білім беру арасындағы сабақтастықты қамтамасыз етудің психологиялық-педагогикалық негіздері қарастырылады. Сабақтастық баланың тұлғалық, танымдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуының үздіксіздігін қамтамасыз ететін маңызды педагогикалық шарт ретінде талданады. Мектепке дейінгі кезеңде қалыптасқан ойын әрекеті, танымдық қызығушылық, эмоционалдық тәжірибе және базалық дағдылардың бастауыш сыныптағы оқу әрекетіне табиғи көшу механизмдері ашып көрсетіледі. Мақалада бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби рөлі, оқу мазмұны мен әдістерінің бірізділігі, бағалау жүйесінің сабақтастығы, метатанымдық қабілеттерді дамыту, ата-анамен өзара әрекеттестік және цифрлық ортадағы сабақтастық мәселелері ғылыми тұрғыда талданады. Ұсынылған тұжырымдар бастауыш сыныпта баланың мектепке бейімделуін жеңілдетуге және оқу мотивациясын тұрақты қалыптастыруға бағытталған.

Кілт сөздер: сабақтастық, мектепке дейінгі білім беру, бастауыш сынып, оқу әрекеті, ойын әрекеті, психологиялық бейімделу, танымдық даму, эмоционалдық даму, метатаным, оқу мотивациясы, педагогикалық сабақтастық.

Қазіргі білім беру жүйесінде мектепке дейінгі тәрбие мен бастауыш білім беру арасындағы сабақтастық мәселесі педагогикалық ғылым мен практиканың өзекті бағыттарының біріне айналып отыр. Бұл кезеңдер баланың тұлғалық, танымдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуының бірізді, үздіксіз жүзеге асуын қамтамасыз ететін тұтас педагогикалық кеңістікті құрайды. Сабақтастық ұғымы баланың даму логикасын сақтай отырып, алдыңғы білім мазмұны, дағдылар мен құндылықтардың келесі білім сатысында табиғи жалғасуын білдіреді. Осы тұрғыда бастауыш сынып мұғалімінің рөлі ерекше, себебі ол мектепке дейінгі кезеңде қалыптасқан психологиялық, танымдық және әлеуметтік негіздерді ары қарай дамытушы негізгі педагогикалық тұлға болып табылады.

Мектепке дейінгі кезең баланың жетекші іс-әрекеті ретінде ойынға негізделсе, бастауыш мектепте оқу әрекеті жетекші орын алады. Дегенмен бұл екі әрекет бір-біріне қарама-қарсы емес, керісінше өзара сабақтас және бірін-бірі толықтыратын құбылыс ретінде қарастырылуы тиіс. Сабақтастық сақталмаған жағдайда балада оқу мотивациясының төмендеуі, психологиялық бейімделу қиындықтары, оқу әрекетіне деген ішкі қарсылық пайда болуы мүмкін. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімі оқу процесін ұйымдастыруда баланың мектепке дейінгі тәжірибесін, ойын арқылы меңгерген дағдыларын, эмоционалдық ерекшеліктерін терең ескеруі қажет.

Психологиялық тұрғыдан алғанда, мектепке дейінгі жаста баланың ойлауы нақты-бейнелік сипатта болады, ал бастауыш сыныпта біртіндеп логикалық-абстрактілі ойлауға көшу жүзеге асады. Осы өтпелі кезеңде сабақтастықтың сақталуы баланың когнитивтік дамуын бірқалыпты жүргізуге мүмкіндік береді. Егер бастауыш білім беру жүйесі баладан бірден жоғары деңгейдегі абстракцияны, ұзақ уақыттық зейінді, өздігінен реттелген оқу әрекетін талап етсе, бұл психологиялық жүктемеге әкелуі мүмкін. Сондықтан бастауыш сыныпта оқу мазмұны мен әдістері мектепке дейінгі кезеңдегі тәжірибеге сүйене отырып құрылуы қажет.

Сабақтастықтың маңызды аспектілерінің бірі – оқу мазмұнының үйлесімділігі. Мектепке дейінгі білім беру ұйымында қалыптасқан қарапайым математикалық ұғымдар, тілдік дағдылар, қоршаған орта туралы түсініктер бастауыш сынып бағдарламасында механикалық түрде қайталанбай, тереңдетіліп, жүйеленіп берілуі тиіс. Бұл жерде бастауыш сынып мұғалімінің әдістемелік шеберлігі шешуші рөл атқарады. Ол баланың бұрынғы білімін диагностикалап, жаңа білімді соған сүйене отырып құрастырады.

Әлеуметтік-эмоционалдық сабақтастық та ерекше мәнге ие. Мектепке дейінгі кезеңде бала ересекпен тығыз эмоционалдық байланысқа үйренген, ал бастауыш сыныпта бұл байланыс біртіндеп дербестікке жол береді. Мұғалім осы өтпелі кезеңде баланың эмоционалдық қауіпсіздігін қамтамасыз етіп, сенімді, қолдаушы білім беру ортасын қалыптастыруы тиіс. Педагогикалық қарым-қатынастың гуманистік сипаты баланың мектепке бейімделуін жеңілдетіп, оқу әрекетіне оң көзқарас қалыптастырады.

Сабақтастықты қамтамасыз етудің тағы бір маңызды бағыты – әдіс-тәсілдердің бірізділігі. Мектепке дейінгі кезеңде қолданылатын ойын, шығармашылық, зерттеушілік әдістер бастауыш сыныпта да сақталып, оқу мазмұнымен үйлестірілуі қажет. Ойын элементтері, проблемалық жағдаяттар, жобалық тапсырмалар бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттырып, оқу мотивациясын сақтауға мүмкіндік береді. Бұл тәсілдер баланың табиғи қызығушылығын қолдап, оқуды формальды емес, мағыналы процесс ретінде қабылдауына жағдай жасайды.

Қазіргі білім беру талаптары сабақтастықты тек мазмұндық немесе әдістемелік деңгейде ғана емес, құндылықтық тұрғыда да қарастыруды талап етеді. Мектепке дейінгі кезеңде қалыптасатын базалық құндылықтар – өзіне сенім, қарым-қатынас мәдениеті, жауапкершілік, ынтымақтастық – бастауыш сыныпта жүйелі түрде дамытылуы тиіс. Бұл ретте бастауыш сынып мұғалімі тек білім беруші емес, баланың тұлғалық дамуын бағыттаушы негізгі модератор ретінде көрінеді.

Сабақтастықтың инновациялық аспектісі цифрлық технологияларды тиімді қолданумен де байланысты. Мектепке дейінгі ұйымдарда қолданылатын интерактивті ресурстар, цифрлық ойындар мен визуалды материалдар бастауыш сыныпта оқу мақсаттарына бейімделіп, жүйелі түрде қолданылған жағдайда баланың оқу әрекетіне қызығушылығын сақтайды. Бұл цифрлық сабақтастық оқыту формаларының бірізділігін қамтамасыз етіп, білім алушының цифрлық сауаттылығын ерте кезеңнен бастап қалыптастырады.

Сабақтастықты қамтамасыз етуде педагогтар арасындағы кәсіби өзара әрекет те маңызды. Мектепке дейінгі тәрбиешілер мен бастауыш сынып мұғалімдерінің бірлескен жоспарлауы, ақпарат алмасуы, баланың даму динамикасын бірлесе талдауы білім беру процесінің тиімділігін арттырады. Бұл жүйелі әрекет баланың жеке ерекшеліктерін ескеруге, оқу мен тәрбиенің үздіксіздігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Зерттеулер көрсеткендей, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру арасындағы үзіліс көбінесе оқу мотивациясының әлсіреуіне әкеледі. Бұл жағдай баланың бұрын қалыптасқан қызығушылықтары мен мектеп талаптарының сәйкес келмеуінен туындайды. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімі баланың мектепке дейінгі кезеңде қалыптасқан танымдық қызығушылығын жаңа оқу мазмұнымен үйлестіруі қажет. Бұл жерде басты міндет – баланың «үйренуге деген табиғи ұмтылысын» сақтау. Оқу әрекеті баланың ішкі қажеттілігіне айналмаған жағдайда, ол формальды сипат алып, сыртқы бақылауға тәуелді болады.

Сабақтастықтың тағы бір маңызды қыры – баланың өзін-өзі бағалау жүйесінің қалыптасуы. Мектепке дейінгі кезеңде баланың жетістігі көбіне эмоциялық қолдаумен, мадақтаумен бағаланады. Ал бастауыш мектепте бағалау біртіндеп нәтижеге, орындау сапасына және ережелерді сақтау деңгейіне бағытталады. Егер бұл ауысу күрт жүзеге асса, балада өзіне деген сенімсіздік, қорқыныш, сәтсіздікке бағдарлану қалыптасуы мүмкін. Сондықтан бастауыш сыныпта формативті бағалау, жетістікті процесс ретінде көрсету, баланың жеке прогресін бақылау сабақтастықты сақтаудың маңызды шарты болып табылады.

Сабақтастық мәселесінде тілдік даму ерекше орын алады. Мектепке дейінгі жаста баланың сөйлеуі негізінен ауызша, диалогтық сипатта дамыса, бастауыш мектепте монологтық сөйлеу, мәтінмен жұмыс, жазбаша тіл қалыптаса бастайды. Бұл ауысым біртіндеп жүзеге асуы тиіс. Мұғалім баланың ауызша сөйлеу тәжірибесіне сүйене отырып, жазбаша тіл дағдыларын қалыптастырған жағдайда ғана тілдік сабақтастық қамтамасыз етіледі. Бұл тәсіл оқу дағдысының механикалық емес, мағыналы түрде дамуына ықпал етеді.

Сабақтастықтың заманауи аспектілерінің бірі – метатанымдық қабілеттердің қалыптасуы. Мектепке дейінгі кезеңде бала өз әрекетін көбіне интуитивті түрде орындайды, ал бастауыш мектепте ол өз әрекетіне талдау жасап, «қалай үйренемін», «нені білемін», «нені түсінбедім» деген сұрақтарға жауап бере бастайды. Осы қабілеттерді дамыту сабақтастықтың жаңа сапалық деңгейін көрсетеді. Мұғалім баланы рефлексияға, өзін-өзі бақылауға және өз оқу әрекетін жоспарлауға үйрету арқылы оның оқу дербестігін қалыптастырады.

Сабақтастықты қамтамасыз етуде отбасының рөлі де ерекше. Егер ата-ана мектепке дейінгі және бастауыш білім беру талаптарының айырмашылығын түсінбесе, балаға қойылатын талаптарда қарама-қайшылық пайда болады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімі ата-анамен жүйелі түрде жұмыс жүргізіп, баланың даму ерекшеліктерін, оқу әрекетіне бейімделу кезеңінің заңдылықтарын түсіндіруі қажет. Бұл өз кезегінде баланың психологиялық жай-күйін тұрақтандырып, оқу процесіне оң ықпал етеді.

Осы тұрғыдан алғанда, сабақтастық тек білім мазмұнының жалғастығы емес, ол – баланың дамуын қолдайтын тұтас педагогикалық философия. Бұл философияда бала объект емес, даму субъектісі ретінде қарастырылады. Бастауыш сынып мұғалімі баланың өткен тәжірибесін бағалап, оны жаңа біліммен ұштастыра алғанда ғана сабақтастық шынайы жүзеге асады. Мұндай тәсіл баланың мектепке бейімделуін жеңілдетіп қана қоймай, оның болашақ оқу жетістіктерінің берік негізін қалайды.

Осылайша, мектепке дейінгі және бастауыш сыныптар арасындағы сабақтастық – бұл баланың тұлғалық, танымдық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ететін күрделі педагогикалық жүйе. Ол білім мазмұнының үйлесімділігін, әдістердің бірізділігін, эмоционалдық қолдауды және құндылықтық бағдарлардың сабақтастығын талап етеді. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі, психологиялық-педагогикалық дайындық деңгейі және инновациялық тәсілдерді қолдану қабілеті осы үдерістің табысты жүзеге асуының негізгі шарты болып табылады. Сабақтастық сақталған жағдайда бала мектепке сенімді, ынталы және ішкі дайындығы жоғары тұлға ретінде қадам басады, ал бұл оның болашақ оқу жетістігінің берік негізін қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Асмолов А.Г. Психология личности: культурно-исторический подход. — Москва: Смысл, 2019.

2. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. — Алматы: Мектеп, 2011.

3. Назарбаева Д.Н. Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудегі сабақтастық мәселелері. — Алматы: Қазақ университеті, 2021.

Шерниязова Орынгул Абдимуратовна
Бастауыш сынып мұғалімі
“№12 жалпы білім беретін мектеп” КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Атемекен ауылы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУ ӘДІСТЕРІ. ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕР АРҚЫЛЫ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Аннотация

Қазіргі білім беру кеңістігінде бастауыш сынып оқушыларының оқу үдерісіне деген ішкі ынтасын қалыптастыру педагогикалық ғылым мен тәжірибенің өзекті мәселелерінің біріне айналып отыр. Себебі дәл осы кезеңде баланың оқу әрекетіне көзқарасы, танымдық қызығушылығы және білімді саналы түрде меңгеру дағдылары қалыптасады. Мақалада оқушылардың оқу мотивациясын арттырудың теориялық негіздері ғылыми тұрғыда талданып, интерактивті әдістердің оқу сауаттылығын дамытудағы әлеуеті кеңінен сипатталады. Оқу мотивациясының психологиялық, педагогикалық және әлеуметтік қырлары қарастырылып, бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне сәйкес қолданылатын әдістердің тиімділігі ғылыми дәлелдермен негізделеді. Интерактивті оқыту формаларының оқу мәтінін түсіну, талдау және интерпретациялау қабілеттерін қалыптастырудағы рөлі айқындалады. Автор бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметінде мотивациялық ортаны құрудың маңызын ашып көрсетеді. Мақала мазмұны практикалық қызметке бағытталған әрі заманауи білім беру талаптарымен үйлеседі.

Кілт сөздер: оқу мотивациясы, интерактивті әдістер, оқу сауаттылығы, бастауыш білім, танымдық қызығушылық, оқыту үдерісі, білім сапасы.

Қазіргі қоғамдағы білім беру жүйесінің дамуы оқушы тұлғасын жан-жақты қалыптастыруға бағытталған күрделі үдеріс ретінде қарастырылады және бұл үдерістің табысты жүзеге асуы ең алдымен оқушылардың оқу әрекетіне деген уәжінің деңгейімен тікелей байланысты. Бастауыш сынып кезеңі баланың білімге деген алғашқы қатынасын қалыптастыратын ерекше уақыт болғандықтан осы кезеңде мотивацияны дұрыс бағытта дамыту аса маңызды. Оқушы оқу әрекетіне ішкі қажеттілік ретінде қарағанда ғана білім мазмұнын терең түсініп, оны өмірлік тәжірибесінде қолдануға ұмтылады. Мотивациясы жоғары оқушы оқу барысында белсенділік танытып, қиындықтарды жеңуге дайын болады және өз жетістіктеріне жауапкершілікпен қарайды. Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей сыртқы ынталандыруға негізделген оқыту ұзақ мерзімді нәтиже бермейді, ал ішкі уәжге сүйенген оқу тұрақты әрі саналы білім қалыптастырады. Сондықтан мұғалімнің басты міндеті – оқушыны бағамен немесе талаппен ғана емес, білімге деген қызығушылық арқылы әрекетке тарту. Бұл міндетті жүзеге асыруда оқыту әдістерінің мазмұны мен формасы шешуші рөл атқарады. Әсіресе интерактивті әдістер оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуына

мүмкіндік береді. Мұндай әдістер баланың өзін еркін сезінуіне, пікірін ашық айтуына және танымдық әрекетке саналы түрде қатысуына жағдай жасайды.

Оқу мотивациясы ұғымы психология мен педагогика ғылымында күрделі құрылым ретінде сипатталады және ол оқушының оқу әрекетіне итермелейтін ішкі және сыртқы себептердің жиынтығын білдіреді. Бастауыш сынып оқушылары үшін мотивация көбіне эмоционалдық әсерлермен, қызықты тапсырмалармен және мұғалімнің қолдауымен қалыптасады. Осы жастағы балалар үшін оқу әрекеті ойын элементтерімен тығыз байланыста болғанда ғана нәтижелі болады. Мұғалім оқушының табысты әрекетін уақытында байқап, оны мадақтау арқылы баланың өзіне деген сенімін арттыра алады. Сенімділік қалыптасқан ортада оқушы қателесуден қорықпай, жаңа білімді игеруге батыл қадам жасайды. Бұл жағдай оқу сауаттылығының дамуына тікелей әсер етеді, себебі бала мәтінді түсінуге, сұрақ қоюға және өз ойын дәлелдеуге талпынады. Оқу мотивациясы төмен болған жағдайда оқушы оқу мәтінін формалды түрде қабылдап, оның мазмұнын терең түсінуге ұмтылмайды. Сондықтан мотивация мен оқу сауаттылығы бір-бірімен тығыз байланыста дамитын үдерістер ретінде қарастырылуы қажет. Мұғалім осы байланысты ескере отырып оқыту стратегиясын жоспарлауы тиіс.

Интерактивті әдістерді қолдану бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамытуда ерекше маңызға ие, себебі бұл әдістер оқушыны оқу үдерісінің белсенді субъектісіне айналдырады. Интерактивті оқыту барысында оқушы тек тыңдаушы емес, пікір білдіруші, талдаушы және бағалаушы рөлін атқарады. Мұндай жағдайда оқу мәтіні оқушы үшін тек ақпарат көзі емес, ойлануға, салыстыруға және қорытынды жасауға мүмкіндік беретін құралға айналады. Интерактивті тапсырмалар арқылы оқушылар мәтіндегі негізгі ойды анықтауға, кейіпкерлердің іс-әрекетін бағалауға және мәтін мазмұнын өмірлік жағдайлармен байланыстыруға үйренеді. Бұл дағдылар оқу сауаттылығының негізгі компоненттері болып табылады. Мұғалім интерактивті әдістерді мақсатты түрде қолданғанда әр оқушының қабілеті мен деңгейін ескеруге мүмкіндік алады. Әртүрлі тапсырмалар арқылы әлсіз оқушылардың да оқу әрекетіне тартылуы қамтамасыз етіледі. Бұл жағдай сыныптағы психологиялық ахуалды жақсартып, өзара ынтымақтастықты нығайтады. Нәтижесінде оқушылардың оқу мотивациясы табиғи түрде артады.

Оқу сауаттылығының кешенді дағды ретіндегі сипаты оқушының ақпаратпен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастырумен тығыз байланысты, өйткені қазіргі білім кеңістігінде мәтін тек оқулық шеңберінде ғана емес, түрлі форматта ұсынылады. Бастауыш сынып оқушысы ерте жастан бастап әртүрлі мазмұндағы мәтіндерді қабылдауға үйренуі қажет, бұл оның сыни ойлау қабілетінің дамуына негіз болады. Интерактивті әдістер арқылы оқушылар мәтіндегі жасырын мағынаны аңғаруға, автор көзқарасын анықтауға және ақпараттың шынайылығын бағалауға машықтанады. Мұндай әрекеттер оқу сауаттылығын тек техникалық оқу деңгейінен жоғары көтеріп, мағыналық деңгейде дамытады. Оқушы мәтінді талдау барысында логикалық байланыстарды анықтап, себеп-салдарлық қатынастарды түсінуге ұмтылады. Бұл үдеріс оның танымдық дербестігін арттырады. Танымдық дербестік қалыптасқан жағдайда оқушы оқу тапсырмаларын орындауда мұғалімге толық тәуелді болмайды. Нәтижесінде оқу әрекеті саналы әрі мақсатты сипат алады.

Интерактивті әдістердің оқу сауаттылығын дамытудағы тағы бір маңызды қыры – оқушының тілдік қорын байытуы мен сөйлеу мәдениетін жетілдіруі болып табылады. Мәтінмен белсенді жұмыс істеу барысында оқушылар жаңа сөздерді меңгеріп, оларды өз ойларын жеткізуде қолдануға үйренеді. Сұрақтарға жауап беру, пікір білдіру және дәлел келтіру кезінде оқушы өз ойын жүйелі түрде құрастыруға дағдыланады. Бұл дағды оқу сауаттылығымен қатар коммуникативтік құзыреттіліктің дамуына ықпал етеді. Оқушы мәтін мазмұнын өз сөзімен баяндағанда ақпаратты қайта құрылымдайды, бұл есте сақтауды күшейтеді. Осындай жұмыстар оқу мотивациясын ішкі қажеттілік деңгейіне көтереді. Оқушы оқу әрекетін тек міндет ретінде емес, өзін таныту мүмкіндігі ретінде қабылдай бастайды. Бұл жағдай білімді ұзақ мерзімді есте сақтауға және оны тәжірибеде қолдануға негіз қалайды.

Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби рөлін кең ауқымда қарастырғанда, оның мотивациялық ортаны қалыптастырудағы жауапкершілігі ерекше мәнге ие болады. Мұғалім оқушы үшін тек ақпарат көзі емес, оқу үдерісін ұйымдастырушы және бағыттаушы тұлға ретінде көрінеді. Әрбір оқушының жетістігі мен қиыншылығын дер кезінде байқап, тиісті қолдау көрсету мотивацияның төмендеуіне жол бермейді. Қолдау көрсетілген ортада оқушы өз мүмкіндіктерін еркін сынап көруге ұмтылады. Мұндай ортада қателік даму құралы ретінде қабылданады. Бұл көзқарас бастауыш сынып оқушылары үшін аса маңызды, себебі олар оқу әрекетінде жиі сенімсіздік танытады. Мұғалімнің әділ бағалауы мен түсіністік қарым-қатынасы оқушының өзіне деген сенімін арттырады. Сенімділік артқан сайын оқу әрекетіне деген қызығушылық та тұрақты сипат алады.

Мотивациялық орта қалыптасқан сыныпта оқушылар арасындағы өзара қарым-қатынас та жаңа деңгейге көтеріледі, себебі интерактивті әдістер ұжымдық әрекетке негізделеді. Бірлескен тапсырмалар орындау барысында оқушылар жауапкершілікті бөлісуді және ортақ нәтижеге жұмыс істеуді үйренеді. Бұл үдеріс оқу сауаттылығын әлеуметтік тұрғыдан дамытуға мүмкіндік береді. Оқушы тек өз оқуына ғана емес, сыныптастарының жетістігіне де жауапкершілікпен қарай бастайды. Осындай ортада білім алу жеке әрекеттен ұжымдық құндылыққа айналады. Мұғалім бұл үдерісті бағыттай отырып, оқушылардың бір-бірін тыңдау және сыйлау дағдыларын қалыптастырады. Бұл дағдылар оқу мәтіндерін талдау кезінде де көрініс табады. Нәтижесінде бастауыш сынып оқушылары ақпаратты бірлесе талдай алатын, өз ойын дәлелдей білетін және білімді өмірлік жағдаяттарда қолдануға дайын тұлға ретінде қалыптасады.

Қорытындылай келе оқушылардың оқу мотивациясын арттыру мен оқу сауаттылығын дамыту бастауыш білім беру жүйесінің өзара тығыз байланысты мақсаттары болып табылады. Интерактивті әдістер осы мақсаттарға жетудің тиімді жолы ретінде педагогикалық тәжірибеде кеңінен қолданылуы тиіс. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оқыту әдістерін дұрыс таңдап, оларды оқушының жас ерекшелігіне сай бейімдей алуымен өлшенеді. Мотивациясы жоғары оқушы оқу үдерісіне саналы түрде қатысып, білімді терең меңгереді. Оқу сауаттылығы дамыған бала ақпаратты талдап, оны өмірлік жағдайларда қолдана алады. Сондықтан бастауыш сыныпта интерактивті оқыту әдістерін жүйелі қолдану білім сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады. Бұл бағыттағы жұмыс үздіксіз әрі мақсатты жүргізілгенде ғана күтілетін нәтижеге қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбілқасымова А.Е. Бастауыш мектепте оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2019. – 312 б.
2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – Москва: Политиздат, 2017. – 304 с.
3. Slavin R.E. Educational Psychology: Theory and Practice. – Boston: Pearson, 2020. – 432 p.
4. Woolfolk A. Educational Psychology. – New York: Pearson, 2019. – 512 p.

Суемова Гулнар Боранбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
“№12 жалпы білім беретін мектеп” КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Атемекен ауылы

ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ДАМЫТУ

Аннотация: мақалада бастауыш сынып оқушыларының эмоционалды интеллектін дамытудың психологиялық-педагогикалық және жаңашыл аспектілері қарастырылады. Эмоционалды интеллект баланың эмоцияны тану, болжау, реттеу және әлеуметтік ортада саналы қолдану қабілеттерінің кешені ретінде талданады. Қосымша бөлімде эмоционалды интеллекттің оқу мотивациясымен, өзін-өзі реттеу механизмдерімен, сынып мәдениетімен және метатанымдық қабілеттермен байланысы ғылыми тұрғыда негізделеді. Ұсынылған тұжырымдар бастауыш сыныпта қолдаушы білім беру ортасын қалыптастыруға және баланың тұлғалық дамуын қамтамасыз етуге бағытталған.

Кілт сөздер: эмоционалды интеллект, бастауыш сынып, эмоцияны реттеу, эмпатия, өзін-өзі бақылау, оқу мотивациясы, сынып мәдениеті, әлеуметтік бейімделу, метатаным, тұлғалық даму.

Қазіргі білім беру кеңістігінде бастауыш сынып оқушыларының эмоционалды интеллектін дамыту мәселесі тұлғаның жан-жақты қалыптасуын қамтамасыз етудің негізгі алғышарттарының бірі ретінде қарастырылады. Эмоционалды интеллект баланың өз эмоциясын тану, оны реттеу, өзгенің эмоциялық күйін түсіну және әлеуметтік ортада тиімді қарым-қатынас орнату қабілеттерінің жиынтығы ретінде сипатталады. Бұл қабілеттер бастауыш мектеп кезеңінде қарқынды дамып, баланың оқу әрекетіне, мінез-құлқына және әлеуметтік бейімделуіне тікелей әсер етеді.

Бастауыш мектеп жасы – баланың эмоциялық тәжірибесі саналы деңгейге көтеріле бастайтын кезең. Осы жаста бала өз сезімдерін сөзбен жеткізуді, эмоция мен әрекет арасындағы байланысты түсінуді, әлеуметтік нормаларды қабылдауды үйренеді. Егер бұл үдеріс жүйелі педагогикалық қолдаумен қамтамасыз етілмесе, баланың эмоциялық реакциялары тұрақсыз болып, оқу мотивациясының төмендеуіне, сыныптастарымен қарым-қатынаста қиындықтардың туындауына әкелуі мүмкін. Сондықтан эмоционалды интеллектті дамыту бастауыш сыныптағы білім беру мазмұнының ажырамас бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс.

Эмоционалды интеллекттің дамуы танымдық процестермен тығыз байланысты. Эмоция баланың зейініне, есте сақтауына, ойлауына әсер етіп, оқу материалының меңгерілу сапасын анықтайды. Позитивті эмоциялық ортада бала оқу тапсырмаларын белсенді қабылдап, қиындықтарды жеңуге ұмтылады. Ал эмоциялық қолдауы жеткіліксіз ортада балада үрей, сенімсіздік, пассивтілік байқалады. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш сынып мұғалімі оқу

процесін ұйымдастыруда баланың эмоциялық жай-күйін үнемі бақылап, қолдаушы білім беру ортасын қалыптастыруы қажет.

Эмоционалды интеллектті дамытудағы жаңашыл педагогикалық тәсілдердің бірі – эмоцияны тануға және оны саналы түрде басқаруға бағытталған оқу әрекеттерін жүйелі енгізу. Сабақ барысында оқушының көңіл күйін анықтауға арналған қысқа рефлексиялық тапсырмалар, эмоцияларды бейнелеу, сипаттау, салыстыру арқылы бала өз ішкі күйін тануға үйренеді. Бұл тәсіл баланың өзіндік санасының қалыптасуына, ішкі бақылау механизмдерінің дамуына ықпал етеді.

Бастауыш сыныптағы эмоционалды интеллекттің маңызды құрамдас бөлігі – эмпатия. Эмпатиялық қабілет баланың өзгенің сезімін түсініп, оған жауап қайтара алуымен сипатталады. Бұл қасиет ұжымдық жұмыстар, жұптық тапсырмалар, бірлескен ойындар арқылы тиімді дамиды. Мұндай әрекеттер барысында бала өз мінез-құлқының өзгеге әсерін аңғарып, әлеуметтік жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Бұл бастауыш сыныпта сыныпішілік жағымды психологиялық климат орнатудың негізгі шарты болып табылады.

Эмоционалды интеллектті дамытуда тілдік әрекеттің рөлі ерекше. Бала эмоциясын нақты атаулар арқылы білдіре алғанда ғана оны реттеу мүмкіндігіне ие болады. Осы себепті бастауыш сыныпта эмоциялық лексиканы дамыту, сезімдерді сипаттайтын сөздерді белсенді қолдану маңызды. Мұғалім оқушының эмоциясын жоққа шығармай, оны қабылдап, түсінуге бағытталған педагогикалық позиция ұстануы қажет. Бұл балада эмоционалдық қауіпсіздік сезімін қалыптастырып, өзін еркін көрсетуіне мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру жағдайында эмоционалды интеллектті дамыту цифрлық және интерактивті ресурстармен де тығыз байланысты. Анимациялық бейнелер, интерактивті әңгімелер, ситуациялық тапсырмалар арқылы бала түрлі эмоциялық жағдайларды модельдеп, оларды талдауға үйренеді. Бұл тәсіл баланың эмоциялық тәжірибесін кеңейтіп, нақты өмірлік жағдайларда эмоцияны реттеу дағдысын қалыптастырады. Алайда цифрлық құралдарды қолдану баланың тірі қарым-қатынасын алмастырмай, оны толықтырушы құрал ретінде қарастырылуы тиіс.

Эмоционалды интеллекттің дамуы баланың өзін-өзі бағалау жүйесіне де тікелей әсер етеді. Өзін және өз эмоциясын түсінетін бала қателікті жеке сәтсіздік ретінде емес, даму мүмкіндігі ретінде қабылдайды. Мұндай көзқарас баланың ішкі мотивациясын арттырып, табандылық пен жауапкершілік қасиеттерін қалыптастырады. Бұл бастауыш сынып кезеңінде оқу әрекетіне тұрақты оң қатынас қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады.

Эмоционалды интеллектті дамытудың қазіргі педагогикадағы жаңашыл бағыты оны баланың ішкі өзін-өзі реттеу жүйесінің негізі ретінде қарастырумен байланысты. Бастауыш мектеп кезеңінде баланың мінез-құлқы көбіне сыртқы бақылауға тәуелді болса, эмоционалды интеллект жүйелі түрде дамыған жағдайда бала біртіндеп өз әрекетін ішкі механизмдер арқылы басқаруға көшеді. Бұл үдеріс баланың эмоциялық реакциясын тежей алуымен емес, оны саналы түрде түсініп, әлеуметтік жағдаятқа сай түрлендіру қабілетімен сипатталады.

Эмоционалды интеллекттің маңызды, бірақ жиі назардан тыс қалатын компоненті – эмоциялық болжам жасау қабілеті. Бастауыш сынып оқушысы белгілі бір әрекеттің өзінде немесе өзгеде қандай эмоция тудыруы мүмкін екенін алдын ала болжай алғанда, ол әлеуметтік ортада жауапкершілікпен әрекет етеді. Бұл қабілет сыныптағы тәртіп мәселелерінің алдын алуда, қақтығыстарды болдырмауда ерекше маңызға ие. Мұндай дағды баланың әлеуметтік ойлауын дамытып, мінез-құлқын саналы реттеуге мүмкіндік береді.

Эмоционалды интеллектті дамыту оқу жетістігінің тұрақтылығымен тікелей байланысты. Ғылыми зерттеулер эмоционалды тұрақты балалардың оқу тапсырмаларын орындауда табандылық танытып, сәтсіздікті уақытша қиындық ретінде қабылдайтынын көрсетеді. Бастауыш сыныпта бұл қасиет ерекше маңызды, себебі оқу әрекетінің бастапқы кезеңінде баланың сәтсіз тәжірибесі оның бүкіл оқу мотивациясына кері әсер етуі мүмкін. Эмоционалды интеллект дамыған жағдайда бала қателікті эмоциялық күйзеліс көзі емес, даму нүктесі ретінде қабылдайды.

Қазіргі бастауыш білім беруде эмоционалды интеллектті дамыту сынып мәдениетін қалыптастырумен тығыз байланысты. Сынып ішіндегі өзара құрмет, эмоцияны ашық білдіруге мүмкіндік беретін атмосфера, мұғалім мен оқушы арасындағы сенім эмоционалды интеллекттің табиғи дамуына жағдай жасайды. Бұл ортада бала эмоцияны жасыруды емес, оны мәдени түрде білдіруді үйренеді. Мұндай тәжірибе баланың болашақ әлеуметтік өмірінде маңызды коммуникативтік ресурсқа айналады.

Эмоционалды интеллекттің тағы бір жаңашыл аспектісі – оның метатанымдық қабілеттермен өзара байланысы. Бала өз эмоциясын танып, оны оқу процесімен байланыстыра алғанда, ол «мен неліктен қиналдым», «мені не алаңдатты», «менің көңіл күйім тапсырма орындауға қалай әсер етті» деген сұрақтарға жауап бере бастайды. Бұл рефлексиялық ойлау оқу дербестігін арттырып, баланың өзіндік білім алу стратегиясын қалыптастырады.

Бастауыш сынып мұғалімі үшін эмоционалды интеллектті дамыту тек арнайы жаттығулар арқылы емес, оқыту стилі арқылы жүзеге асады. Мұғалімнің кері байланыс беру формасы, дауыс ырғағы, бағалау тәсілі, оқушыға қателік жіберуге мүмкіндік беруі – барлығы баланың эмоциялық тәжірибесін қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда, эмоционалды интеллект баланың ғана емес, педагогтың да кәсіби құзыреттілігінің көрсеткіші болып табылады.

Эмоционалды интеллектті дамытуда мұғалімнің тұлғалық үлгісі шешуші рөл атқарады. Мұғалімнің эмоцияны басқару мәдениеті, оқушыға деген қарым-қатынасы, дауыс ырғағы, кері байланыс беру тәсілі баланың эмоциялық дамуына тікелей әсер етеді. Бастауыш сынып мұғалімі өз әрекеті арқылы эмоциялық тұрақтылықтың, сабырлылықтың және сыйластықтың үлгісін көрсеткенде ғана бұл қасиеттер оқушы бойында орнығады.

Осылайша, эмоционалды интеллектті дамыту бастауыш сыныпта тұлға қалыптастырудың стратегиялық бағыты ретінде қарастырылуы тиіс. Ол баланың оқу жетістігін арттырумен қатар, әлеуметтік бейімделуін, психологиялық тұрақтылығын және өмірлік құзыреттерін қалыптастырады. Эмоционалды интеллекті дамыған оқушы өз сезімін түсіне алатын, өзгені құрметтейтін, қиындықтарды саналы түрде жеңе алатын тұлға ретінде қалыптасады. Бұл бастауыш білім берудің түпкі нәтижесі – жан-жақты, үйлесімді дамыған тұлғаны тәрбиелеуге толық сәйкес келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Асмолов А.Г. Психология личности и развитие образования. — Москва: Смысл, 2019.
2. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. — Алматы: Мектеп, 2011.

Сулейменова Гульнур Болатовна, информатика пәні мұғалімі
Умирзаков Жеткер Амантаевич, информатика пәні мұғалімі
«Қарасай батыр атындағы орта мектеп» КММ
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Шамалған ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІ ИНФОРМАТИКА САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ

Бүгінгі адамзат өркениеті жаңа индустриялық кезеңге – жасанды интеллект (ЖИ) дәуіріне аяқ басты. Әлемдік технологиялық нарықта ЖИ шешімдері аса жоғары қарқынмен дамып, экономиканың, ғылымның, мәдениеттің және білім берудің ажырамас бөлігіне айналуда. Әсіресе білім беру саласындағы өзгерістер түбегейлі сипатта. ЖИ мұғалімнің рөлін қайта қарастырып, оқушының танымдық әрекетін жаңа деңгейге көтеріп, оқу процесінің мазмұнын жаңаша ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осы тұрғыдан алғанда, **информатика сабағында жасанды интеллектіні пайдалану – педагогикалық инновациялардың ең ықпалды бағыттарының бірі**. Өйткені информатика пәні тек технологияны үйретіп қана қоймайды, ол — заманауи цифрлық әлемнің логикасын, алгоритмдерін, жүйелік ойлау құрылымын түсіндіретін іргелі ғылым. Бұл эсседе ЖИ-дың информатика сабақтарындағы мүмкіндіктері, педагогикалық артықшылықтары, қиындықтары, қауіптері және болашақтағы рөлі жан-жақты талданады.

1. Информатика пәні мен ЖИ: табиғи үйлесім

Информатика пәнінің өзегі — ақпаратты алу, сақтау, өңдеу және тасымалдау процесін түсіндіру. ЖИ дәл осы процестерді автоматтандырады және күрделі деңгейде орындайды. Сондықтан информатика мен жасанды интеллект бір-бірімен табиғи үйлесетін екі сала болып табылады.

Оқушылар ЖИ құралдарын қолданған кезде алгоритмдерді түсіну қабілеті артады. ЖИ-дың жұмыс принципін, модель құрылымын, деректерді тану механизмдерін зерттеу — алгоритмдік және логикалық ойлауды дамытудың ең тиімді жолы.

ЖИ-ды информатика сабағында пайдалану оқушыларға машиналық оқыту (Machine Learning) және деректер ғылымы (Data Science) элементтерін ерте жастан меңгеруге мүмкіндік береді. Бұл дағдылар болашақта кез келген мамандық үшін қажет.

2. Информатика сабағында ЖИ қолданудың негізгі бағыттары

ЖИ оқушының:

- оқу қарқынын,
- қателер санатын,
- тапсырма орындау стилін,
- қызығушылық деңгейін талдай алады.

Осы ақпаратқа сүйене отырып, жүйе әр оқушыға жеке тапсырма жинағын дайындайды. Бұл әдіс білім алудың нәтижелілігін бірнеше есе арттырады.

ЖИ кодты:

- синтаксистік қателер бойынша,
- логикалық қателер бойынша,
- тиімділік тұрғысынан талдап, нақты ұсыныстар береді.

Бұл оқытудың сапасын ғана емес, оқушылардың дербес жұмыс жасау қабілетін де арттырады.

Мысалы:

- алгоритмдердің визуализациясы,
- нейрондық желілердің жұмыс моделдері,
- деректерді өңдеу симуляторлары,
- роботтарды басқару тренажёрлары.

Оқушылар күрделі ұғымдарды практикалық әрекет арқылы меңгереді.

ЖИ арқылы жүзеге асатын жобалар:

• чат-бот,
• сөйлеуді танитын жүйе,
• бейне/сурет генерациясы,
• интеллектуалды ойындар,
• мини-нейрожелілер.

Мұндай практикалық жұмыстар оқушыларды зерттеушілік әрекетке ынталандырады.

3. Педагогикалық артықшылықтары

ЖИ тексеру және талдау жұмыстарын орындағанымен, мұғалім аналитикамен айналысып, оқушылардың дамуына көбірек көңіл бөледі.

ЖИ құралдары оқытуды қате мен үлгерім талдауына негіздейтіндіктен, мұғалім сабақтың мазмұнын дәл, тиімді жоспарлай алады.

ЖИ тапсырмалары интерактивті, қызықты, өмірмен байланысты болғандықтан, оқушылардың пәнге қызығушылығы күшейеді.

Күрделі ұғымдар:

• рекурсия,
• массивтер,
• алгоритм күрделілігі,
• машиналық оқыту модельдері ЖИ көмегімен көрнекі түрде түсіндіріледі.

4. Қиындықтары мен шектеулері

Кей мектептерде интернет пен компьютер жетіспеуі ЖИ-дың толық қолданылуына кедергі.

ЖИ құралдарын игеру үшін мұғалімдерге курстар мен әдістемелік қолдау қажет.

Тапсырманы толықтай ЖИ-ға жасатып қою қаупі бар.Бұл мәселе педагогикалық бақылау арқылы шешіледі.Оқушының жеке деректері ЖИ платформаларында сақталуы мүмкін, сондықтан қауіпсіздік талаптарын сақтау — басты міндет.

5. ЖИ енгізудің әлеуметтік және этикалық аспектілері

ЖИ тек технология ғана емес, адамзаттық жауапкершілікті талап ететін жүйе. Информатика сабағында ЖИ қолдану арқылы оқушыларға:

• цифрлық этика,
• деректердің құпиялылығы,
• алгоритмдердің әділдігі,
• технологияны жауапкершілікпен пайдалану сияқты құндылықтарды қалыптастыру керек.

Оқушылар тек қолданушы емес, технологияны түсінетін, оның салдарын болжай алатын тұлға болуы тиіс.

Болашаққа көзқарас

Болашақ мектептерде ЖИ:

• сабақ жоспарын автоматты жасайды,
• оқушылардың әлсіз тұстарын талдайды,
• мұғалімге нақты ұсыныс береді.

ЖИ-дың дамуына сәйкес:

• машиналық оқыту,
• үлкен деректер,
• нейрондық желілер,
• алгоритм этикасы сияқты тақырыптар мектеп бағдарламасына кеңінен енеді.

Оқушылар болашақта технологии қолданушы ғана емес, оның жасаушысы болады. ЖИ-ды сабақта қолдану осы процесті бүгіннен бастаудың тиімді жолы.

Қорытынды

Жасанды интеллект — информатика сабағында тек қосымша құрал емес, ол — білім беру философиясын түбегейлі өзгертуге қабілетті қуатты технология. ЖИ-ды сабаққа енгізу оқыту сапасын арттырып, оқушылардың алгоритмдік ойлауын дамытып, шығармашылық

мүмкіндігін кеңейтеді. Мұғалімнің рөлі трансформацияланып, ол енді ақпарат жеткізуші емес, оқыту процесін ұйымдастырушы, бағыттаушы тұлғаға айналады.

Информатика сабағында ЖИ қолдану — бұл жай ғана технологиялық жаңашылдық емес; бұл — болашақ ұрпақтың цифрлық мәдениетін қалыптастырудың негізгі тетігі. Сондықтан ЖИ-ды педагогикалық тұрғыдан сауатты, жауапкершілікпен, адамгершілік құндылықтармен ұштастыра қолдану — қазіргі мектептің басты міндеті.

Амирова Нурсауле Дуйсебаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
Бауыржан Момышұлы атындағы орта мектебі
Жамбыл облысы, Т.Рысқұлов ауданы

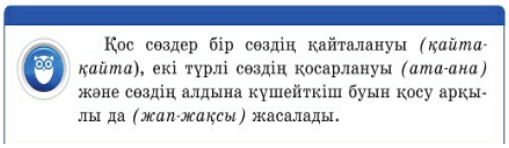
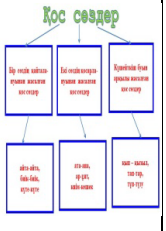

ҚОС СӨЗДЕР

Сабақтың тақырыбы	**Қос сөздер**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	4.1.4.1 - тіреқсөздер мен жоспардыпайдаланаотырып монолог құрау; 4.4.2.1* - күрделі сөздердің түрлерін ажырата алу (біріккен сөз, қос сөз, қысқарған сөз)
Сабақтың мақсаты	Тіреқсөздер мен жоспарды пайдалана отырып монолог құрады Қос сөздердің түрлерін ажырата алады

Сабақ барысы

Сабақ уақыты/ кезеңдері	**Мұғалімнің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 5 мин	**Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру үшін ширату жаттығуларын жасату.** Күн жарығын алақанға саламын Жүрегіме басып ұстай қаламын Ізгі, әрі нәзік, жарық мейірімді Болып кетер сонда менің жан-жағым! **Үй тапсырмасын сұрау** **40-жаттығу Берілген қос сөздердің суреттегі қай мамандық иесіне қатысты екенін тап**. Киім-кешек, көйлек-көншек, тіге-тіге, құрал-сайман, ыдыс-аяқ, жеміс-жидек. Тігінші: киім-кешек, көйлек-көншек, тіге-тіге. Дәрігер: құрал-сайман. Аспаз: ыдыс-аяқ, жеміс-жидек. Өз отбасы мүшелеріңнің мамандықтары туралы әңгімеле.	Мұғалімнің тапсырмасын орындайды.	**ҚБ «Білім тамшысы»** **Дескриптор:**тапсырманы орындайды 1 балл	компьютер, модем, теледидар, ұялы телефон суреттері
Сабақтың ортасы	**ФС 47,48– тапсырма Жұптық жұмыс «Мен білемін!» әдісі**	Берілген мәтінді оқиды. Оның	**Дескриптор:** Берілген	Оқулық, дәптер

15 мин	**ОДД:білу,түсіну,қолдану** **«АДАЛ АЗАМАТ» біртұтас тәрбие бағдарламасындағы құндылықтарды оқу процесіне ұйымдастыру кезіңінен бастап, сабақтың әрбір кезеңінде жүргіземін** Ай құндылығы: **Бірлік және ынтымақ айы** Апталық дәйек сөз: **« Ынтымақ жүрген жерде, ырыс бірге жүреді»** **Құндылық:** Басқалармен бірлескен жұмыстың нәтижесін қорғай білу **НұсқауБерілген мәтінді оқы. Оның түрін анықта. Ойыңды дәлелде.** Қарамен жазылған ата-ана, жап-жақсы, қайта-қайта сөздерінің емлесін есіңе сақта. Олардың жасалу жолдарын салыстырыңдар. Ата-ана (екі сыңарының да мағынасы бар қос сөздер) Жап-жақсы(бірінші сыңары күшейткіш буын арқылы жасалған қос сөздер) Қайта-қайта(бір сөздің қайталануынан жасалған қос сөздер) Оқушы күнделігіндегі жағдаятқа сәйкес шешім табуға бағытталған сұрақтар құрастыр. Осы сұрақтарды парталасыңа қой. Оның қойған сұрақтарына жауап бер. Оқушының шешімі дұрыс па? Неге олай ойлайсың? 1."Қобалжу" дегенді қалай түсінесің? 2. Қобалжудың қандай пайдасы бар? 3. Қобалжу қасиеті адамның жауапкершілігін көрсете ме? Оқушының шешімі дұрыс емес. Себебі, сау адамды ауру деуге болмайды. Анамыздың денсаулығы жақсы болсын деп тілеуіміз керек. Әрқашан да шындықты айтудан қорықпау керек. Қобалжу кез-келген адамда болады. Ол сенің жауапкершілігіңнің жоғары екенін көрсетеді. Қос сөздер бір сөздің қайталануы *(қайта-қайта)*, екі түрлі сөздің қосарлануы *(ата-ана)* және сөздің алдына күшейткіш буын қосу арқылы да *(жап-жақсы)* жасалады. **ЕББҚ ететін (ойлау деңгейі төмен) балаға тапсырма**Төмендегі сөздерді кестеге орналастыр. Ата-баба, кезек-кезек, тау-тас, күте-күте, тап-таза, қырқа-қырқа, іркес-тіркес, тып-тыныш, салдыр-гүлдір, үп-үлкен. Бір сөздің қайталануынан жасалған қос сөздер: кезек-кезек, күте-күте, қырқа-қырқа. Екі сөздің қосарлануынан жасалған қос сөздер: ата-баба, тау-тас, іркес-тіркес,	түрін анықтайды. Ойын дәлелдейді. Қарамен жазылған ата-ана, жап-жақсы, қайта-қайта сөздерінің емлесін есіне сақтайды. Олардың жасалу жолдарын салыстырады. Төмендегі сөздерді кестеге орналастырады. Осы сөздермен 4-5сөйлем құрастырып жазады.	мәтінді оқиды. Оның түрін анықтайды. Ойын дәлелдейді.1балл Қарамен жазылған ата-ана, жап-жақсы, қайта-қайта сөздерінің емлесін есіне сақтайды. Олардың жасалу жолдарын салыстырады.1 балл Төмендегі сөздерді кестеге орналастырады .1балл Осы сөздермен 4-5сөйлем құрастырып жазады.1 балл	

Бір сөздің қайталануынан жасалған қос сөздер	Екі сөздің қосарлануынан жасалған қос сөздер	Күшейткіш буын арқылы жасалған қос сөздер

	салдыр-гүлдір. Күшейткіш буын арқылы жасалған қос сөздер: тап-таза, тып-тыныш, үп-үлкен. Осы сөздермен 4-5сөйлем құрастырып жаз. Ол үнемі тап-таза болып жүреді. Домбыра ата-бабамыздан қалған мұра. Ботаның көздері үп-үлкен екен. Олардың жүріп өткен жолдары қырқа-қырқа болып шықты. Біз әжемізге кезек-кезек қарадық.			
5мин	**Сергіту сәті**	Балалар бірге орындайды	Жарайсыңдар	
15 мин	**ҚБ49 -тапсырма Жұптық жұмыс** **«Көшіріп жаз» әдісі** **ОДД**:білу.түсіну **Диалогке тән тыныс белгілерін қой.** Екеуара сұхбат құраңдар.Күрделі сөздерді тауып, түрлеріне ажыратыңдар. **"Тоқымқағар","базарлық" сөздері айтылған сөйлемдерді теріп жаз.** Онда сенің әжең тоқымқағар жасайды екен ғой.(Жас жігіт алғаш рет жолға шыққанда жасалатын басқосу). Оны "базарлық" деп атайды. (Алыс сапарға шыққан адамдар туыстарына, балаларға ірілі-ұсақты сыйлықтар әкеледі.) Күрделі сөздер: ойын-сауық, өлең-жыр, ірілі-ұсақты. **ЕББҚ ететін (ойлау деңгейі жоғары) балаға тапсырма** Диалогтің мазмұны бойынша екі сұрақ құра. Парталасыңның сұрақтарына жауап бер. 1. Тоқымқағар дегеніміз не? 2. Базарлық дегенді қалай түсінесің? **Саралау тапсырмасы** **1.Дұрыс/бұрыс белгіле** ✔ **немесе** ✖**:** Қос сөз кемінде екі түбірден тұрады. Бала-шаға – қос сөз. қызыл алма – қоссөз. үй-іші – қоссөз. **2.Қате жазылған қос сөзді түзет** үлкенкіші үй- ші өткенкеткен бала шаға **3..Сөйлем құрастыр** **Төмендегі қос сөздермен 3 сөйлем жаз**: ✔ ата-ана ✔ жол-жөнекей ✔ үлкен-кіші	Диалогке тән тыныс белгілерін қояды. Екеуара сұхбат құрайды. Күрделі сөздерді тауып, түрлеріне ажыратады. "Тоқымқағар","базарлық" сөздері айтылған сөйлемдерді теріп жазады.	**Бағалау критерийі** Тірексөздер мен жоспарды пайдалана отырып монолог құрады **Дескриптор** Диалогке тән тыныс белгілерін қояды. 1балл Екеуара сұхбат құрайды. Күрделі сөздерді тауып, түрлеріне ажыратады.1балл "Тоқымқағар","базарлық" сөздері айтылған сөйлемдерді теріп жазады.1балл Диалогтің мазмұны бойынша екі сұрақ құрайды. 1балл Парталасының сұрақтарына жауап береді. 1балл Саралау тапсырмасын орындайды	оқулық
Сабақ тың соңы 5мин	**-Бүгін қандай тақырып өттіңдер?** **-Сабақтың мақсаты қалай?** **Рефлексия: «Білім құтысы»** **Үй тапсырмасы 49 жаттығу**	Сабаққа кері байланыс жасайды. Жинаған балдары бойынша рефлексия жасайды. Үй тапсырмасын жазып алады		

Кенжалина Аида Сакеновна
Домбыра сыныбының педагогі
№1 балалар музыка мектебі
Астана қаласы

ДОМБЫРА МЕН ФОРТЕПИАНОҒА АРНАЛҒАН «ЕРКЕМ-АЙ» ЖИНАҒЫ: ЖАНРЛЫҚ-СТИЛЬДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ОРЫНДАУШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТІ

Мақалада домбыра мен фортепианоға арналған «Еркем-ай» жинағы қазіргі қазақ музыкалық репертуарының маңызды құбылысы ретінде қарастырылады. Жинаққа енген туындылардың стильдік ерекшеліктері, олардың қазақтың дәстүрлі аспаптық музыкасына сүйенуі, домбыра мен фортепианоның өзара әрекеттесу сипаты, сондай-ақ жинақтың педагогикалық және орындаушылық маңызы талданады. «Еркем-ай» жинағының оқу процесінде ұлттық музыкалық ойлау жүйесін қалыптастыруда және орындаушылық шеберлікті дамытуда қолданылу критерийлері көрсетіледі.

Домбыра өнері Қазақстанның музыкалық мәдениетінде айрықша орын алады. Ұлттық аспаптық дәстүрдің қазіргі заманғы дамуы күйшілер мұрасын сақтаумен қатар, домбыраға арналған жаңа жанрлық репертуарды кеңейтуді де қамтиды. Соның ішінде домбыра мен фортепианоға арналған шығармалардың пайда болуы — ұлттық музыка дәстүрінің академиялық бағытпен синтезінің нәтижесі. «Еркем-ай» жинағы — осы үрдістің жарқын көрінісі, онда дәстүрлі интонациялар заманауи композициялық ойлаумен үйлеседі. Жинақ атауы қазақтың танымал «Еркем-ай» әніне сілтеме жасай отырып, қазақ фольклорының лирикалық қырын айшықтайды.

Жинақтың жасалуына тарихи-мәдени алғышарттар

Домбыраның еуропалық аспаптармен ансамбльдік мүмкіндіктері XX ғасырдың екінші жартысынан бастап белсенді дами бастады. Бұл кезеңде күйлердің транскрипциялары, халық әндерінің өңдеулері және домбыраға арналған түпнұсқа ансамбльдік шығармалар кең тарады. «Еркем-ай» жинағы осы бағыттың заңды жалғасы ретінде халықтық бастауларды академиялық музыкалық тілмен тоғыстырады. Жинақтың мазмұны қазақтың дәстүрлі интонациялық жүйесіне сүйенгенімен, композициялық құрылымда заманауи көркемдік тәсілдер қолданылады.

Туындылардың стильдік ерекшеліктері

1.Дәстүрлі домбыралық интонацияға сүйену

Жинақтағы барлық шығармалар қазақ музыкасына тән ладтық модельдерге негізделеді: пентатоника, миксолидиялық әуендік бұрылыстар, тұрақты каденциялық формулалар. Домбыраға тән тремоло, ашық ішектерді қолдану, вариациялық өрнектер өз табиғи қалпында сақталып, музыкалық материалдың ұлттық реңкін анықтайды.

2. Ансамбль құрамындағы фортепианоның рөлі

Фортепиано партиясы тек гармониялық сүйемелдеу қызметін атқармайды, ол:

– халықтық аккомпанементке тән ырғақтық формулаларды қолданады;

– оркестрлік бояуларды модельдеп, ансамбльді камералық сипатқа жақындатады.

Кейбір туындыларда фортепиано домбырамен тең дәрежеде тақырыпты дамытып, қарсы әуен жүргізеді немесе фактуралық қабаттарды қалыптастырады.

3. Халықтық және академиялық бастаулардың синтезі

Жинақтағы шығармаларда импровизациялық- вариациялық күй формасына тән белгілер мен еуропалық дәстүрге сай симметриялы, кезеңдік құрылым қатар қолданылады. Мұндай синтез қазіргі концерттік сахнаға лайық стильді қалыптастырады.

Жинақтағы кейбір туындыларға талдау

Халық әні «Еркем-ай»

Халық әніне жасалған өңдеу лирикалық-кантилендік бағытта орындалады. Домбыра әуенді еркін фразировкалау арқылы жүргізеді. Фортепиано гармониялық негіз жасап, драматургиялық шыңдарға көңіл бөледі. Динамикалық реңктер мен штрихтық нақтылыққа ерекше мән берілген.

Виртуоздық сипаттағы шығармалар

Техникалық мүмкіндіктерді көрсетуге арналған ширақ темпті шығармаларда негізделген әуендер, ырғақтық жорға формулалары, секірмелі мотивтер береді. Фортепиано жалпы энергетикалық өрісті күшейтіп, кульминациялық нүктелерді айқындайды.

Жинақтың педагогикалық әлеуеті

«Еркем-ай» жинағының әдістемелік маңызы зор:

- Ұлттық музыкалық ойлау жүйесін қалыптастыру.

Оқушылар қазақ дәстүрлі интонациясын, ритмикасын, домбыра техникикасын меңгереді.

- Ансамбльдік дағдыларды дамыту.

Туындылар координацияны, есту арқылы әрекеттесуді, партитураны түсінуді талап етеді.

- Материалдың деңгейлік жүйесі.

Әртүрлі күрделілікке ие пьесалардың болуы жинақты әр білім сатысына бейімдейді.

- Репертуарды кеңейту.

Жинақ домбыраға арналған қазіргі заманауи ансамбльдік шығармалар тапшылығын толықтырады.

Домбыра мен фортепианоға арналған «Еркем-ай» жинағы қазақтың аспаптық музыкасының дамуына қосылған маңызды үлес болып табылады. Ол ұлттық дәстүр мен академиялық композициялық әдістерді үйлестіре отырып, педагогикалық репертуарды байытады және заманауи домбыра мектебінің қалыптасуына ықпал етеді. Жанрлық әр алуандығы мен көркемдік мазмұнының тереңдігі жинақты оқу процесінде де, концерттік тәжірибеде де кеңінен қолдануға мүмкіндік береді.

Казамбаев Адиль Алиевич
Концертмейстер
Детская музыкальная школа №1
г. Астана

СБОРНИК ДЛЯ ДОМБРЫ С ФОРТЕПИАНО «ЕРКЕМ-АЙ»: ЖАНРОВО-СТИЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ, ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ И ИСПОЛНИТЕЛЬСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ

В статье рассматривается сборник произведений для домбры с фортепиано «Еркем-ай» как значимое явление современного казахского музыкального репертуара. Анализируются стилистические особенности включённых пьес, их опора на традиции казахской инструментальной музыки, особенности взаимодействия домбры и фортепиано, а также педагогическая и концертная значимость сборника. Излагаются критерии, по которым «Еркем-ай» может использоваться в обучении, формировании национально ориентированного музыкального мышления и развитии исполнительского мастерства.

Домбровое искусство занимает центральное место в музыкальной культуре Казахстана. Современное развитие национальной инструментальной традиции связано не только с сохранением классического наследия кюйши, но и с расширением жанрового спектра, в том числе через создание произведений для домбры в сопровождении фортепиано. Сборник «Еркем-ай» представляет собой один из ярких примеров такого синтетического подхода, объединяющего традиционные интонации с академическим стилем письма. Его появление отражает стремление современных композиторов к обновлению репертуара, доступного как учащимся ДМШ и ДШИ.

Тенденция к ансамблированию домбры с европейскими инструментами проявилась в казахской музыке убедительно во второй половине XX века. Появление транскрипций кюев, обработки народных песен и оригинальных композиций стало логическим результатом интеграции национальной традиции в академическую музыкальную среду.

Сборник «Еркем-ай» продолжает эту линию, сочетая народные истоки с современным композиционным мышлением. Название сборника, отсылающее к известной казахской песне «Еркем-ай», символизирует обращение к лирической, эмоционально насыщенной стороне казахского фольклора.

Стилевые особенности произведений

1. Опора на традиционную домбровую интонацию

Во всех пьесах сборника ощущается связь с казахскими ладовыми моделями: пентатоникой, миксолидийскими оборотами, устоявшимися типами кадансов. Автор сохраняет характерные штрихи домбровой традиции — тремоло, приёмы открытых струн, вариационные обороты, что делает музыкальный материал аутентичным и узнаваемым.

2. Роль фортепиано в ансамбле

Фортепианное сопровождение не ограничивается гармонизацией основной темы, а выполняет несколько функций:

– включает ритмические формулы, характерные для народного аккомпанемента;

– моделирует оркестровое звучание, что сближает ансамбль с камерной музыкальной традицией. В ряде пьес фортепиано выступает как равноправный партнёр, развивая тему и создавая колоритные фактурные пласты.

3. Синтез народного и академического начала

В композиционной структуре пьес прослеживаются элементы как традиционной формы кюя (импровизационность, вариационность, опора на один тематический источник), так и европейских формообразующих моделей — периодичность, симметрия, трёхчастность. Этот синтез формирует современный стиль, ориентированный на концертное исполнение.

Анализ некоторых пьес сборника

Халық әні «Еркем-ай»

Интерпретация народной песни выполнена в лирико-кантиленном ключе. Домбра ведёт напевную мелодию, сохраняя гибкость фразировки. Фортепиано создаёт гармонический фон, периодически подчеркивая эмоциональные вершины пьесы. Особое внимание уделено динамическим оттенкам и штриховой точности.

Виртуозные произведения

Для демонстрации технических возможностей домбры в сборник включены и более быстрые, ритмически активные произведения. Они опираются на приёмы тока, ритмические формулы жорға, скачкообразные мотивы. Фортепиано добавляет энергетическую устойчивость, обеспечивая опорные акценты и кульминации.

Педагогический потенциал сборника

Сборник «Еркем-ай» обладает высокой методической ценностью:

- Формирование национального музыкального мышления. Учащиеся осваивают казахскую интонацию, ритмику, традиционные приемы домбровой игры.
- Развитие ансамблевых навыков. Пьесы требуют координации, слухового взаимодействия и понимания партитуры.
- Этапность в освоении материала. Наличие произведений разной сложности делает сборник универсальным для разных уровней подготовки.
- Расширение репертуара. Сборник закрывает дефицит современных педагогически ориентированных ансамблевых сочинений для домбры.

Сборник для домбры с фортепиано «Еркем-ай» представляет собой значимый вклад в развитие казахской инструментальной музыки. Он демонстрирует успешное сочетание национальной традиции с академическим подходом к композиции и фактуре, обогащает педагогический репертуар и способствует формированию современной домбровой школы.

Благодаря жанровому разнообразию и художественной выразительности сборник может занять устойчивое место как в образовательной практике, так и в концертной деятельности.

Алиева Гүлдана Қалапбергенқызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
“Ы.Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп”
Түркістан облысы, Созақ ауданы

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНЕН 5–6 СЫНЫПТАРҒА АРНАЛҒАН ОЙЫН ҮЛГІЛЕРІ

Қазақ тілін меңгертуде ойын технологиялары ерекше орын алады, себебі олар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, теориялық білімді тәжірибемен ұштастыруға мүмкіндік береді, әрі оқушылардың жас ерекшелігіне сай қызығушылығын сақтап, пәнге деген ынтасын күшейтеді. 5–6 сынып кезеңі – оқушылардың танымдық қабілеті күрделеніп, абстрактілі ойлау дами бастайтын шақ, бірақ сонымен бірге олардың ойынға деген қызығушылығы да жоғалған жоқ, сондықтан тілдің дыбыстық жүйесі мен грамматикалық құрылымдарын ойын арқылы меңгерту – ең тиімді әдістемелік шешімдердің бірі болып табылады.

5-сынып: Ойын арқылы тілдің дыбыстық жүйесін меңгерту

Мақсаты мен міндеттері

5-сыныпта қазақ тілінің фонетикалық жүйесін меңгерту – бастауыш буында қалыптасқан дағдыларды жетілдіруді, орфоэпиялық және фонематикалық сауаттылықты нығайтуды көздейді, сондықтан мұнда ойындар арқылы оқушылардың дыбыстарды дұрыс айту, ажырату, салыстыру қабілеттерін қалыптастыруға, үндестік заңын және буын ерекшелігін меңгертуге, тыңдалым мен айтылым дағдыларын дамытуға, сөздік қорын кеңейтуге ерекше көңіл бөлінеді.

Ойын үлгілері

1. «Дыбысты тап» ойыны

Мақсаты: Белгілі дыбысты ажырату дағдысын қалыптастыру.

Өткізу жолы: Мұғалім әртүрлі сөздерді айтады (алма, қоян, жол, гүл), оқушылар ішінде берілген дыбысы бар сөздерді табады.

Тиімділігі: Фонематикалық естуді дамытады, дыбыстарды саралауға жаттықтырады.

2. «Қай буыннан басталады?» ойыны

Мақсаты: Буын түрлерін меңгерту.

Өткізу жолы: Мұғалім бірнеше буын жазады (ба-, ме-, то-) және оқушылар осы буындардан сөздер ойлап табады.

Тиімділігі: Сөздік қорды дамытады, буынның рөлін терең түсінуге ықпал етеді.

3. «Ұйқасын тап» ойыны

Мақсаты: Дыбыстардың үндестігін меңгерту.

Өткізу жолы: Мұғалім сөз айтады (қала), оқушылар оған ұйқас сөздер табады (дала, бала, сана).

Тиімділігі: Фонетикалық естуін дамытады, сөз қорын байытады.

4. «Орфоэпиялық бәйге» ойыны

Мақсаты: Сөздердің дұрыс айтылуын меңгерту.

Өткізу жолы: Мұғалім сөздерді дұрыс және бұрмаланған түрде айтады (қазақ тілі – қазақ-тілі), оқушылар дұрысын анықтайды.

Тиімділігі: Орфоэпиялық норманы меңгертеді, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады.

5. «Сиқырлы әріп» ойыны

Мақсаты: Белгілі әріптен басталатын сөздер арқылы сөздік қорды дамыту.

Өткізу жолы: Мұғалім әріп айтады (К), оқушылар сөздерді атайды (кітап, күн, көктем).

Тиімділігі: Фонетикалық дағдыны дамытады, есте сақтауды жетілдіреді.

Қорытынды: 5-сыныпта фонетикалық ойындарды қолдану – оқушылардың дыбыстық жүйеге қызығушылығын арттырады, фонематикалық естуін дамытады, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады, әрі болашақтағы тілдік білімнің берік негізін қалайды.

6-сынып: Ойын арқылы сөз таптары мен грамматиканы меңгерту

Мақсаты мен міндеттері 6-сыныпта оқушылар сөз таптарының мәнін, қызметін, морфологиялық және синтаксистік ерекшелігін жүйелі меңгереді, сондықтан ойын технологиялары грамматикалық заңдылықтарды тәжірибеде қолдануға, ережелерді жаттанды қабылдаудан арылуға, тілдік белсенділікті арттыруға ықпал етеді.

Ойын үлгілері

1. «Жасырын сөз табын тап» ойыны

Мақсаты: Сөз таптарын ажыратуға үйрету.

Өткізу жолы: Мұғалім сөйлем оқиды (Жасыл далада ақ көбелек ұшты), оқушылар сөз таптарын табады (сын есім – жасыл, зат есім – дала, етістік – ұшты).

Тиімділігі: Сөз таптарының сөйлемдегі қызметін меңгертеді.

2. «Сөз құра, түрлендір» ойыны

Мақсаты: Сөздердің түрлену жүйесін меңгерту.

Өткізу жолы: Мұғалім түбір сөз береді (кітап), оқушылар оны түрлендіреді (кітаптар, кітапты, кітаппен).

Тиімділігі: Морфологиялық тұлғаларды тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді.

3. «Кім жылдам?» (Грамматикалық жарыс)

Мақсаты: Сөз таптарын бекіту.

Өткізу жолы: Карточкадағы сөздерді (балалар, әдемі, ойнады) оқушылар сөз таптарына бөліп жазады.

Тиімділігі: Жедел ойлау қабілетін дамытады, грамматикалық білімді бекітеді.

4. «Сөйлем құрастыр» ойыны

Мақсаты: Сөз таптарының сөйлемдегі рөлін меңгерту.

Өткізу жолы: Әр топқа сөз таптары беріледі (зат есім, сын есім, етістік), олар сөйлем құрайды (Ақ қоян секірді).

Тиімділігі: Шығармашылық сөйлеуді дамытады.

5. «Грамматикалық домино» ойыны

Мақсаты: Сөз таптарын есте сақтауды жетілдіру.

Өткізу жолы: Мұғалім сөз карточкасын таратады, оқушылар сөз таптарына сәйкес сөзді қосып айтады.

Тиімділігі: Сөз таптарының арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі.

Осылайша, 6-сыныпта грамматикалық ойындарды қолдану – оқушылардың теориялық білімін тәжірибеде бекітеді, логикалық ойлауын дамытады, сөйлеу мәдениетін жетілдіреді, әрі грамматиканың қызықты әрі өмірлік мәнге ие екенін сезіндіреді.

Ризакулова Багила Нисанбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
№42 жалпы орта білім беретін мектеп
Астана қаласы

ЕСЕПТЕР КАРУСЕЛІ

Аннотация

Мақалада бастауыш мектептің екінші сыныбында математиканы оқыту үдерісін жандандырудың тиімді әдістерінің бірі ретінде «Есептер каруселі» тәсілінің педагогикалық, әдістемелік және психологиялық негіздері жан-жақты қарастырылады. Оқушының танымдық белсенділігін арттыру, логикалық ойлау қабілетін дамыту, есеп шығару дағдысын қалыптастыру мәселелері қазіргі білім беру жүйесінің басты талаптарының бірі екені ғылыми тұрғыда дәлелденеді. «Есептер каруселі» әдісі арқылы оқушылардың оқу әрекетіне қызығушылығын ояту, өзара ынтымақтастықта жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру және білімді практикада қолдану мүмкіндіктері кеңейетіні айқындалады. Мақалада аталған әдістің екінші сынып оқушыларына бейімделуі, жас ерекшелігіне сәйкес ұйымдастырылу жолдары және оның білім сапасына ықпалы терең талданады. Бастауыш сынып мұғаліміне арналған бұл жұмыс тәжірибелік мәнге ие болып, заманауи оқыту технологияларын қолдануға бағыт береді.

Кілт сөздер: бастауыш білім, екінші сынып, есеп шығару, оқыту әдістері, есептер каруселі, танымдық белсенділік, логикалық ойлау.

Қазіргі бастауыш білім беру кеңістігінде оқушының тек білім алушы емес, белсенді ойлайтын, ізденетін тұлға ретінде қалыптасуы басты міндеттердің біріне айналып отыр. Әсіресе екінші сынып кезеңі баланың оқу әрекетіне деген көзқарасы қалыптасатын, пәнге қызығушылығы айқындалатын маңызды саты болып саналады. Осы жастағы оқушылар үшін есеп шығару тек математикалық амалдарды орындау ғана емес, ойлау, салыстыру, талдау және шешім қабылдау үдерісінің бастапқы мектебі ретінде қарастырылады. Егер есептер бірсарынды, тек дәстүрлі тәсілмен ұсынылса, баланың қызығушылығы төмендеп, оқу әрекеті формалды сипат алуы мүмкін. Сондықтан мұғалім әр сабағында оқушыны белсенді әрекетке жетелейтін, қозғалыс пен ойды ұштастыратын әдістерді қолдануы қажет. Осындай тиімді тәсілдердің бірі ретінде «Есептер каруселі» әдісі бастауыш мектеп тәжірибесінде ерекше маңызға ие болып отыр. Бұл әдіс оқушыны үнемі қозғалыста ұстап, әр тапсырманы жаңа әсермен қабылдауға мүмкіндік береді. Оқу үдерісінде баланың шаршамай, қызығушылықпен жұмыс істеуі үшін әдістің құрылымы психологиялық тұрғыдан да қолайлы болуы шарт. «Есептер каруселі» дәл осы талаптарға жауап бере алатын оқыту формасы ретінде сипатталады.

«Есептер каруселі» әдісінің негізгі ерекшелігі – оқушының бір орында отырмай, бірнеше есептік бекеттерден кезекпен өтуі арқылы білім алуында жатыр. Бұл тәсіл екінші сынып оқушыларының табиғи қозғалысқа бейімділігін ескеріп, оқу мен әрекетті бірлікте ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Әр бекетте ұсынылатын тапсырмалар баланың жас ерекшелігіне сай қарапайымнан күрделіге қарай құрылып, есеп шығаруға деген сенімділігін нығайтады. Мұндай ұйымдастыруда оқушы есепті орындап қана қоймай, өз нәтижесін көреді, келесі тапсырмаға дайындықпен өтеді. Әдістің динамикалық сипаты баланың зейінін тұрақты ұстап тұруға көмектеседі. Бір есептен екінші есепке ауысу барысында ой сергектігі сақталып, оқу әрекетіне қызығушылық бәсеңдемейді. Мұғалім үшін бұл тәсіл оқушылардың білім деңгейін жедел бақылауға мүмкіндік береді. Әр бекетте орындалған тапсырма арқылы оқушының қандай тақырыпты меңгергені немесе қай тұста қиналып тұрғаны анық көрінеді. Нәтижесінде оқу үдерісі оқушыға да, мұғалімге де түсінікті әрі тиімді сипат алады.

Екінші сыныпта есеп шығару дағдысын қалыптастырудың басты мақсаты – баланы дайын үлгіні қайталауға емес, ойлануға үйрету болып табылады. «Есептер каруселі» әдісі осы мақсатты жүзеге асыруда ерекше рөл атқарады, себебі әр тапсырма оқушыны өз бетінше шешім қабылдауға итермелейді. Бір бекетте қосу мен азайтуға арналған есептер берілсе, келесі бекетте салыстыру, үшінші бекетте логикалық ойлауды қажет ететін тапсырмалар ұсынылуы мүмкін. Осындай алмасып отыратын есеп түрлері баланың ойлау икемділігін дамытады. Оқушы әр есепті орындау барысында бұрын алған білімін еске түсіріп, оны жаңа жағдайға бейімдейді. Бұл процесс білімнің механикалық емес, саналы түрде меңгерілуіне ықпал етеді. Әдіс барысында балалар бір-бірімен пікір алмасып, өз ойларын дәлелдеуге үйренеді. Мұндай қарым-қатынас оқу әрекетінің әлеуметтік маңызын арттырады. Есептерді орындау тек жеке жұмыс емес, ортақ мақсатқа бағытталған танымдық әрекетке айналады. Нәтижесінде екінші сынып оқушысының есепке деген көзқарасы өзгеріп, ол есепті қиындық емес, қызықты тапсырма ретінде қабылдай бастайды.

Бұл әдісті қолдану барысында мұғалімнің ұйымдастырушылық шеберлігі ерекше маңызға ие болады. Әр бекеттегі тапсырмалар баланың жасына, қабылдау мүмкіндігіне және оқу бағдарламасының талаптарына сәйкес құрастырылуы тиіс. Тапсырмалардың мазмұны күнделікті өмірмен байланысты болса, оқушы есептің мәнін тереңірек түсінеді. Мысалы дүкендегі сатып алу, ойыншықтарды санау немесе табиғаттағы құбылыстарды есептеу арқылы бала математиканың өмірмен тығыз байланысын сезінеді. Мұғалім есептердің орындалу уақытын да дұрыс жоспарлауы қажет, себебі уақыттың тым ұзақ немесе тым қысқа болуы әдістің тиімділігін төмендетуі мүмкін. Әр баланың жұмыс қарқыны ескеріліп, қажет жағдайда қолдау көрсетілуі маңызды. Мұғалім бақылаушы ғана емес, бағыттаушы рөл атқарады. Ол оқушының қателігін бірден түзетіп бермей, дұрыс жолды табуына көмектесуі керек. Осындай әдістемелік ұстаным баланың өзіне деген сенімін арттырады. Нәтижесінде «Есептер каруселі» әдісі оқушының тұлғалық дамуына да оң ықпал етеді.

«Есептер каруселі» әдісінің мотивациялық әлеуеті ең алдымен баланың оқу әрекетіне қатысу сипатын өзгертуден көрінеді. Бұл тәсілде оқушы пассивті тыңдаушы күйінде қалмай, әр тапсырманың тікелей орындаушысына айналады. Екінші сынып оқушылары үшін қозғалыс пен әрекет арқылы үйрену табиғи қажеттілік болып саналады, сондықтан әдістің құрылымында белсенді әрекеттің басым болуы баланың ішкі қызығушылығын оятады. Оқушы тапсырманы орындау барысында өз таңдауын жасап, белгілі бір жауапкершілікті сезінеді. Мұндай жағдайда оқу әрекеті сыртқы бақылаудан ішкі ниетке ауысады. Баланың есепті орындауға деген ынтасы баға алу мақсатымен ғана шектелмей, нәтижеге жету ниетімен ұштасады. Әр бекеттен сәтті өткен сайын оқушы өз мүмкіндігін сезініп, келесі тапсырманы орындауға дайындықпен кіріседі. Бұл үдеріс барысында жетістікке жету сезімі тұрақты түрде нығайып отырады. Оқушы өз еңбегінің нәтижесін нақты көргендіктен, оқу әрекетіне деген сенімі күшейеді. Мұндай сенім бастауыш кезеңде қалыптасса, ол баланың алдағы оқу жолына оң әсер етеді. Нәтижесінде есеп шығару бала үшін қысым емес, өзін көрсету мүмкіндігіне айналады.

Әдістің мотивациялық ықпалы сыныптағы әлеуметтік қарым-қатынастардың жаңа деңгейде қалыптасуымен де тығыз байланысты. Оқушылар бір кеңістікте әртүрлі тапсырмаларды орындай отырып, бір-бірінің жетістігін байқайды, қолдау көрсетуге бейімделеді. Бұл өзара әрекеттесу оқушыны тек жеке нәтиже үшін емес, ортақ жұмыс үшін де жауапты болуға үйретеді. Екінші сыныпта мұндай тәжірибе ерекше маңызды, себебі бұл кезеңде бала сынып ұжымының бір бөлігі екенін сезіне бастайды. Оқу барысында туындайтын оң эмоциялар балалардың бір-біріне деген қарым-қатынасын жұмсартып, сенімді орта қалыптастырады. Мұғалімнің тапсырмаларды әділ әрі жүйелі ұйымдастыруы балалардың әдіске деген сенімін арттырады. Сабақтағы жағымды ахуал баланың мектепке деген жалпы көзқарасына әсер етеді. Егер оқушы өзін сабақта жайлы сезінсе, ол оқу әрекетіне еркін кіріседі. Бұл жағдай оқушының ішкі күйзелісін төмендетіп, зейінін тапсырмаға толық бағыттауға мүмкіндік береді. Ұжымдық әрекет арқылы алынған жағымды тәжірибе баланың әлеуметтік

бейімделуін жеңілдетеді. Осылайша әдіс мотивацияны тек жеке деңгейде емес, сыныптық ортада да күшейтеді.

Екінші сынып оқушыларының танымдық даму ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырылған «Есептер каруселі» әдісі баланың есте сақтау қабілетін табиғи жолмен жетілдіруге мүмкіндік береді. Қайталанатын жаттығулардан айырмашылығы, бұл әдісте ақпарат әртүрлі формада ұсынылады. Бір есептің шартын бірнеше рет әртүрлі жағдайда қолдану арқылы бала оны тереңірек меңгереді. Ақпараттың осылайша түрленіп берілуі есте сақтаудың механикалық емес, мағыналық деңгейде жүзеге асуына ықпал етеді. Оқушы есептің шешу жолын жаттап алмай, оның логикасын түсінуге ұмтылады. Бұл процесс барысында баланың ойлау әрекеті белсенді іске қосылады. Бір тапсырмадан екіншісіне ауысу зейіннің шашырауына емес, керісінше оның шоғырлануына әсер етеді. Себебі әр жаңа бекет баланың назарын қайтадан жинақтауға мәжбүрлейді. Мұндай жаттығу зейіннің тұрақтылығын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Есепті орындау кезінде қолданылатын нақты заттар мен бейнелер баланың қабылдауын жеңілдетеді. Нәтижесінде оқу материалы баланың жадында ұзақ сақталады.

Логикалық ойлаудың дамуы бұл әдісте тапсырмалардың мазмұны мен құрылымына тікелей байланысты жүзеге асады. Екінші сынып оқушылары үшін себеп-салдарлық байланыстарды анықтау әлі де күрделі әрекет болып саналатындықтан, есептер бірізділікпен ұйымдастырылуы қажет. «Есептер каруселі» барысында бала әр есепті орындау кезінде алдыңғы тапсырмадан алған тәжірибесін қолдануға тырысады. Бұл әрекет логикалық байланыстарды саналы түрде құруға үйретеді. Оқушы тек жауапты табуға емес, оның дұрыстығын түсіндіруге дағдыланады. Мұғалімнің бағыттаушы сұрақтары баланың ойлауын тереңдетіп, дайын жауапқа емес, ой қорытуға жетелейді. Өзіндік бағалау элементтерінің енгізілуі баланың рефлексия жасау қабілетін дамытады. Оқушы өз қатесін анықтап, оны түзетуге үйренеді. Мұндай тәжірибе дербес ойлау мәдениетінің қалыптасуына негіз болады. Есеп шығару әрекеті біртіндеп танымдық зерттеу сипат ала бастайды. Осылайша әдіс баланың интеллектуалдық дамуын кешенді түрде қамтамасыз етеді.

Қорытындылай келе «Есептер каруселі» әдісі бастауыш мектептің екінші сыныбында есеп шығару дағдысын қалыптастырудың тиімді жолы ретінде ғылыми және практикалық тұрғыда негізделеді. Бұл әдіс оқушының танымдық белсенділігін арттырып, оқу үдерісін жандандырады. Мұғалім үшін ол сабақтың құрылымын түрлендіріп, әр баланың мүмкіндігін ашуға жағдай жасайды. Оқушы есеп арқылы ойлануға, талдауға және шешім қабылдауға үйренеді. Мұндай тәжірибе оның болашақ оқу жетістіктерінің берік іргетасын қалайды. Сондықтан «Есептер каруселі» әдісін бастауыш сынып тәжірибесінде жүйелі түрде қолдану білім сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Сейталиев А.С. Бастауыш білім беру теориясы мен практикасы. – Астана: Фолиант, 2018.
2. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – Москва: Интеллект-Центр, 2017.
3. Петерсон Л.Г. Методика обучения математике в начальной школе. – Москва: Просвещение, 2019.
4. Bruner J. The Process of Education. – Cambridge: Harvard University Press, 2018.
5. Slavin R. Educational Psychology: Theory and Practice. – Boston: Pearson Education, 2020.

Абдукаимова Жанара Сапбековна
Мектепалды даярлық тобының педагогы
«Бірінші мамыр жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ДАЯРЛЫҚТА ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Аннотация

Бұл мақалада мектепке дейінгі даярлық кезеңіндегі оқыту мен тәрбиелеу үдерісін ұйымдастырудың әдістемелік негіздері қарастырылады. Баланың жас ерекшеліктеріне сай оқыту әдістері, тәрбиелік ықпалды жүзеге асыру жолдары, ойын технологияларының маңызы мен оқу әрекетін қалыптастыру мәселелері талданады. Зерттеу нәтижелері мектепке дейінгі даярлық мұғалімдерінің тәжірибесінде қолдануға бағытталған.

Түйін сөздер: мектепке дейінгі даярлық, оқыту әдістемесі, тәрбиелеу, ойын технологиялары, оқу әрекеті, құзыреттілік.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде мектепке дейінгі даярлық баланың тұлғалық дамуының негізгі кезеңі болып табылады. Бұл кезеңде баланың оқу әрекетіне, әлеуметтік ортаға, тәртіпке және танымдық қызметке бейімделуі жүзеге асады. Сондықтан мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту мен тәрбиелеу әдістемесін ғылыми тұрғыда негіздеу – өзекті мәселелердің бірі.

Мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту тек білім берумен шектелмей, тәрбиелік міндеттерді де қатар атқаруы тиіс. Баланың танымдық қызығушылығын арттыру, дербестігін қалыптастыру, адамгершілік қасиеттерін дамыту – мұғалімнің негізгі міндеттері болып табылады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері

Зерттеудің мақсаты: Мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту мен тәрбиелеу әдістемесінің тиімді жолдарын анықтау және педагогикалық тәжірибеде қолдану.

Зерттеудің міндеттері:

- оқыту мен тәрбиелеудің теориялық негіздерін талдау;
- мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту әдістерінің ерекшеліктерін анықтау;
- ойын технологияларының тәрбиелік маңызын көрсету;
- оқу әрекетін қалыптастырудың әдістемелік жолдарын сипаттау.

Зерттеу нысаны мен пәні

Зерттеу нысаны: мектепке дейінгі даярлықтағы педагогикалық үдеріс.

Зерттеу пәні: оқыту мен тәрбиелеу әдістемесі.

Мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту әдістемесінің ерекшеліктері

Мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту әдістемесі баланың жас және психологиялық ерекшеліктеріне негізделеді. Бұл кезеңде баланың қабылдауы көрнекі-бейнелі сипатта болғандықтан, оқытуда көрнекілік, ойын, практикалық әрекеттер басым болуы қажет.

Негізгі оқыту әдістеріне мыналар жатады:

- көрнекі әдістер (сурет, макет, үлгі көрсету);
- сөздік әдістер (әңгімелеу, түсіндіру, сұрақ-жауап);
- практикалық әдістер (жаттығу, тапсырма орындау);
- ойын әдістері.

Осы әдістерді үйлесімді қолдану баланың оқу материалын жеңіл меңгеруіне мүмкіндік береді.

Ойын технологиялары – оқыту мен тәрбиелеудің негізгі құралы

Ойын – мектепке дейінгі жастағы баланың жетекші әрекеті. Ойын арқылы бала қоршаған ортаны таниды, қарым-қатынас жасауға үйренеді, логикалық ойлауы дамиды.

Дидактикалық ойындар:

- баланың зейінін шоғырландырады;
- оқу мотивациясын арттырады;
- тәртіпке, ережені сақтауға үйретеді.

Мысалы, «Салыстыр да айт», «Артық затты тап», «Сан құрастыр» ойындары балалардың математикалық және логикалық ойлауын дамытумен қатар, тәрбиелік мәнге ие.

Тәрбиелеу әдістемесінің мазмұны

Мектепке дейінгі даярлықтағы тәрбиелеу үдерісі кешенді түрде жүргізіледі. Тәрбие бағыттары:

- адамгершілік тәрбие;
- еңбек тәрбиесі;
- эстетикалық тәрбие;
- патриоттық тәрбие.

Тәрбиелеу күн тәртібі, режимдік сәттер, бірлескен әрекет барысында жүзеге асырылады. Мұғалімнің жеке үлгісі тәрбиелік ықпалдың ең тиімді құралы болып табылады.

Оқу әрекетін қалыптастыру жолдары

Мектепке дейінгі даярлықтағы басты міндеттердің бірі – баланы оқу әрекетіне дайындау. Оқу әрекетін қалыптастыру үшін:

- тапсырманы тыңдай білу;
- нұсқауды орындау;
- өз жұмысын бағалау дағдылары дамытылады.

Бұл дағдыларды қалыптастыруда жүйелі жаттығулар мен рефлексия әдістері қолданылады.

Сабақтастық мәселесі

Мектепалды даярлық пен бастауыш білім арасындағы сабақтастық – білім сапасының кепілі. Сабақтастықты сақтау үшін оқу мазмұны, әдістері мен талаптары бірізді болуы қажет.

Зерттеу нәтижелері

Зерттеу барысында қолданылған әдістемелердің тиімділігі тәжірибе жүзінде дәлелденді. Ойын технологияларын жүйелі қолдану балалардың оқу мотивациясын арттырып, тәрбиелік дағдыларын қалыптастыруға оң әсер етті.

Қорытынды

Мектепке дейінгі даярлықтағы оқыту мен тәрбиелеу әдістемесі баланың жан-жақты дамуына бағытталуы тиіс. Әдістерді дұрыс таңдау, ойын технологияларын тиімді пайдалану, тәрбиелік ықпалды жүйелі ұйымдастыру – педагогтың кәсіби шеберлігінің көрсеткіші.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру стандарты.
2. Мектепке дейінгі педагогика. Оқу құралы.
3. Балабақшада оқыту мен тәрбиелеу әдістемесі.
4. Жас ерекшелік психологиясы.

Наушабаев Туракбай Абиевич
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Маңғыстау облысының білім басқармасының Мұнайлы ауданы бойынша білім бөлімінің
"№11 жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ҚОЛӨНЕР-ҰЛТТЫҢ РУХАНИ БАЙЛЫҒЫ

Аннотация: мақалада қолөнердің ұлттық рухани байлық ретіндегі мәні және оны көркем еңбек пәнінде оқытудың педагогикалық, мәдени және тұлғалық аспектілері қарастырылады. Қолөнер халықтың тарихи жады мен дүниетанымын сақтаушы мәдени феномен ретінде талданып, оның білім беру үдерісіндегі жаңашыл мүмкіндіктері айқындалады. Қосымша бөлімде қолөнердің экологиялық, технологиялық, әлеуметтік және кәсіби бағдарлық әлеуеті ғылыми тұрғыда сипатталады. Зерттеу нәтижелері көркем еңбек пәні арқылы оқушылардың ұлттық сана-сезімін, шығармашылық қабілетін және тұлғалық дамуын қамтамасыз етуге бағытталған.

Кілт сөздер: қолөнер, ұлттық мәдениет, рухани байлық, көркем еңбек, эстетикалық тәрбие, шығармашылық даму, мәдени код, экологиялық сана, қолданбалы өнер, педагогикалық әлеует.

Қолөнер – ұлттың тарихи жадысын, дүниетанымын, эстетикалық талғамын және рухани құндылықтар жүйесін бойына жинақтаған мәдени феномен. Ол тек материалдық өндіріс нәтижесі емес, халықтың өмір сүру тәжірибесінің, табиғатпен қарым-қатынасының, әлеуметтік құрылымының және философиялық көзқарасының көркем бейнесі ретінде қалыптасқан. Қазіргі білім беру кеңістігінде қолөнерді көркем еңбек пәні арқылы оқыту ұлттық мәдени кодты сақтаудың, оқушының тұлғалық дамуын қамтамасыз етудің және шығармашылық әлеуетін ашудың маңызды тетігі болып отыр.

Қолөнердің рухани маңызы ең алдымен оның символдық мазмұнында көрініс табады. Қазақтың киіз басу, тоқымашылық, ағаш ою, зергерлік, тері өңдеу өнерінде әрбір өрнек, түс, форма белгілі бір мағыналық жүктемеге ие. Бұл элементтер ұрпақтан ұрпаққа беріліп отырған мәдени ақпарат тасымалдаушысы қызметін атқарады. Осы тұрғыдан алғанда, қолөнерді оқыту – дайын бұйым жасаумен шектелмей, оның ішкі мағынасын, дүниетанымдық негізін ұғындыруды талап ететін күрделі педагогикалық процесс.

Көркем еңбек пәнінде қолөнерді оқыту оқушының эстетикалық санасын қалыптастырумен қатар, оның тарихи сана-сезімін, ұлттық өзіндік болмысын дамытуға ықпал етеді. Бала қолымен жасаған әрбір бұйым арқылы ата-бабасының өмір салтымен, табиғатқа көзқарасымен, еңбек философиясымен танысады. Бұл үдеріс оқушының шығармашылық әрекетін рухани мазмұнмен толықтырып, өнерді тұтынушы ретінде емес, мәдениетті жалғастырушы ретінде қабылдауына мүмкіндік береді.

Қолөнердің білім беру үдерісіндегі жаңашыл қыры – оны қазіргі заман талаптарына сай интерпретациялау мүмкіндігінде. Дәстүрлі техника мен заманауи дизайн, ұлттық ою мен қазіргі композициялық шешімдердің синтезі оқушылардың креативті ойлауын дамытады. Көркем еңбек пәні мұғалімі бұл үдерісте тек орындаушы емес, мәдени медиатор рөлін атқарады. Ол дәстүр мен жаңашылдықтың арасындағы тепе-теңдікті сақтай отырып, оқушыны ұлттық өнерді жаңаша пайымдауға жетелейді.

Педагогикалық тұрғыдан алғанда, қолөнерді оқыту – тұлғаға бағытталған білім берудің тиімді құралы. Қолмен жұмыс жасау барысында оқушының ұсақ моторикасы, кеңістіктік ойлауы, зейіні, шыдамдылығы және өзін-өзі реттеу қабілеті дамиды. Сонымен қатар, қолөнер сабақтары оқушылардың эмоционалдық жағдайына оң әсер етіп, шығармашылық релаксация құралы ретінде де қызмет атқарады. Бұл аспект қазіргі психоэмоционалдық жүктемесі жоғары білім беру жағдайында ерекше өзектілікке ие.

Қолөнердің тәрбиелік әлеуеті де аса маңызды. Ұжымдық шығармашылық жұмыстар, дәстүрлі бұйымдарды бірлесе орындау барысында оқушылар өзара көмек, жауапкершілік, еңбекті бағалау, сабырлылық сияқты әлеуметтік және тұлғалық қасиеттерді меңгереді. Мұндай әрекеттер ұлттық тәрбиенің мазмұнын нақты іс-әрекет арқылы жүзеге асырады, яғни құндылықтарды декларативті түрде емес, тәжірибе арқылы қалыптастырады.

Қазіргі цифрлық дәуір жағдайында қолөнерді оқытуда инновациялық тәсілдерді қолдану жаңа мүмкіндіктер ашады. Цифрлық эскиздер жасау, виртуалды галереялар, 3D модельдеу элементтерін ұлттық бұйым жобалауда пайдалану дәстүрлі өнерді жаңа форматта ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың цифрлық және мәдени сауаттылығын қатар дамытып, қолөнерді заманауи мәдени кеңістіктің бір бөлігі ретінде қабылдауына ықпал етеді.

Көркем еңбек пәні мұғалімінің кәсіби рөлі бұл үдерісте шешуші мәнге ие. Мұғалім қолөнерді тек технологиялық дағды ретінде емес, ұлттық мәдениет феномені ретінде таныстыруы тиіс. Ол оқушыға дайын үлгіні көшіруді емес, шығармашылық интерпретация жасауды, дәстүрді құрметтей отырып, жеке идея ұсынуды үйретеді. Бұл мұғалімнен өнертанушылық білімді, педагогикалық шеберлікті және мәдени рефлексияны талап етеді.

Қолөнердің білім беру кеңістігіндегі әлеуетін тереңірек қарастырғанда, оны тек ұлттық мәдени мұра ретінде емес, **мәдени-технологиялық құбылыс** ретінде талдау қажеттілігі туындайды. Қолөнер ғасырлар бойы халықтың тұрмыс-тіршілігімен, өндірістік тәжірибесімен және әлеуметтік құрылымымен тығыз байланыста дамыған. Осы тұрғыдан алғанда, қолөнерді көркем еңбек пәнінде оқыту оқушыларды тек эстетикалық әрекетке емес, еңбек мәдениетін, технологиялық ойлауды және материалмен саналы жұмыс істеуді меңгертуге бағыттайды.

Қолөнердің маңызды ерекшелігі – оның тәжірибеге негізделген білім көзі болуы. Оқушы материалдың қасиетін тек теория арқылы емес, тікелей әрекет барысында таниды. Бұл үдеріс конструктивистік педагогика қағидаларымен үндес келеді, яғни білім дайын күйінде берілмей, оқушының жеке тәжірибесі арқылы қалыптасады. Мұндай тәсіл оқушының танымдық дербестігін арттырып, шығармашылық шешім қабылдау қабілетін дамытады.

Қолөнер сабақтарында мәдени сәйкестік мәселесі де ерекше орын алады. Жаһандану жағдайында ұлттық мәдени кодтың әлсіреу қаупі байқалады. Осы тұрғыдан алғанда, қолөнерді жүйелі оқыту оқушының ұлттық болмысын сақтауға, мәдени түп-тамырын саналы түрде қабылдауына ықпал етеді. Бұл процесс тек дәстүрлі формаларды көшіру арқылы емес, олардың мәнін түсіндіру, қазіргі өмірмен байланыстыру арқылы жүзеге асуы тиіс. Мұндай педагогикалық тәсіл оқушыда мәдени рефлексия мен тарихи жауапкершілікті қалыптастырады.

Қолөнерді оқытудағы тағы бір жаңашыл бағыт – экологиялық сана қалыптастыру. Дәстүрлі қолөнер табиғи материалдарды ұтымды пайдалануға, қалдықсыз еңбекке негізделген. Бұл қағидаларды қазіргі көркем еңбек сабақтарында қолдану оқушылардың экологиялық мәдениетін арттыруға мүмкіндік береді. Табиғи материалмен жұмыс жасау арқылы оқушы қоршаған ортаға ұқыпты қарауды, ресурстарды бағалауды үйренеді.

Әлеуметтік тұрғыдан алғанда, қолөнер ұжымдық әрекеттің тиімді алаңы болып табылады. Ортақ жоба орындау, дәстүрлі бұйымды бірге жасау барысында оқушылар өзара жауапкершілік, ынтымақтастық, еңбекті бөлісу сияқты әлеуметтік дағдыларды меңгереді. Бұл көркем еңбек пәнінің тәрбиелік әлеуетін күшейтіп, оқушылардың әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етеді.

Қолөнер арқылы оқушының функционалдық сауаттылығы да дамиды. Ол материалды таңдау, құралды пайдалану, уақытты жоспарлау, нәтижені бағалау сияқты өмірлік маңызы бар дағдыларды меңгереді. Сонымен қатар, дайын бұйымды таныстыру, оның мағынасын түсіндіру барысында оқушының коммуникативтік қабілеті, өзіндік пікір білдіру дағдысы қалыптасады.

Осылайша, қолөнер – ұлттың рухани байлығы ғана емес, қазіргі білім беру жүйесінде тұлғаны жан-жақты дамытудың қуатты педагогикалық ресурсы. Көркем еңбек пәнінде қолөнерді жүйелі, ғылыми және жаңашыл тұрғыда оқыту ұлттық мәдениетті сақтауға,

оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға және олардың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Дәстүр мен жаңашылдықты ұштастырған мұндай білім беру тәсілі оқушыны тек өнерді меңгеруші емес, мәдени мұраның саналы жалғастырушысы ретінде тәрбиелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбдіманов Ө. Қазақ халқының дәстүрлі қолөнері. — Алматы: Өнер, 2018.
2. Марғұлан Ә.Х. Қазақтың халықтық қолданбалы өнері. — Алматы: Санат, 2015.
3. Нұрғалиева А. Этнопедагогика негіздері. — Алматы: Білім, 2020.
4. Сухомлинский В.А. Рухани-адамгершілік тәрбие мәселелері. — Алматы: Мектеп, 2011.
5. Асмолов А.Г. Мәдениет және тұлғалық даму. — Москва: Смысл, 2019.
6. UNESCO. Traditional Crafts and Cultural Heritage in Education. — Paris, 2018.

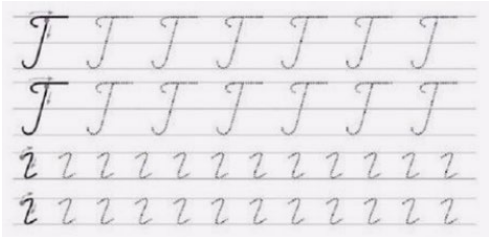
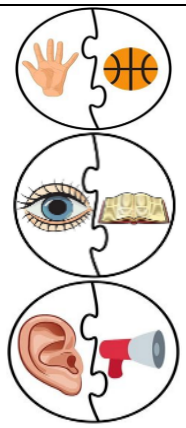
Баймурзаева Анара Алимжановна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог
№163 мектеп-лицей
Алматы қаласы, Медеу ауданы

Гг ДЫБЫСЫ ЖӘНЕ ӘРПІ

Бөлім	**Әліппе кезеңі**
Педагогтің аты-жөні	Баймурзаева.А.А.
Күні:	
Сынып: 1	Қатысушылар саны:
Сабақтың тақырыбы	**Гг** дыбысы және әрпі
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	1.1.2.1* көмекші құралдар (тірек сызба, сюжетті сурет) арқылы оқиғаның ретін сақтай отырып баяндау; 1.2.1.2* оқу түрлерін (буындап оқу, тұтас оқу, мәнерлеп оқу, түсініп оқу) қолдану; 1.3.6.1 жазу жолын, жоларалықты, жолдың жоғарғы және төменгі сызықтарын сақтап, әріп элементтерін, әріптердің бір-бірімен байланысын көркем жазу
Сабақтың мақсаты	көмекші құралдар (тірек сызба, сюжетті сурет) арқылы оқиғаның ретін сақтай отырып баяндайды Оқу түрлерін (буындап оқу, тұтас оқу, мәнерлеп оқу, түсініп оқу) қолданады Мәтіннің, сюжетті суреттің мазмұны бойынша сұрақ қояды, сұраққа жауап береді; Жазу жолын, жоларалықты, жолдың жоғарғы және төменгі сызықтарын сақтап, әріп элементтерін, әріптердің бір-бірімен байланысын көркем жазады

Сабақ барысы				
Сабақ уақыты/ кезеңдері	**Мұғалімнің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 5мин	**Ұйымдастыру кезеңі** **«Үш қадам» әдісі** 1.Көңіл – күйіміз қалай? 2.Сабақты бастауға дайынбыз ба? 3.Сабақты сәтті аяқтаймыз ба? **«Есікті қақ» арқылы топқа бөлу** /Гүлдер бойынша/ Қызғалдақ Раушан Қалампыр **«Лездеме сұрақтар»** ойыны Әріп деген не? Дыбыс деген не? Дыбыстар нешеге бөлінеді? Дауысты дыбыстар нешеге бөлінеді? https://web.whatsapp.com/ **видиоролик** **Сұрақ-жауап «Гүлзар» «Гүлдестен» сөздерін түсіндіру.** Гүлзар сөзіне дыбыстық талдау жасау -Дұрыс айтасыңдар,әрине Г дыбысы. -Бүгінгі сабағымыздың тақырыбы: Г дыбысы мен әрпі. -Бүгін біз Г әрпі мен дыбысын оқуды, жазуды үйренеміз. **Гг – әрпі** Қарындаштарымен Г әрін жазып көрсетеді	Оқушылар сабаққа назар аударады. Сұрақтарға жауап береді Топтарға бөлінеді Өткен Г әрпін жазады. Дыбыстық талдау жасайды. Сөзді буынға бөледі. Сөздердегі дауысты, дауыссыз дыбыстарды анықтайды Г әрпін жазады	**Дескриптор:** Сұрақтарға толық жауап береді **ҚБ.** «Отшашу» арқылы бір-бірін бағалау	https://wordwall.net/ru/resource/31842791/%D1%82%D0%B0%D1%81%D1%8B%D0%BC%D0%B0%D0%BB
Сабақтың орта сы 13 мин	Гүл – табиғаттың ең тамаша туындыларының бірі. Адамдар аналары мен ең жақын адамдарына гүл сыйлау арқылы ерекше ықыласын білдіреді. Әдемі гүл шоқтары кез – келген мерекеге арналған әмбебап сыйлық. Бүгінгі таңда әлемде гүлдердің сан алуан түрлері бар. Олардың түстері, иісі мен көлемі әртүрлі болады. Қазіргі таңда Қазақстанда қызғалдақтардың 35 түрі бар, олардың 18-і Қызыл кітапқа еңгізілген. Раушан (роза) – әлемдегі ең әдемі гүлдердің бірі. Раушанның «Хамелеон» деген ерекше сұрыбы Жапонияда өсірілген. Ол раушанның күлтелері таңертең ашық қызыл түсті болса, кешке – ақ болады. Қалампыр көбінесе қызыл, қызғылт, ақ, ала түсті, хош иісті, дара гүлдері сабағы мен бұтағының басында жетіледі. Гүл жапырақшаларының шеті тілімденген не ара тісті ирек болады. **Оқулықпен жұмыс** Сурет бойынша жұмыс Сұрақтарға жауап бере отырып, мәтін құрау.	Сөздерді хормен мәнерлеп оқиды Сұрақтарға жауап береді	**Дескриптор:** мәнерлеп оқиды, дауысты, дауыссыз дыбыстарды ажыратады **ҚБ.** «Отшашу» арқылы бір-бірін бағалау **Дескриптор:** Жуан, жіңішке айтылатын сөздерді табады	

	Бағандағы сөздерді оқып, түсіндіру. Хормен оқу **«Ілесіп көр» әдісі** **Гүлдер** Сынып бөлмесінде гүлдер көп. Оқушылар бөлме гүлдерін кезектесіп күтеді. Бірі суғарады, екіншісі шаңын сүртеді. Үшіншісі топырағын қопсытады. Гүлдер жайқалып өсіп тұр.	Барлық оқушылар қатысып мәтінді мәнерлеп оқып шығады.		
10 мин	**ҚБ Жеке жұмыс** **ОДД:білу,түсіну,қолдану** **«Көркем жазу» әдісі** Оқулықтағы Г әрпінің таңбалануына назар аудару Г әрпін тақтаға жазып көрсетемін Г әрпін ауада жазып көрсетемін 	Оқушылар жазу дәптеріндегі тапсырмаларды орындайды.	**Дескриптор:** - жазу жолын, жол аралық кеңістікті, жолдың жоғары және төменгі сызығын сақтайды - әріптердің өзара байланыс элементтерін жазады.	
2 мин	**Сергіту жаттығуы** «Фальга қағазынан Г- дыбысын жасау»	Балалар Г әрпін бүктеп жасайды	Жарайсыңдар	https://youtu.be/l4BldTE2Weo
10 мин	**Топтық жұмыс.** Қосымша «Көбелектердегі сөздерді буындап оқу» Тамшылардағы сөздерді оқу	Оқушылар өздеріне берілген тапсырмаларды орындайды.	**Дескриптор:** тапсырмалар ды дұрыс орындайды. **ҚБ.** «Отшашу» арқылы бір-бірін бағалау	
Сабақтың соңы 5 мин	**Рефлексия** **Кері байланыс** Не жасадым? Не оқыдым? Не естідім?			

Кошимбаева Акерке Болатовна
Тәрбиеші, педагог-модератор
№5 "Бала әлемі" бөбекжайы" КМҚК
Абай облысы, Семей қаласы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ БАЛАБАҚША ЖҰМЫСЫНДА ПАЙДАЛАНУ

Аннотация

Бұл мақалада жасанды интеллект технологияларын балабақшадағы оқу-тәрбие үдерісіне енгізудің теориялық негіздері, практикалық маңызы және тәрбиешінің кәсіби қызметіне әсері жан-жақты талданады. Автор жасанды интеллекттің мектепке дейінгі білім беру саласына ықпалын әлеуметтік, танымдық, педагогикалық және эмоционалдық даму тұрғысынан қарастырып, оның балалардың ерте жастағы қабілеттерін ашудағы әлеуетін ғылыми-публицистикалық стильде сипаттайды. Балалардың жеке даму қарқынын, қызығушылықтарын, мінез-құлық үлгілерін тануда, сондай-ақ тәрбиеші жұмысын жеңілдетіп ұйымдастыруда жасанды интеллекттің тиімділігі түсіндіріліп, педагог үшін жаңа кәсіби құзыреттердің қажеттілігі көрсетіледі. Мақалада ата-анамен байланыс сапасын арттыру, оқу материалдарын жекелендіру, балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету және білім беру ортасын цифрландыру сияқты өзекті мәселелерге ерекше назар аударылған. Сонымен қатар жасанды интеллектті балабақша тәжірибесіне енгізуде туындайтын тәуекелдер мен этикалық талаптар да қарастырылып, тәрбиелеу мазмұнының адами құндылықтарға негізделуі басты шарт ретінде айқындалады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, балабақша, ерте даму, тәрбиеші, цифрлық педагогика, жекелендірілген оқыту, білім беру технологиялары, баланың танымдық дамуы, цифрлық мәдениет.

Жасанды интеллект XXI ғасырдың ең ықпалды технологияларының бірі ретінде адам өмірінің барлық саласына әсерін тигізіп келеді және бұл өзгерістер мектепке дейінгі білім беру жүйесіне де айтарлықтай ықпал етуде. Балабақша жасындағы балалардың психологиялық, физиологиялық және когнитивтік ерекшеліктерін ескере отырып жасанды интеллектті қолдану тәрбиешінің кәсіби қызметін жаңа деңгейге көтереді, өйткені цифрлық технологиялардың дамуы педагогикалық үдерістің бағытын түбегейлі өзгертуде. Бүгінгі таңда жасанды интеллект тек ақпараттық құрал ғана емес, баланың даму траекториясын талдайтын, жеке қызығушылықтарын танитын, эмоциялық күйін бағалайтын, оқу мазмұнын баланың қабілетіне қарай бейімдейтін интеллектуалды серіктеске айналып отыр.Осы тұрғыдан алғанда жасанды интеллектті балабақша жұмысында қолданудың ғылыми негіздері мен практикалық тиімділігін талдау тәрбиешінің кәсіби рөлін жаңаша түсінуге мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект баланың оқу әрекетін жекелендіруде ерекше рөл атқарады, өйткені ерте жастағы балалардың танымдық деңгейі, есте сақтау қабілеті, сөздік қоры, моторикасы және эмоциялық тұрақтылығы әртүрлі қарқында дамиды. Осы даму қарқынын дәл бақылап, жүйелі талдау жасау тәрбиеші үшін күрделі әрі көп уақытты қажет ететін міндет болуы

мүмкін, алайда жасанды интеллект баланың белсенділігі, оқу тапсырмаларын орындау уақыты, қателік түрлері, эмоционалдық реакциясы сияқты деректерді талдап, автоматты түрде ұсыныстар бере алады. Бұл тәрбиешіге әр балаға жеке тәсіл қолдануға мүмкіндік береді және оқу-тәрбие үдерісі тиімді ұйымдастырылуына жағдай жасайды. Баланың оқу мотивациясын арттыруда да жасанды интеллекттің рөлі зор, себебі ол ойын түріндегі тапсырмаларды күрделік деңгейіне қарай бейімдеп, баланың қызығушылығын үздіксіз қолдап отырады.

Жасанды интеллектті балабақшада қолданудың маңызды бағыттарының бірі – балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту. Тілді меңгерудің ерте кезеңдерінде балалардың дыбыстау, сөздік қорының артуы, грамматикалық құрылымдарды түсінуі күрделі үдеріс болып саналады, осындайда цифрлы ассистенттер мен интерактивті дыбыстық модульдер тиімді нәтижелер бере алады. Жасанды интеллект дыбыс моделін талдай отырып бала айтқан сөздің дұрыс-бұрыстығын анықтай алады, сондай-ақ дыбысты қайталау, буындарды жаттықтыру, сөздерді мағыналық топтарға бөлу, сөйлем құрау сияқты тапсырмаларды интерактивті түрде орындату арқылы бала сөйлеу әрекетін жандандырады. Мұндай технологиялар тәрбиешіге баланың тілдік дамуын бақылауға және қажет жағдайда түзету жұмыстарына уақытылы араласуға мүмкіндік береді.

Балабақшадағы тәрбие жұмысының тағы бір маңызды саласы – балалардың эмоциялық интеллектін дамыту. Жасанды интеллект негізіндегі құралдар балалардың бет-әлпетіндегі өзгерістерді, дауыс реңкін, қозғалыс қарқынын тану арқылы олардың эмоционалдық күйін бағалай алады. Мұндай ақпарат тәрбиешіге баланың көңіл күйін дер кезінде байқап, оның психологиялық жай-күйіне сәйкес келетін педагогикалық тәсіл таңдауға көмектеседі. Мысалы, бала шаршаған немесе алаңдаған жағдайда жүйе автоматты түрде тыныш ойын немесе релаксациялық жаттығу ұсынуы мүмкін.Бұл технология педагог үшін тек көмекші құрал рөлін атқарып қана қоймай, оқу ортасының эмоционалдық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге де септігін тигізеді. Сонымен қатар эмоциялық даму деректерінің жинақталуы тәрбиешінің топтағы жалпы ахуалды басқару қабілетін арттырады.

Балабақшадағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесінде де жасанды интеллект маңызды қызмет атқарады. Қозғалыс сенсорлары, бейнебақылау жүйелері, баланың топ бөлмесіндегі белсенділігін тіркейтін смарт-құрылғылар тәрбиешінің жұмысын жеңілдетіп қана қоймай балалардың денсаулық қауіпсіздігін нығайтады. Мысалы, камерадағы интеллектуалды тану жүйесі қауіп төндіретін жағдайларды анықтап, тәрбиешіге жедел хабар беруі мүмкін. Баланың құлап қалу сәтін тіркеу, бөлмеден рұқсатсыз шығу әрекетін байқау, қауіпті заттарға жақындау сияқты оқиғаларды жасанды интеллект тез әрі дәл бақылайды, бұл педагогке күтпеген жағдайларды алдын алуға мүмкіндік береді. Қауіпсіздік – мектепке дейінгі білім беру мекемелері үшін басты талап, сондықтан жасанды интеллекттің бұл саладағы қолданылуы жүйенің сапасын арттырады.

Жасанды интеллект ата-анамен байланыс орнатуда да тәрбиеші жұмысын жеңілдетеді. Цифрлық платформалар арқылы ата-ана баланың күнделікті белсенділігі туралы ақпарат ала алады, сондай-ақ баланың даму динамикасы жөнінде жеке есептермен танысуға мүмкіндік алады. Жасанды интеллект жиналған деректер негізінде ата-анаға нақты ұсыныстар бере алады, мысалы, баланың сөйлеуін дамыту үшін қандай ойындар қолдану тиімді, қозғалыс белсенділігін арттыру үшін қандай жаттығулар қажет немесе баланың көңіл күйіндегі өзгерістер нені білдіруі мүмкін деген секілді кеңестер. Бұл ата-ананың педагогикалық үрдіске белсенді араласуына ықпал етеді және тәрбиеші мен ата-ананың ынтымақтастық деңгейін арттырады.

Тәрбиешінің кәсіби рөлі жасанды интеллекттің пайда болуымен түбегейлі өзгеріске түсе бастағанын айту маңызды. Қазіргі тәрбиеші тек оқу материалын ұйымдастырушы ғана емес, цифрлық білім беру ортасының модераторы, баланың технологиямен өзара әрекетін басқаратын жетекші, жасанды интеллекттің ұсыныстарын талдайтын сарапшыға айналып отыр. Бұл педагогқа жаңа құзыреттерді меңгертуді талап етеді және педагогтың ақпараттық мәдениетін дамыту қажеттілігін алдыңғы орынға шығарады. Жасанды интеллекттің берген

ұсыныстарын сын тұрғысынан бағалау, деректерді педагогикалық тұрғыдан түсіну, технологиялық құралдарды тиімді пайдалану – тәрбиешінің қазіргі кәсіби деңгейін анықтайтын маңызды факторлар. Алайда технология қаншалықты дамыса да адаммен қарым-қатынас, мейірім, түсіністік және педагогтың жүрек жылуы алмастырылмайтыны айқын.

Жасанды интеллектті қолдануда туындайтын этикалық мәселелер де назардан тыс қалмауы қажет. Балалардың жеке деректерін сақтау, жасанды интеллекттің баланың мінез-құлқын бақылаудағы шектері, сандық технологиялардың артық қолданылуы сияқты мәселелер педагогикалық және этикалық тұрғыдан қайта қарауды талап етеді. Балабақшадағы жасанды интеллект қолданылуы адамның рөлін әлсіретпеуі керек және баланың табиғи даму ортасына зиян келтірмеуі шарт. Сондықтан тәрбиеші технологиялық мүмкіндіктерді пайдалана отырып баланың шынайы қарым-қатынасқа, еркін ойынға, табиғи тәжірибелерге және эмоционалды байланысқа деген қажеттілігін назарда ұстауы қажет. Жасанды интеллект баланың даму жолына көмекші бола алады, бірақ ол тәрбиелеудің негізгі өзегі бола алмайды.

Жасанды интеллекттің мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы маңызы күн сайын артып отыр, өйткені қоғамның цифрлық дамуы балалардың да жаңа ортаға бейімделуін талап етеді. Балабақшада жасанды интеллектті дұрыс қолдану балалардың танымдық, логикалық, тілдік және әлеуметтік дамуын қолдаумен қатар тәрбиешінің жұмыс жүктемесін азайтады және білім беру үдерісінің сапасын арттырады. Баланың даму жолына дәл бағыт беру, жеке ерекшеліктерін түсіну, тиімді педагогикалық стратегияны таңдау сияқты міндеттер жасанды интеллекттің көмегімен анағұрлым нәтижелі жүзеге асады. Бұл технология тәрбиеші қызметін толықтырушы құрал болып қала береді және педагогикалық құндылықтарды сақтаудың жаңа мүмкіндіктерін ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғапбарова, Ұ.А. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: Өрлеу, 2020.

2. Жұмабаева, Г.Ц. Цифрлық педагогика және мектепке дейінгі білім беру: әдістемелік негіздері. – Астана: Білім, 2021.

3. Russell, S., Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – Pearson, 2021.

4. Luckin, R. et al. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. – London: Pearson, 2016.

5. OECD. Artificial Intelligence in Society.

Айтешева Дидар Удесиновна
Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
“№7 жалпы білім беретін мектебі” КММ
Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҰҒАЛІМНІҢ ЖҰМЫСЫН ЖЕҢІЛДЕТПЕСЕ, КІМ ЖЕҢІЛДЕТЕДІ?

1. Баяндама (Аңдатпа)

Бұл баяндамада жасанды интеллекттің (ЖИ) білім беру саласындағы рөлі қарастырылады, атап айтқанда, мұғалімдердің жұмысын жеңілдету мүмкіндіктері зерттеледі. Зерттеудің өзектілігі білім беру сапасын арттыруда және мұғалімдердің жүктемесін азайтуда ЖИ қолданудың маңыздылығымен анықталады. Зерттеудің мақсаты – ЖИ технологияларын қолданудың тиімді жолдарын анықтау және оларды білім беру процесіне интеграциялау әдістерін ұсыну. Зерттеу барысында аналитикалық және салыстырмалы әдістер қолданылды. Негізгі нәтижелер ЖИ-дің мұғалімдерге оқушылардың үлгерімін бақылау, дербестендірілген оқыту бағдарламаларын құру және әкімшілік міндеттерді оңтайландыруда көмек көрсете алатынын көрсетеді. Қорытындысында ЖИ-дің мұғалімдерге қолдау көрсету арқылы оқыту процесінің сапасын жақсарта алатыны дәлелденді.

Тірек сөздер: жасанды интеллект, білім беру, мұғалімдер, оқыту, технологиялар, тиімділік.

2. Кіріспе

Жасанды интеллекттің дамуы қазіргі ғылым мен қоғамның ең өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Оның ықпалы мен мүмкіндіктері күннен-күнге артып, бұл технологиялардың білім беру саласында қолданылуы туралы сұрақ туындайды. Мұғалімдердің жұмысы барған сайын күрделеніп, жаңа әдістемелік тәсілдерді талап ететін заманда, жасанды интеллект олардың күнделікті міндеттерін қалай жеңілдетеді? Бұл сұрақтың жауабын табу – бүгінгі күннің ең маңызды мәселелерінің бірі. Жасанды интеллект мұғалімдерге сабақтарды ұйымдастыруда, оқушылардың білім деңгейін бағалауда және жеке оқу траекторияларын құруда қандай көмек көрсете алатынын зерттеу қажеттілігі туындап отыр.

Зерттеу барысында жасанды интеллекттің білім беру жүйесінде қолданылу мүмкіндіктері мен оның тиімділігіне талдау жасау мақсаты қойылады. Бұл ретте, жасанды интеллекттің мұғалімдерге күнделікті жұмыстарын оңтайландыруға қандай тәсілдермен көмектесе алатынын анықтау басты міндет болып табылады.

Зерттеу нысаны ретінде орта білім беру жүйесінің мұғалімдері мен оқушылары алынды, ал зерттеу пәні – жасанды интеллект технологияларының оқу процесін жеңілдетудегі рөлі.

Зерттеу әдістері ретінде аналитикалық шолу, салыстырмалы талдау және эмпирикалық зерттеулер қолданылды. Бұл әдістер жасанды интеллекттің білім беру жүйесіндегі нақты қолданысын анықтауға мүмкіндік берді.

Жасанды интеллекттің мұғалімдерге көрсететін көмек түрлері қандай? Ол тек уақытты үнемдеумен шектеліп қалмай, оқу процесінің сапасын арттыра ала ма? Зерттеу осы сынды маңызды сұрақтарға жауап іздеу арқылы жасанды интеллекттің білім беру саласындағы рөлін қайта қарастыруға септігін тигізеді.

Нәтижесінде, жасанды интеллектті тиімді қолдану арқылы мұғалімдер өз уақыттарын маңызды әрі шығармашылық тапсырмаларға арнай алатыны дәлелденеді. Бұл зерттеу жасанды интеллекттің білім беру жүйесінде кеңінен қолданылуының қажеттілігін көрсетіп, оның болашақтағы даму бағыттарын айқындауға сеп болады.

4. 1.2 Негізгі бөлім

Жасанды интеллект мұғалімнің жұмысын жеңілдетпесе, кім жеңілдетеді?

Жасанды интеллект (ЖИ) білім беру саласында үлкен өзгерістер әкеліп жатыр. Әлемнің әр түкпірінде мұғалімдер ЖИ құралдарын пайдаланып, оқушыларға білім беру тәсілдерін жетілдіруде. Бұл үрдістің артықшылықтары мен кемшіліктерін қарастыра отырып, халықаралық тәжірибемен салыстыру маңызды.

Салыстырмалы талдау:

Жапонияда ЖИ технологиялары арқылы оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделген оқыту бағдарламалары дамып келеді. Мысалы, ЖИ оқушылардың оқу үлгерімін қадағалап, әлсіз тұстарын анықтайды. Бұл мұғалімдерге оқыту әдістемесін дер кезінде өзгертуге мүмкіндік береді. Алайда, бұл жүйелердің кемшілігі – техникалық ақаулар мен деректер қауіпсіздігі мәселелері.

АҚШ-та ЖИ көмегімен виртуалды мұғалімдер жасалып, олар оқу процесін автоматтандыруға көмектеседі. Осындай жүйелер мұғалімдердің уақытын үнемдеп, оқушымен жеке жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бірақ, бұл жүйелер де эмоционалдық қолдау мен тұлғааралық қарым-қатынастың жетіспеуіне әкелуі мүмкін.

Риторикалық сұрақтар:

1. Жасанды интеллект оқушылардың қажеттіліктерін мұғалімдерден де жақсы түсіне ала ма?

2. Білім беру саласында технологиялардың басымдығы адамгершілік құндылықтарды арзандатып жібермей ме?

Қысқа мысал:

Мысалы, бір мектепте ЖИ жүйесі арқылы математика пәні бойынша жеке тапсырмалар беріледі. Оқушының ата-анасы мұғаліммен кездескенде, баласының әлсіз тұстары туралы нақты деректер алады. Нәтижесінде, ата-ана мен мұғалім баланың оқу үлгерімін жақсарту үшін нақты қадамдар жасайды.

Сценарийлік болжам:

1. Оптимистік сценарий: ЖИ технологиялары мұғалімдерге көмекші рөл атқарып, оқыту процесін тиімді етеді. Мұғалімдер шығармашылық және жеке бағытталған тапсырмаларға көбірек көңіл бөледі. Нәтижесінде, оқушылардың үлгерімі мен қызығушылығы артады.

2. Базалық сценарий: ЖИ құралдары мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп, кейбір әкімшілік міндеттерді автоматтандырады. Бірақ, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас бұрынғыдай маңызды болып қала береді.

3. Пессимистік сценарий: ЖИ технологиялары білім беру саласын толық автоматтандырып, мұғалімдердің рөлін азайтады. Бұл оқушылардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуына кері әсерін тигізеді, себебі технология адамзаттық қарым-қатынасты алмастыра алмайды.

Қорытынды:

Жасанды интеллект білім беру саласында үлкен мүмкіндіктер ашқанымен, оның кемшіліктерін де ескеру қажет. Әрбір елдің білім беру жүйесінде ЖИ-ді қалай қолдану керектігін түсіну үшін халықаралық тәжірибені зерттеу маңызды. Бұл технологияларды тиімді пайдалану үшін мұғалімдер мен білім беру мекемелері үнемі өз кәсіби біліктіліктерін арттырып отыруы қажет.

5. Қорытынды

Жасанды интеллект (ЖИ) білім беру саласында төңкеріс жасай отырып, заманауи білім беру жүйесін қайта қарауға шақырады. Негізгі бөлімде қарастырылғандай, ЖИ технологиялары мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп, оқу процесін тиімді етуге бағытталған. Жапония мен АҚШ тәжірибелеріне сүйене отырып, ЖИ оқыту бағдарламаларын жеке қажеттіліктерге бейімдейтіні және виртуалды мұғалімдер арқылы оқыту процессін автоматтандыратыны анықталды. Бұл жаңалықтар мұғалімдердің уақытын үнемдеп, олардың шығармашылық әлеуетін арттыруға мүмкіндік береді.

ЖИ-дің білім беру саласындағы практикалық маңызы зор. Бүгінгі таңда ол оқушылардың білім алу үрдісін жекешелеп, әрбір оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделуге мүмкіндік береді. Бұл, әсіресе, оқушының әлсіз тұстарын анықтап, ата-аналар мен мұғалімдерге нақты деректер ұсыну арқылы көрініс табады. Нәтижесінде, оқушылардың үлгерімі артып, оқу процесіне деген қызығушылығы күшейеді.

Сонымен қатар, ЖИ-ді білім беру жүйесіне тиімді енгізу үшін бірнеше ұсыныстар жасауға болады. Біріншіден, мұғалімдер мен білім беру мекемелері өз кәсіби біліктіліктерін үнемі арттырып отыруы қажет. Екіншіден, ЖИ технологияларын қолдану барысында деректер қауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды. Үшіншіден, эмоционалдық және әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-қатынасты сақтау қажет.

Болашақ зерттеулер ЖИ-дің адамгершілік құндылықтарға әсерін зерттеуге бағытталуы тиіс. Осы орайда, адамзаттық қарым-қатынастың маңызын ескере отырып, ЖИ технологияларының адамзаттық құндылықтарды арзандатып жібермеуін қамтамасыз ету керек.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект білім беру саласында үлкен мүмкіндіктер ашқанымен, оның кемшіліктерін де ескеру қажет. ЖИ технологияларын тиімді пайдалану үшін халықаралық тәжірибені зерттеп, әрбір елдің білім беру жүйесіне бейімдеу маңызды. ЖИ-дің адамзат игілігіне қызмет етуін қамтамасыз ету үшін, оның дамуына қатысты мәселелерді мұқият қарастыру керек.

«Білім беру жүйесіндегі технологиялық прогресс адамзаттың болашағы үшін есік ашып отыр, бірақ ол бізге адамзат құндылықтарын естен шығармауға жол бермейді» деген сөздермен қорытындылағым келеді. Бұл жолда ЖИ-дің рөлі қаншалықты зор болса да, оның тиімділігі мұғалімдер мен оқушылардың ынтымақтастығы мен адамгершілік құндылықтарға негізделген білім беру ортасында ғана жүзеге асады.

6. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Менің қазіргі мүмкіндіктерім шектеулі болғандықтан, нақты дереккөздерді іздеп табу мүмкін емес. Дегенмен, сізге әдебиеттер тізімін қалай құрастыру туралы жалпы нұсқаулар бере аламын. Міне, мысал ретінде жасалған әдебиеттер тізімі:

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Автордың Тегі, Аты. (Жылы). Кітап атауы: Қосымша ақпарат. Баспаның атауы. DOI немесе URL (егер қолданылса).
2. Автордың Тегі, Аты. (Жылы). “Мақала атауы”. Журнал атауы, том(шығарылым), беттер. DOI немесе URL.
3. Халықаралық ұйымның атауы. (Жылы). Есеп атауы: Қосымша ақпарат. URL.
4. Автордың Тегі, Аты. (Жылы). Ресми құжат атауы. Шыққан орны: Баспа атауы.
5. Автордың Тегі, Аты. (Жылы). “Мақала атауы”. Журнал атауы, том(шығарылым), беттер. DOI немесе URL.
6. Автордың Тегі, Аты. (Жылы). Кітап атауы: Қосымша ақпарат. Баспаның атауы. DOI немесе URL (егер қолданылса).
7. Халықаралық ұйымның атауы. (Жылы). Есеп атауы: Қосымша ақпарат. URL.

Даулетбекова Лаура Айтжановна
Тәрбиеші
"Іңкар" балабақша
Жетісу облысы, Талдықорған қаласы

«ТӘУЕЛСІЗДІК ТҰҒЫРЫМ»

Мақсаты:Желтоқсан көтерілісінің сипатын насихаттай отырып,желтоқсан құрбандарын мәңгі есте сақтау: жас ұрпақ бойына еліне,жеріне,ұлтына деген патриоттық сезімін қалыптастыру.

Қазақ елім,туды жастық дәуірің,
Алғандайсың жұлдыздардың жарығын.
Тәуелсіздік құтты болсын ағайын!
Тәуелсіздік құтты болсын, алыбым!

- Құрматті ата –аналар, қонақтар және балабақша бүлдіршіндері Тәуелсіздік мерекесіне орай өткізіліп отырған «Тәлеусіз елім Қазақстан»атты мерекелік ертеңгілігімізге қош келдіңіздер!

Әнұраны елімнің
Шақырады бірлікке.
Егеменді халқымның,
Болашағы бірлікте.
Қазақстан Республикасының мемлекеттік Әнұраны орындаймыз.

Жүргізуші: Міне,Тәуелсіздік мерекесі де келіп жетті.Қазақстан Республикасының тәуелсіздігіне биыл 34 жыл толды.Баршыңызды сол тарихы тереңде жатқан айтулы мерекесімен құттықтаймыз.Біз ата- бабамыз-дың аңсаған арманы орындалып, қазақ елінің Тәуелсіз Мемлекет атанып,көк туы желбіреген жұлдызды сәтін өз көзімізбен көруге

жазылған ұрпақпыз. Қазақстан өз тәуелсіздігін алды.Бұл тәуелсіздік оңай келген жоқ. 1986 жылғы оқиға халықтың есінде мәңгі сақталады,16-желтоқсанда қазақ жастары Орталық алаңға шығып,Қазақстан тәуелсіздігін талап етті. Бұл күн-Қазақстан тарихында тәуелсіз Қазақстан Республикасының туған күні деп алтын әріппен жазылды,

Осы жолда аға-апаларымыз көп күресті.Желтоқсан оқиғасына қатысқан аға-апаларыңды тани біліңдер, олар:Ләззат Асанова, Ербол Сыпатаев,Қайрат Рысқұлбеков,Сәбира Мұхаммеджанова т.б

Тәуелсіздік оңайлықпен келмеді,
Бізге оны ешкім аяп бермеді.
Тәуелсіздік- Қайрат,Ләззат,Ерболдың
Тас көшеде, тас талқан боп өлгені.
-Осы тәуелсіздікке жетуімізге өз үлесін қосқан батырларымызды мәңгі жүрегімізде сақтаймыз.

Жүргізуші: Тәуелсіздік дегенде көңілден жыр-шумақтар ағытылар.Ендеше балалардың тақпақтарын тыңдайық.

Тәуелсіздік — ел тірегі,
Бейбіт өмір — жер тілегі.
Көк байрағым желбіреп,
Жарқыраған күн күледі.

Елім менің – Қазақстан,
Жайнай берсін ғажайып таң.
Көк туыммен мақтанам,
Қыран құстай самғаған!

Бүгін міне мереке,
Тәуелсіздік келгенде.
Еліміздің баласы,
Бақытты өмір сүруде!

Тәуелсіздік – тұғырым,
Бейбіт өмір – ғұмырым.
Туған жерім, Отаным,
Сенен қуат табамын!

Көк аспандай көк туым,
Желбірейді ел күйі.
Тәуелсіз ел атанып,
Татулықты мен сүйдім!

Ата-баба аңсаған,
Арман бүгін шын болған.
Тәуелсіз ел атанып,
Жасай берсін Қазақстан!

Туымыз бар аспанда,
Қыран ұшар бастарда.
Егемен ел – Қазақстан,
Мақтан тұтар жас ұлан!

Елтаңбамыз – ел нышан,
Жарқыраған алтын таң.
Тәуелсіздік туында,
Бар қазақтың арманы!

Бейбіт өмір – сән елім,
Жарқылдаған әуенім.
Тәуелсіздік – қасиет,
Мәңгілік бол әдемі ел!

Қазақ елі – ұлы ел,
Байтақ туған жерім кең.
Тәуелсіздік арқасы,
Бақытты елде өмір сүрем!

Мен қазақпын, мақтанам,
Туым биік, шаттанам.
Тәуелсіз ел ұланы,
Бейбіт күнге баланам!

Желбіресін көк байрақ,
Елім аман бол қайда-ақ.
Тәуелсіздік күні бұл,
Мерекеміз жырға лайық!

Тәуелсіздік – ел шаттығы,
Жарқыраған күн батпығы.
Тыныштық пен бейбіт күн,
Балалардың бақыты!

Қазағымның кең далам,
Күн нұрынан нәр алам.
Тәуелсіздік арқасы,
Көк аспандай самғаған!

Тәуелсіздік – нұр таңым,
Жарқылдаған гүл бағым.
Қазақ елі жасай бер,
Бейбіт болсын ұрпағым!

Елтаңбасы елімнің
Неткен әйбәт әдемі
Тұнығындай көңілдің
Орта аспан әлемі

Құт береке шаңырақ
Орын алған ол төрден
Қанатты қос арғымақ
Екі жақтан көмкерген

Жүргізуші: 16 - желтоқсан
Тәуелсіздік алған күн
Мерекеде ел қуанып
Шаттанып ән салған күн.
Ән: «Отан-Ана» топ балаларының орындауында
Әже: Осы кезде қолында ұршығы бар әже ортаға шығады. Төрдегі көрпеше үстіне келіп отырып, ұршығын иреді.

Бала: қолында қамшысы бар бала ойнап жүгіріп келіп, әжесінің жанына отырады.

Бала:Әже не істеп отырсыз?

Әже:Құлыным ұршық иіріп отырмын. Кел қасыма отыр ,күні бойы ойнап шаршаған шығарсың.

Бала:Әже,Біз балабақшада «Тәуелсіздік» мерекесіне дайындалып жатырмыз.Мемлекеттік әнұранды айттық, тақпақтар жаттадық.

Бізде «Тәуелсіздік» мерекесіне орай ертеңгілік өтпекші.

Әже: Жарайсың, құлыным! «Тәуелсіздік»күніне арнап қанша ән айтсаңда, артық емес.

Бала:Әже «Тәуелсіздік» деген не?

Әже: -Е-е-е құлыным «Тәуелсіздік» деген бұл үлкен әңгіме. Осы күнге жету үшін қазақ халқы талай қиындықты бастан кешірді.Қайсар,батыр аға-апалардың арқасында егеменді ел болдық.

Жүргізуші: «Домбыра» биі

Жүргізуші :Тарих парақтарына көз жүгіртетін болсақ, еліміздің бірлігін сақтаған Абылай хан атамызбен үш кемеңгер дүлділім өткен өмірден. Олар қазақта қара қылды қақ жарған Қазыбек би, Әйтеке би, Төле билер. Олай болса тарихқа көз жүгіртіп,көрініс тамашалаймыз.

Көрініс: Залға Қазыбек, Әйтеке, Төле билер кіріп, орындарына отырады. Осы кезде Абылай хан ортаға шығады.

Абылай хан: Уа,халқым, осынау қиын қыстау заманда ел басына жоңғар деген атпен қара бұлт төніп тұр. Осы жағдайда халықты біріктірер қариялар өздерің. Халқымыздың рухын көтеріп, өзімізді, елімізді ,жерімізді қорғайтын заман келді. Қандай ақыл кеңес бересіңдер?

Қазыбек би: Әр руға шабандоздарымызды жіберейік,халыққа хабар айтсын.

Әйтеке би: Жөн, ел ішінен қол жинауымыз керек. Айбарлы батырларымыздың басын біріктіріп қас жауымызға қарсы шығайық.

Төле би: Бұдан былай қазақ Абылайдың туы астында жиналуы керек.

Билер: Ия, біз қазақ мал баққан елміз,ешкімге соқтықпай жай жатқан елміз.

Әже: Міне құлыным, біздің ата-бабамыз аңсаған «Тәуелсіздік» біздің елге оңай жолмен келген жоқ. Ендеше құлыным сендерге балдырған балалық шақ тілейміз....

Ойын: «Шаңырақ» Ойынды шартына қарай ойнайды.

Хор: «Тәуелсіз Қазақстан»

Жүргізуші: Отаным Қазақстан –алтын бесік,
Мінекей ұлы жолға түсті келіп.
Ағайын, бар тілерім мен еліме.
Тұғырың мықты болсын Тәуелсіздік!

Осымен « Тәуелсіздік тұғырым » атты мерекелік ертеңгілігімізді аяқтаймыз.

Мереке құтты болсын, көріскенше сау болыңдар!

Көбейсінова Айзат Болатқызы
Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог
«№22 жалпы білім беретін мектеп» КММ
Маңғыстау облысы Жаңаөзен қаласы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қазіргі жағдайда білім берудің ең өзекті міндеті-оқушылардың коммуникативті мәдениетін қалыптастыру. Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар қазіргі мектептің білім беру кеңістігін кеңейтуге ықпал ететін ең тиімді құралға айналады. Оқу процесінде ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың материалды игеру тиімділігін едәуір арттырады. Бұл технологияларды бастауыш және орта мектептерде ағылшын тілін оқытуда қолдану арқылы үлкен нәтижелерге қол жеткізуге болады. Жоғары сыныптарда ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың байыпты зерттеу, мультимедиялық презентациялармен жобалау жұмыстарын құру мүмкіндіктерін ашуға мүмкіндік береді.

Педагогикалық шеберлік ғылымның, техниканың және олардың өнімі – ақпараттық технологиялардың қазіргі даму деңгейіне сәйкес келетін білім мен дағдылардың бірлігіне негізделген. Егер біз "әдістемелік терминдер сөздігіне" жүгінетін болсақ (авторлары: Э.Г.Асимов, А.Н. Щукин), онда біз келесі анықтаманы табамыз: "Ақпараттық технологиялар – бұл компьютерлер мен компьютерлік байланыс желілері арқылы ақпаратты жинау, жинақтау, сақтау, іздеу, беру, өңдеу және беру әдістері мен тәсілдерінің жүйесі". Қазіргі уақытта әртүрлі көздерден ақпарат алу, оны пайдалану және оны өзіңіз жасау мүмкіндігі қажет. АКТ-ны кеңінен қолдану мұғалімге шет тілін оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. Ақпараттық технологиялар, әдетте, аудио, видео, компьютер, интернет сияқты техникалық құралдарды қолданатын технологиялар деп аталады.

Шет тілін оқытуда компьютерлік технологиялар кеңінен қолданылады. Компьютердің оқу құралы ретіндегі ерекшелігі оның күрделілігі, әмбебаптығы, интерактивтілігі сияқты сипаттамаларымен байланысты. Мультимедиялық бағдарламалар негізінде интерактивті оқыту әдістемелік, дидактикалық, педагогикалық және психологиялық принциптердің тұтас кешенін толық іске асыруға мүмкіндік береді, оқу процесін қызықты әрі шығармашылық етеді. Оқушылардың тілдік дайындық деңгейлерін ескеру мүмкіндіктері оқытудағы даралау және сараланған тәсіл принциптерін іске асырудың негізі болып табылады. Бұл жағдайда қол жетімділік принципі сақталады және әр оқушының жеке жұмыс қарқыны ескеріледі. Компьютерді қолдана отырып, сіз сабақта жеке, жұптық және топтық жұмыс түрлерін ұйымдастыра аласыз. Дегенмен, компьютер сабақта мұғалімді алмастыра алмайтынын есте ұстаған жөн. Компьютермен жұмыс уақытын мұқият жоспарлау керек және оны шынымен қажет болған кезде пайдалану керек.

Қазіргі уақытта мультимедиялық технологиялар кеңінен қолданылады. "Мультимедиа" термині мынаны білдіреді: көптеген ақпараттық орталар: мәтін, дыбыс, бейне. Ақпаратты ұсынудың барлық осы түрлерін қолданатын бағдарламалық өнімдер мультимедиялық деп аталады.

Оқытудың мультимедиялық құралдарын пайдалану-педагогикалық технологияларды дамытудың табиғи кезеңі. Шет тілі сабақтарында ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) құралдарын пайдалану білім алушының жеке басын дамыту және оқушыларда келесі құзыреттерді қалыптастыру үшін өте өзекті: әртүрлі ақпарат көздерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін салыстыру, оны іздеудің тиісті технологияларын таңдау, ақпаратты зерделеу мен өңдеудің барабар модельдері мен рәсімдерін жасау және пайдалану және т. б.

Сонымен, оқу процесінде АКТ-ның ең көп қолданылатын элементтеріне тоқталсақ:

- компьютер мен мультимедиялық жобаның, интерактивті тақтаның көмегімен көрсетілетін электрондық оқулықтар;
- электронды энциклопедиялар мен анықтамалықтар;
- интернеттің білім беру ресурстары;
- суреттер мен иллюстрациялары бар DVD және CD дискілері;
- бейне және аудио техника;
- интерактивті конференциялар мен конкурстар;
- қашықтықтан оқытуға арналған материалдар;
- ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жобалары;

АКТ көмегімен ағылшын тілін үйрену тестілеуге, викториналарға, конкурстарға қатысуға мүмкіндік береді.

Оқушылардың сөйлеу әрекетіне кейіннен қосу үшін лексикалық дағдыларды дамыту лексиканы меңгерудегі негізгі міндет болып табылады. Лексикалық дағдыларды қалыптастыруда компьютерлік технологияларды қолдану осы процестің тиімділігін едәуір арттырады.

Сөздің мағынасын пысықтау үшін мен студенттерге, мысалы, сөздерді тақырыптық топтарға бөлу жаттығуын ұсынамын (school: chalk, desk, teacher. Family: mother, sister, aunt).

Компьютерді пайдаланып сөздерді қолдануға үйрету үшін мен студенттерге осы сөздерден сөйлем құруды ұсынамын: is, a, big, there, window, bedroom, in, my (Thege is a big window in my bedroom).

Жаттығу кезеңінде және өнімді іс-әрекетке арналған лексиканы қолдану кезінде мәлімдеменің мазмұнына сүйене отырып, сөздерді біріктіру операциялары шешуші болады. Өнімді лексикалық дағдыларды қалыптастыру үшін мен компьютерді оқушыларды лексикалық бірліктерді біріктіру әрекеттерінде жаттықтыру үшін қолданамын. Мысалы, жаттығуға арналған жаттығу:

- тізімде қандай заттар болуы мүмкін екенін айтыңыз: house, room, sofa, carpet. Басқа бағанда сын есімдер бар: big, old, white, beautiful. Оқушы сын есімдер мен зат есімдердің сөз тіркестерін тиісті бағандардан төменгі жолдарға жылжыту арқылы дұрыс құрастыруы керек. Сонымен қатар, толтырылмаған жолдардың саны оқушыға әлі құрастырылмаған басқа да мүмкін тіркестер бар екенін айтады. Басқалардан көп сөз тіркестерін құрастырған оқушы көп ұпай жинайды. Сабақта оқушылардың дағдыларын қалыптастыруда компьютерлік бағдарламаларды қолдану компьютерлік оқыту технологиялары шет тілінің лексикасын оқытуда қойылған мақсаттарға толық жауап беретіндігін көрсетті.

Шет тілі сабақтарында АКТ қолдану тәжірибесін талдай отырып, бірқатар тұжырымдар жасауға болады - мультимедиялық технологиялар оқу процесін жеделдетеді; білім алушылардың пәнге деген қызығушылығының күрт өсуіне ықпал етеді; материалды игеру сапасын жақсартады; оқу процесін дараландыруға мүмкіндік береді; бағалауда субъективтіліктен аулақ болуға мүмкіндік береді. Осылайша, компьютерлік технологияларды енгізу білім беру процесін күшейтудің алғышарттарын жасайды. Олар білімді механикалық игеруден жаңа білімді өз бетінше игеру қабілетіне көшуді қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық әзірлемелерді іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді. Компьютерлік технологиялар білім алушылардың жеке қасиеттерін ашуға, сақтауға және дамытуға ықпал етеді.

Тилевгазиева Жадыра Дандибаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
«№13 мектеп-гимназия» КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫМЕН ЖҰМЫС КЕЗІНДЕ БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ КЕҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Қазіргі жағдайда бастапқы білім баланың жеке басын жан-жақты дамытуға, оның шығармашылық әлеуетін ашуға және оның физикалық және психикалық әл-ауқатын сақтауға бағытталған. Оқу процесінің алдында оқушыларға белгілі бір білімді қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар олардың танымдық қызығушылықтарын, шығармашылық ойлау қабілеттерін, сондай-ақ тәуелсіз ойлау іс-әрекетінің дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға ықпал ету міндеті қойылады. Бұл мәселені шешу үшін белсенді оқыту әдістерін қолдануға жүгінуге болады.

Белсенді оқыту әдістері материалды тереңірек игеруге, оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына және олардың сыни ойлауын дамытуға ықпал етеді. Олар балаға оқу материалымен белсенді қарым-қатынас жасауға, өз білімін іс жүзінде қолдануға, ақпаратты талқылауға және талдауға, мәселелерді шешуге және шығармашылықпен ойлауға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың тәуелсіз және зерттеушілік ойлау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, бұл олардың сәтті дамуы және қазіргі қоғамның өзгеріп отыратын талаптарына бейімделуі үшін маңызды.

Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс кезінде белсенді оқыту технологиясына оқушылардың білім беру процесіне қатысуын арттыру үшін білім беру іс-шарасын өткізу кезінде қолданылатын әдістер жатады. Сабақ барысында оқытудың әр кезеңі үшін әр түрлі белсенді әдістер қолданылады, бұл оқушыларға қажетті ақпаратты жеткізу үшін мұғалімнің алдына қойылған міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Классикалық оқыту, әдетте, дайын білімді мұғалім жеткізеді, ал оқушылар оларды есте сақтайды және семантикалық жүктеме туралы ойланбастан автоматты түрде көбейтеді. Белсенді оқыту технологиясы оқушылардың белсенді ойлау және практикалық іс-әрекет процесінде білім мен дағдыларды өз бетінше игеруіне көмектеседі.

Бастауыш сынып оқушыларында оқытудың когнитивті мотивтері қалыптаспаған, сондықтан жағымды эмоциялар танымдық белсенділікті қалыптастыруға қызмет етуі мүмкін. Таңдау еркіндігін сезіну оқуды саналы, өнімді және тиімдірек етеді. Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеу кезінде ұсынылатын оқытудың белсенді әдістері оқушылардың процеске толық қатысуы, бір-бірімен өзара әрекеттесуі және ақпаратты жақсы игеру үшін жаңа материалды дереу іс жүзінде қолдануы үшін оқыту іс-шарасын өткізуге мүмкіндік береді. Оқытудың белсенді әдістері келесі белгілермен сипатталады:

1. Оқушының ойлауын ынталандыру және белсенді қатысуы: белсенді оқыту әдістерінің негізгі белгілерінің бірі-оқушының оқу процесіне белсенді қатысуын талап ете отырып, оның ойлауын белсендіру қабілеті. Ақпаратты пассивті қабылдаудың орнына оқушы оқу материалымен ойлануға, талдауға және белсенді түрде өзара әрекеттесуге мәжбүр.

2. Оқу процесінде ұзақ белсенділік: кездейсоқ немесе қысқа мерзімді әрекеттерден айырмашылығы, оқытудың белсенді әдістері оқушының ұзақ уақыт белсенді жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. Бұл дегеніміз, оқушы тек анда-санда ғана емес, бүкіл оқу процесінде белсенді болып қалады.

3. Шешімдерді әзірлеу мен іздеудегі тәуелсіздік: оқытудың белсенді әдістерінің тағы бір ерекшелігі-оқушының қойылған міндеттердің шешімдерін әзірлеу мен іздеудегі тәуелсіздігін ынталандыру. Оқушы тек дайын жауаптар немесе нұсқаулар алып қана қоймай, зерттеу, талдау және өз шешімдерін іздеу процесіне белсенді қатысады, осылайша өзінің сыни ойлауы мен мәселелік ойлауын дамытады.

4. Оқытуға ынталандыру: белсенді оқыту әдістерінің тағы бір маңызды белгісі-оқытуға ынталандыру. Белсенді әдістер оқушылардың қызығушылығы мен ішкі мотивациясын ынталандырады, оларға алған білімдерінің маңыздылығы мен қолданылуын түсінуге көмектеседі. Оқушылар оқу процесіне қатысады, өздерінің белсенді рөлін сезінеді және оқудағы мақсатты көреді, бұл материалды тиімдірек игеруге ықпал етеді.

Осылайша, оқытудың белсенді әдістері оқушылардың ойлауын жандандырумен, бүкіл оқу процесінде ұзақ белсенділікпен, шешімдерді әзірлеудегі тәуелсіздікпен және оқуға ынталандырумен сипатталады. Бастауыш сыныптарда оқушылардың жеке басын қалыптастыруға қатысты оқытудың белсенді әдістерін қолданатын көптеген технологиялардың ішінен мыналарды бөліп көрсетуге болады:

1. Интерактивті тақталар мен құрылғылар: сенсорлы тақталар немесе планшеттер сияқты құрылғыларды пайдалану оқушыларға білім беру мазмұнымен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Бұл балалардың оқу процесіне белсенді қатысуына және олардың жеке басын қалыптастыруға ықпал етеді.

2. Мультимедиялық материалдар: аудио және бейне оқулықтар, презентациялар, компьютерлік бағдарламалар мен ойындар сияқты мультимедиялық материалдарды пайдалану қызықты және тиімді оқу ортасын құруға көмектеседі. Мұндай материалдар оқушыларды белсендіреді, олардың танымдық белсенділігін ынталандырады және олардың жеке қасиеттерінің дамуына ықпал етеді.

3. Жобалау қызметі: бастауыш сыныптарда жобалау қызметін ұйымдастыру оқушыларға алған білімдері мен дағдыларын практикада белсенді қолдануға мүмкіндік береді. Жобалар бойынша топтарда жұмыс істеу қарым-қатынас дағдыларын, тәуелсіздікті, шығармашылық ойлауды және жеке өсуді дамытуға ықпал етеді.

4. Рөлдік ойындар және драматизация: оқу процесінде рөлдік ойындар мен драматизацияны қолдану балаларға әртүрлі рөлдерді үйренуге, олардың эмоционалдық саласын, әлеуметтік дағдыларын дамытуға және олардың жеке басының қалыптасуына ықпал етеді. Ойын барысында балалар өз ойлары мен сезімдерін білдіре алады, эмпатияны дамытады және қақтығыстарды шешуді үйренеді.

5. Мәселелік жағдайлар мен міндеттер: оқушыларға шешімдерді белсенді іздеуді қажет ететін мәселелік жағдайлар мен міндеттерді ұсыну олардың сыни ойлауын, тәуелсіздігін, шешім қабылдауын және жеке қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді.

6. Кооперативті оқыту: оқушылар шағын топтарда жұмыс істегенде, бір-бірімен ынтымақтасады және бір-біріне көмектеседі, коммуникативтік дағдыларды қалыптастыруға, әлеуметтік жауапкершілікті дамытуға, көшбасшылық қасиеттерді дамытуға, ұжымда жұмыс істей білуге және мәселелерді бірлескен күш-жігермен шешуге ықпал етеді. Кооперативті оқыту процесінде оқушылар білім мен идеялармен белсенді алмасады, ынтымақтастық пен қарым-қатынас дағдыларын дамытады, бұл олардың жеке басы мен әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді.

7. Технологияларды қолданатын жобалар: презентациялар, бейнероликтер, блогтар немесе веб-сайттар жасау сияқты заманауи технологияларды қолдануды қамтитын жобаларды жүргізу оқушыларға пән бойынша білімдерін тереңдетіп қана қоймай, цифрлық дағдыларды, шығармашылық ойлауды және тәуелсіздікті дамытуға мүмкіндік береді. Ол сондай-ақ жауапкершілік, табандылық және өзіне деген сенімділік сияқты жеке қасиеттерді қалыптастыруға ықпал етеді.

8. Ойын әдістері мен оқу бағдарламалары: ойын әдістері мен оқу бағдарламаларын пайдалану интерактивті және қызықты оқу ортасын құруға көмектеседі. Ойындар оқушылардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытуға ықпал ететін бәсекелестік, ынтымақтастық, есептерді шешу элементтерін қамтуы мүмкін. Мұндай әдістер балаларды белсендіреді және олардың жеке өсуіне ықпал етеді.

Бастауыш сыныптарда белсенді оқытудың бұл технологиялары білім беру процесінің тиімділігін едәуір арттыра алады, Оқушылардың жеке басының дамуын ынталандырады,

олардың сыни ойлауын, коммуникативтік дағдыларын, шығармашылық әлеуетін және әлеуметтік құзыреттілігін дамытады.

Осылайша, оқытудың белсенді әдістері дәстүрлі оқыту әдістерімен салыстырғанда жақсы нәтиже береді. Оқу процесін ұйымдастырудың жаңа формаларын қолдана отырып, оқушының жеке басының дамуына үлес қосуға болады. Оқытудың белсенді әдістері мұғалімнің шығармашылық ізденісіне кең мүмкіндіктер береді, олармен танысу арқылы оқушылардың көшбасшылық қасиеттерін, ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, мәселелерді шешуде өз ұстанымдарын қорғауға ықпал етеді. Оқытудың белсенді әдістері оқушылардың зерттелетін пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, сараланған тәсілді қолдануға, сонымен қатар балалардың шығармашылық тәуелсіздігін дамытуға, әртүрлі білім көздерімен жұмыс істеуге үйретуге, жетістікке жету үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Тажибаева Саулеш Наркеновна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
"Ақтөбе жалпы білім беретін мектебі" КММ
Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы, Ақтөбе ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ОНЫҢ МҰҒАЛІМГЕ ПАЙДАСЫ

Қазіргі таңда білім беру жүйесі цифрландыру дәуіріне қадам басып, жаңа технологиялармен тығыз байланыста дамып келеді. Соның ішінде жасанды интеллект (ЖИ) – педагогикалық үдерісті жаңғыртып, мұғалімнің кәсіби қызметін жаңа деңгейге көтеретін маңызды құралдардың бірі. Жасанды интеллект мұғалімнің орнын алмастыруды емес, керісінше оның жұмысын жеңілдетуді, тиімділігін арттыруды мақсат етеді.

Ең алдымен, жасанды интеллект мұғалімнің уақытын үнемдеуге үлкен мүмкіндік береді. Мұғалімнің күнделікті жұмысында сабақ жоспарын құру, оқу мақсаттарына сай тапсырмалар дайындау, бағалау критерийлері мен тест нұсқаларын әзірлеу көп уақытты талап етеді. ЖИ осы жұмыстарды қысқа мерзімде орындауға көмектесіп, мұғалімге шығармашылықпен айналысуға және оқушымен жеке жұмыс жасауға көбірек уақыт қалдырады. Бұл өз кезегінде оқыту сапасының артуына ықпал етеді.

Жасанды интеллекттің тағы бір маңызды артықшылығы – оқытуды дербестендіру мүмкіндігі. Әр оқушының білім деңгейі, оқу қарқыны мен қабілеті әртүрлі. ЖИ оқушылардың оқу нәтижелерін талдау арқылы олардың әлсіз және күшті тұстарын анықтап, жеке тапсырмалар ұсына алады. Мұндай тәсіл білімдегі олқылықтарды дер кезінде жоюға, ал қабілетті оқушылардың әлеуетін толық ашуға жағдай жасайды.

Сонымен қатар, жасанды интеллект оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді. Интерактивті тапсырмалар, ойын элементтері, визуалды материалдар оқушының

сабаққа деген қызығушылығын күшейтеді. Мұғалім ЖИ көмегімен күрделі тақырыптарды жеңіл әрі түсінікті етіп ұсынуға мүмкіндік алады.

Жасанды интеллект мұғалімнің кәсіби дамуына да оң әсер етеді. Ол жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді меңгеруге, заманауи білім беру үрдістерімен танысуға көмектеседі. Мұғалім ЖИ арқылы әлемдік тәжірибелерді зерттеп, өз сабағына тиімді әдістерді енгізе алады.

Бағалау жүйесінде де жасанды интеллекттің рөлі ерекше. ЖИ оқушының білімін талдап, нәтижелерді автоматты түрде шығара алады. Бұл бағалаудағы субъективтілікті азайтып, әділдік қағидатын сақтауға көмектеседі.

Қазіргі заманда білім беру жүйесі қоғамдағы цифрландыру үдерісінің ең қарқынды салаларының біріне айналды. Технологиялық дамудың жаңа кезеңін айқындайтын жасанды интеллект (ЖИ) бүгінде күнделікті тұрмыстан бастап өндіріс, медицина, бизнес, ғылым сияқты көптеген салаларға еніп үлгерді. Солардың ішінде педагогикалық практика да ерекше трансформацияға ұшырап, дәстүрлі оқыту моделі жаңа әдістермен толықтырылуда. ЖИ-дың мүмкіндіктерін тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби қызметін жетілдіріп қана қоймай, оқушының жеке дамуын да жүйелі қолдауға жол ашады.

Ең алдымен, жасанды интеллект оқыту үдерісінің жекелендірілуін қамтамасыз етеді. Дәстүрлі сабақта мұғалім барлық оқушыларға бірдей тапсырма беруге мәжбүр болса, ЖИ негізіндегі платформалар әр оқушының білім деңгейін нақты сараптап, оған сәйкес тапсырмалар жиынтығын ұсына алады. Адаптивті жүйелер оқушының қателіктері, жылдамдығы, тапсырманы орындау стилі сияқты көрсеткіштерді талдау арқылы оның оқуға деген бейімділігін айқындайды. Әр оқушы өзіндік білім траекториясы бойынша жылжып, қажет жерде қосымша көмек ала алады.

Екіншіден, ЖИ мұғалімнің кәсіби жұмысын айтарлықтай оңтайландырады. Автоматты бағалау, тест құру, үй жұмысы мен эсселерді тексеру, оқу материалдарын жіктеу сияқты міндеттерді ЖИ оңай орындай алады. Мұғалім осы үнемделген уақытын сабақ сапасын арттыруға, әдістемелік ізденіске немесе оқушылармен жеке жұмысты күшейтуге бағыттай алады. Сонымен бірге, ЖИ оқу материалдарын визуалды түрде ұсынуға, интерактивті тәжірибелер мен симуляциялар жасауға мүмкіндік береді.

Үшіншіден, жасанды интеллект білім берудегі кері байланысты жақсартады. Дәстүрлі оқытуда мұғалім барлық оқушыны жүйелі бағалап, олардың жетістігі мен кемшілігін толық бақылауға әрдайым мүмкіндік таба бермейді. Ал ЖИ құралдары оқушының әр қадамын мониторинг жасап, нақты статистика мен талдау ұсынады. Бұл білім сапасын тұрақты бақылауға және оқушы прогресін объективті бағалауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, жасанды интеллект мұғалім мен оқушының цифрлық мәдениетін қалыптастыруға да әсер етеді. Қазіргі заман мұғалімі ақпараттық технологияларды меңгеріп қана қоймай, оларды педагогикалық мақсатқа қарай дұрыс қолдана білуі тиіс. ЖИ-мен жұмыс істей білу – болашақтағы көптеген мамандықтарға қажетті базалық дағдылардың бірі.

Дегенмен, жасанды интеллектті енгізудің тәуекелдері де жоқ емес. Технологияға шамадан тыс тәуелділік, деректердің құпиялылығы, адамаралық байланыстың әлсіреуі – басты мәселелердің бірі. Сондықтан ЖИ мұғалімді алмастырушы емес, оның кәсіби қызметін толықтыратын құрал болуы тиіс.

Қорытындылай келгенде, жасанды интеллект – қазіргі мұғалімнің сенімді көмекшісі. Ол мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Жасанды интеллектті тиімді қолдану – заман талабына сай мұғалім қалыптастырудың маңызды шарты. Жасанды интеллект педагогикалық практиканы жаңғыртудың тиімді тетігі болып табылады. Ол оқыту процесін жекелендіреді, мұғалімнің уақытын үнемдейді, білім сапасын арттырады және оқушының заманауи құзыреттіліктерін қалыптастырады. Оны дұрыс қолдану білім беру жүйесін болашақтың талаптарына бейімдеуге мүмкіндік береді.

Сырлыбаева Ажар Байдуллаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
“№13 мектеп-гимназия” КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУДА МУЛЬТИМЕДИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ

Қазіргі таңда, бастауыш мектепте компьютерлік техниканың заманауи мүмкіндіктерін пайдаланып, видеобайланысқа түсуге, видеоконференцияларды өткізуге қолымыз жетіп отыр. Мұндай байланыстармен үлкен аудиторияларда семинарлар, жиналыстар, ғылыми-әдістемелік конференциялар өткізу үшін қолдануға болады. Компьютерлік технологиямен оқытуда оқушылар ақпаратты пассивті қолданушылар ғана емес, оқыту үдерісіндегі білімнің мәнін, мазмұнын өзінше пайымдаушылар болып табылады. Сондықтан, оқытудың әстүрлі нобайы, жаңа жағдайдағы жаңаша нобаймен ауысуы керек. Компьютерлік технологиямен оқытуда орталық фигурасы – оқушылар болып табылады. Ал, технологияның мәні – оқушылардың өздігінен білім алу белсенділігін дамытып, ынтымақтастықта жұмыс істету. Білім беру процесінде АКТ қолдану оқытудың маңызды міндеттерінің бірі - білім деңгейін көтеруге мүмкіндік береді. Ақпараттық технологиялар, оның ерекшелігі үнемі өзгеріп отырады, адамның зияткерлік қызмет саласына енеді, жаңа зияткерлік құрал болып табылады. АКТ-ның ең көп таралған түрі - презентация. Презентацияны қолдана отырып сабақтарда негізгі принциптердің бірі - фасциация (тартымдылық принципі) қолданылады, соның арқасында оқушылар өз пікірлерін белсенді түрде айта бастайды. Презентациялардың бірқатар артықшылықтары бар:

- оқушыларды сабақтың жаңалығы қызықтырады
- зерттелетін материалға қызығушылық бар, тапсырмалар орындалады;
- балалар қосымша білім көздерімен өз бетінше жұмыс істеуді үйренеді
- жоғары нәтижеге қол жеткізуге қызығушылық, қосымша тапсырмаларды орындауға дайын;
- практикалық әрекеттерді орындау кезінде өзін-өзі бақылау пайда болады. Сабақтың бұл формасы дәстүрлі оқыту әдістеріне қарағанда бірқатар артықшылықтарға ие, атап айтқанда: - үлкен ақпараттық көлемді қамтамасыз етеді
- оқушының өнімділігін арттырады, танымдық белсенділігін белсендіреді
- әр оқушы үшін жеке маңызды коммуникативті жағдай туғызады, оқушы үшін қиын іс - әрекеттерді ынталандырады
- қолайлы психологиялық климат арқылы қателікке дұрыс жауап береді;
- сабақты нәтижелі қызмет түрлерімен қанықтырады (салыстыру, жіктеу, болжау, жобалау); – жұмыс қарқынын даралайды, қайталаудың қажетті санын түзетеді.

Мұғалімнің АКТ-ны өз жұмысында қолдануы шығармашылықты, даралықты, сабақты құруда ғана емес, сонымен қатар сыныптан тыс іс-шараларды, сынып сағаттарын ұйымдастыруда да кең мүмкіндіктерді көрсетуге мүмкіндік береді. Есту, көру және эмоционалдық қабылдауды оқыту процесіне бір мезгілде қосу қабылдаудың тиімділігін бірнеше есе арттыратыны, уақытты үнемдейтіні және алынған білім оқушылардың жадында айтарлықтай ұзағырақ сақталатыны дәлелденді. Медианы ұтымды пайдалану байқау, сөйлеу, зейін және ойлауды дамытуда маңызды рөл атқарады, яғни денсаулық ресурстарын құру арқылы оқушылардың интеллектуалды және шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға ықпал етеді. Мультимедиялық сабақтар көптеген дидактикалық мәселелерді шешуге көмектеседі:

- пән бойынша негізгі білімді игеру;
- алынған білімді жүйеге келтіру;
- өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру;
- оқу іс-әрекетіне немесе белгілі бір пәнге мотивацияны қалыптастыру;

• балаларға кез-келген оқу материалында өз бетінше жұмыс істеуге оқу-әдістемелік көмек көрсету.

Презентациялардың 4 негізгі мақсаты бар: ақпарат беру; көңіл көтеру; үйрету; мотивацияны қалыптастыру. Мұғалім қойған мақсатқа байланысты презентациялардың келесі түрлерін ажыратуға болады: оқыту; ақпарат беру; тыңдаушыларды сендіру; зерттеу; мәселені шешу; шешім қабылдау; есеп беру. АКТ-ны қолданудың келесі ерекшеліктерін ажыратуға болады: суреттің сапасы тақтадағы бордың бейнесімен салыстыруға келмейді; слайдтарда кемшіліктерді немесе қателерді, ақауларды түзету оңай; ұсынылған материалдың қарқыны мен көлемі сабақта барған сайын анықталады (мысалы, гиперсілтемелерді қолдану арқылы); көрнекілік деңгейі едәуір жоғарылайды; еңбек өнімділігі жоғарылайды; сабақта оңай пәнаралық және мета-пәндік байланыстар орнатылады; пайда болады мұғалімнің оқушылардың жобалық қызметін ұйымдастыру мүмкіндігі; балалардың компьютерге деген көзқарасы өзгереді: ол қазір ойын құралы ретінде емес, жұмыс істеудің әмбебап құралы ретінде қабылданады.

Бастауыш мектепте мультимедия, интерактивті тақта, телематикалық жүйелер, гипертехнология, нонотехнология сияқты заманауи технологияларды қолданып оқыту жаңа инновациялық принциптерді іске асыру жолдары болып есептеледі. "Интерактивті байланыс" – қолданушының бағдарламамен диалогты қарым-қатынас жасауы, ақпарат алмасудың жоғары деңгейлі әдісі. Бағдарламаны басқару мүмкіндіктері артқан сайын, дарынды оқушының ақпарат алмасудағы белсенділігі арта түседі. Толығырық айтқанда, интерактивті байланыс дегеніміз – тиісті әдістер мен тәсілдерді қолдану арқылы субъектілердің бірбірімен ақпарат алмасуы. Яғни, субъектілердің ақпарат алмасуы, байланыс барысын басқару және т.б. міндеттерді атқаратын ақпарат алмасу ортасы. Субъектілердің бір-бірімен қарым-қатынасқа түсуіне арналған телекоммуникациялық орта–интерактивті орта болып табылады. Интерактивтілік, коммуникациялық жүйелерге сүйеніп оқылатын бағдарламалардың тиімділігіне баға беретін көрсеткіш болып табылады. Бастауыш мектепте оқытудың түрлі әдіс-тәсілдерін ұсынушы әдіскерлер, мұғалімдер оқу үдерісіне қажетті материалдарын тартымды, ұғынықты, мүмкіндігінше қарапайымдандырып дайындауы керек. Яғни, оқу үдерісінің тиімді болуы оқу материалдарының оқу үдерісіндегі нақты жағдайларға қарай бейімделуінде. Демек, оқу үдерісін тиімді басқару үшін заманауи телематикалық жүйелерді пайдаланудың пайдасы мол.

Бастауыш мектепте компьютерлік технологиялар ұтымдылығы көбінесе мультимедиялық өнімдерді дайындау сапасы мен қолдану үдерісіне байланысты (оқыту бағдарламалары, бақылау тесттік бағдарламалар, компьютерлік фильмдер, электрондық кітаптар, мультимедиялық энциклопедиялар және т.б.). Олардың сапалылығы мен қолайлылығы мәтіндік, сызбалық, аудио, видео ақпараттардың, анимацияның және т.б. мультимедиялық мүмкіндіктердің бірігуі болып табылады.

Қорытындылай келсек, компьютердің мультимедиялық мүмкіндігі пайдаланушымен диалог құрушыға айналдырып қана қоймай, дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп оқушыларын сыныптан немесе үйінен шықпай-ақ үлкен ғалымдар мен педагогтардың дәрістеріне қатысуына, өткен және қазіргі тарихи оқиғаларға куә болуына, әлемнің ең белгілі музейлері мен мәдени орталықтарымен байланыс жасап, білімін дамытуына қолайлы жағдай туғызады.

Мұрат Орынгүл Қуатқызы
Бастауыш сынып мұғалімі
“№13 мектеп-гимназия” КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ

Бастауыш сынып мұғалімі - әлемдегі барлық басқа кәсіптердің негізі болып табылатын ең адамгершілік, шығармашылық және қажетті мамандық. Бұл маман әр оқушының жеке басын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бастауыш сынып мұғалімі-бұл мұғалім,тәрбиеші, психолог. Ол барлық пәндер бойынша сабақтар өткізеді, ойын-сауық іс-шараларын, балалар демалысы мен бос уақытты ұйымдастырады. Бастауыш сыныптарда оқушылар тек білім алып қана қоймай, оқуды да үйренеді және олардың мектептегі жетістіктері бұл процестің қаншалықты сәтті болатынына байланысты.

Баланың жеке басын қалыптастырудың қажетті шарты оның айналасындағы адамдардың және өзінің іс-әрекеттерін, қарым-қатынастары мен қасиеттерін талдау және бағалау процесінде моральдық білімді игеруі болып табылады. Өзі туралы білім жеке тұлғаны қалыптастырудың маңызды факторы болып табылады.

Осыған сәйкес бастауыш сынып мұғалімі қызметінің маңызды бағыты баланың қоршаған әлеуметтік шындыққа қатысты субъективті ұстанымын қалыптастыру болып табылады, яғни: балаларда ақпараттық ресурстардың ықтимал теріс әсері жағдайында дұрыс таңдау жасай білуге тәрбиелеу; балалар ортасында мінез – құлықтың оң үлгілерін норма ретінде бекіту, эмпатияны дамыту; жағымсыз әлеуметтік құбылыстардың әсер ету деңгейін төмендету; баланың әлеуметтік қатынастардың субъектісі ретінде өзін-өзі дамытуы үшін қоршаған ортаға әсер ету жағдайларын жасау және т. б.

Бұл өскелең ұрпақтың бойында жалпыадамзаттық құндылықтарды, нормалар, құқықтар мен міндеттер туралы білімді, әлеуметтік жауапкершілікті, командада жұмыс істеу қабілетін, басқа адамдармен өзара іс-қимыл дағдыларын қалыптастыруды көздейді, бұл өз кезегінде қазіргі педагогтан әр түрлі жас кезеңдерінде жеке тұлғаның әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін дамыту және тәрбиелеу мәселелерінде жинақталған теориялық және практикалық білімді қайта қарауды талап етеді.

Баланың әлеуметтік-коммуникативті даму құбылысын теориялық талдау оны түсіну үшін маңызды аспектілерді бөлуге мүмкіндік береді. Ол баланың әлеуметтену процесінде, оның әлеуметтік әлемге бейімделуінде, осы әлемді қабылдауында немесе қабылдамауында, сондай-ақ әлеуметтік шындықты өзгерту қажеттілігі мен қабілетін ашуда жетекші болып табылады. Бұл процесс үш бағытта жүзеге асырылады: баланың ересектер әлеміне, қоғамға қатынасы және оны балалар қауымдастығына енгізу.

Бала үшін әлеуметтік коммуникацияның қажеттілігі әлеуметтік коммуникация барысында баланың басқа адамдардың мінез-құлқын тану тәсілдерін игеруіне, әлеуметтік-коммуникативті жағдайларды шешу дағдыларын игеруіне, өзінің эмоционалды жағдайын және қарым-қатынас серіктестерінің жағдайын барабар бағалауға байланысты.

Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік-коммуникативті дамуының негізгі бағыттары ретінде мыналарды бөлуге болады:

- бастауыш сынып оқушыларының қоғамда қабылданған нормалар мен құндылықтарды, оның ішінде моральдық нормаларды игеруі;
- бастауыш сынып оқушыларында өзін қоғамның мүшесі және елдің азаматы ретінде іске асыру үшін қажетті базалық құқықтық, психологиялық және басқа да білімді қалыптастыру;
- құрдастарымен өзара әрекеттесуде баланың субъективті ұстанымын дамыту;

- жақын әлеуметтік ортада әлеуметтік коммуникациялар мен әлеуметтік таңдаудың мүмкін нұсқаларымен танысу;

- қоғамда қалыптасқан жағдайларда өзінің әлеуметтік мінез-құлқының және қауіпсіз адекватты мінез-құлқының ықтимал салдарын бағалауға болжамдық дайындықты қалыптастыру;

- басқа адамдармен қарым-қатынаста мейірімділік, құрмет сезімін тәрбиелеу және т. б.

Бастауыш мектеп дәстүрінде мұғалім мен оқушылардың жабық бірлескен әрекеттері жиі сақталады, оларды субъект-объект ретінде сипаттауға болады, онда мұғалім көшбасшы рөлін атқарады, ал бастауыш сынып оқушылары мойынсұнғыш орындаушылар болып табылады. Мұндай сыныптарда коммуникациядағы басты қасиет-орындаушылық, сөзсіз бағыну. Мұндай авторитарлық стиль баланың әлеуметтік-коммуникативті дамуының бұрмалануына, моральға әкеледі, балалар бір-біріне қатыгездік көрсетеді, мұғалімдерді тындамайды, асоциалды әрекеттерге бейімділік көрсетеді. Ашық өзара әрекеттесу кезінде мұғалім мен оқушы бір-біріне бейімделеді, өзара мәлімдемелерге құрметпен қарайды, белсенді тыңдаушы бола алады, басшылыққа да, бағынуға да дайын.

Мұғалімнің ашықтығын көрсету-өнімді әлеуметтік коммуникациялар үшін қажетті шарт. Коммуникативті өзара әрекеттесу күлімсіреуден, қызығушылықты қанағаттандырудан басталады: "Сіз кімсіз? Сіз нені жақсы көресіз? және т.б.". Мұғалімнің баламен қарым-қатынас жасамауы маңызды, бұл балаларда шынайы қызығушылық, тұлғааралық қатынас сезімін, сенім мен ашықтық туғызады. Бүгінгі таңда балалар ортасында жиі кездесетін құбылыс – «жалғыздық». Құрдастар тобына қосылу қиынға соғатын балалар ересек адамнан қолдау іздейді: олар үзіліске шығады, өміріндегі оқиғалар туралы сөйлесуге тырысады, және т.б. Бұл таңда мұғалім баланың қарым-қатынас орнатуға деген мұндай әрекеттерін елеусіз қалдырмауы керек. Бастауыш сыныптағы коммуникативті өзара әрекеттесудің негізгі формасы ретінде сабақ бастауыш сынып оқушысының оқушы ретінде де, балалар ұжымының мүшесі ретінде де, азамат ретінде де әлеуметтік-коммуникативті дамуында жетекші орын алады. Сол себепті мұғалім әр сабақты коммуникативті дамушы орта ретінде құрастыру қажет.

Оқу диалогы коммуникациялық процестің барлық қатысушыларының ашық өзара әрекеттесуін қамтиды. Мұнда жалпы қызығушылық пен тақырыпты қабылдау, әртүрлі пікірлер айту, позицияларды жақындастыру, жалпы қорытынды маңызды. Мұғалім «Диалог жетекшісі» рөлін атқара алады, яғни балалардың мәлімдемелерін ынталандыратын жетекші сұрақтар қоя алады. Ол сарапшының рөлін қабылдай алады – келіседі немесе қарсы дәлелдер келтіреді; төрешінің рөлін қабылдай алады-диалогты жандандыру немесе дұрыс бағытқа бағыттау қажет болғанда ғана араласады. Бастауыш сыныпта мұғалімнің тәрбие функциясын орындауы тұрғысынан диалог мәдениетін құру маңызды.

Сыныптан тыс жұмыстарда бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік интеллектісін басқа адамдарды, олардың қарым-қатынастары мен әлеуметтік жағдайларын түсіну қабілеті ретінде дамыта отырып, мұғалім әлеуметтік-мәдени тәжірибе сияқты өзара әрекеттесудің қызықты түрін ұйымдастыра алады. Адамдардың өзара әрекеттесуінің осы әлеуметтік бағдарланған формасының негізі-күшті эмоционалды тәжірибені тудыратын, әлеуметтік шығармашылыққа мүмкіндік беретін, қатысушыларды рефлексияға жетелейтін оқиға.

Мерекелер, экскурсиялар, жобалар осындай болмыстың мысалы бола алады, олардың ерекшелігі-тікелей қызығушылық, бірге болуға деген ұмтылыс. Оқиға көбінесе өздігінен пайда болады (жоспар бойынша емес). Мұғалімнің рөлі-оқиғаларға жағдай жасау, балалардың бастамасын қолдау, балалардың тәуелсіздігін ынталандыру. Сонымен, мұғалім мен бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті өзара әрекеттесуі білім беру процесін құрудың өзегі болып табылады, ал мұғалімнің рөлі тек білім берумен ғана шектелмейді. Мұғалім коммуникативті кеңістікті жобалаушы, диалог шебері және ең бастысы, қамқор болуы керек.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Хуторский А.В. Компетентность как дидактическое понятие: содержание, структура и модели конструирования. [Текст] / Вестник института образования человека. 2012. №2. С;
2. Ефремов О.Ю. Педагогика [Текст] / – Москва, 2010. – С. 24;
3. Виноградова Н.Ф. Концепция начального образования «Начальная школа XXI века». – М.: Вентана-Граф, 2017.

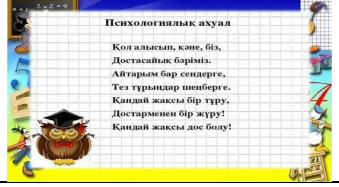
Рыспаева Маржан Серікбековна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
"Ақтөбе жалпы білім беретін мектебі" КММ
Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы, Ақтөбе ауылы

СӨЙЛЕМДЕГІ СӨЗДЕРДІҢ БАЙЛАНЫСЫ

Білім беру ұйымының атауы	
Пәні:	**Қазақ тілі**
Бөлім:	Менің туған өлкем
Педагогтің аты-жөні:	Рыспаева Маржан Серикбековна
Күні:	
Сынып:	2сынып
Сабақтың тақырыбы:	**№ 55 сабақ Сөйлемдегі сөздердің байланысы. 18 – 21-жаттығулар**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.4.2.6 сөйлемдегі бір-бірімен байланысып тұрған сөздерді табу; 2.3.5.1 жіберілген пунктуациялық, орфографиялық қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзету және құраған сөйлемін толықтыру; 2.3.7.1 сөйлем түрлерінің айтылу мақсатына сәйкес тыныс белгілерін (нүкте, сұрақ белгісі, леп белгісі) қолдану
Сабақтың мақсаты	Сөйлемдегі сөздердің байланысын таба алады
Құндылық: *(Негізделеме: Мемлекет басшысы Қ.Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың II,III, IV отырыстарында берген тапсырмасы, ҚР Оқу-ағарту министрлігінің №123 бұйрығы)*	Желтоқсан айы: БІРЛІК ЖӘНЕ ЫНТЫМАҚ Апта дәйексөзі: «Бірлігі күшті ел озады»

Сабақ барысы

Сабақ уақыты/ кезеңдері	**Мұғалімнің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 5 минут	Психологиялық ахуалды жақсарту 	Сабаққа дайындық жасап, жақсы тілектер тілейді.	Мақтап, мадақтап отыру	Суреттер

Өткенді пысықтау 5 минут	Өткенді пысықтау Үй тапсырмасы 17-жаттығу Берілген сөйлемнің лепті сөйлем екенін дәлелде. Айнала қандай әдемі! Тәжірибе жаса Лепті сөйлемді дауыс ырғағымен айт. ОНың ішінде қай сөз көтеріңкі екпінмен айтылатынын анықта.	Үй тапсырмасын пысықтайды Сұрақтарға жауап береді	Дескриптор: Берілген сөйлемнің лепті сөйлем екенін дәлелдейді-1б Қай сөз көтеріңкі екпінмен айтылатынын анықтайды-1б	оқулық
Сабақ тың ортасы 20 минут	Тақырыпты ашу **«Табан іздері» әдісі** Сұрақтар: Сөйлемнің неше түрі бар? Сұраулы сөйлем деген не? Хабарлы сөйлем деген не? Лепті сөйлем деген не? **Құндылық мақсаты: Өзгені тыңдау, түсіну және диалог жүргізе алу** Жаңа тақырып ФС тапсырмасы 18-жаттығу **«Ашық микрофон» әдісі** Әңгімені мәнелеп оқы. Мәтіннің мазмұнын айт.Мәтінге ат қой. Мәтін аты: « Жер-ана» ЕБҚ Неліктен «Жер-біздің анамыз» деп ойлайсың? ЕҚБ Қарамен жазылған сөйлемдегі сөздердің байланысын тауып көр. Бейбіт үйге келді. Ережемен жұмыс Сөйлемдегі сөздер бір-бірімен байланыста болады. Олардың байланысын сұрақ қойып білеміз. Мысалы: Жаңбыр жауды. Жаңбыр қайтті? Не жауды? Жаңбыр жауды **Көркем әдебиет: «Жау жаңбыр» өлеңін оқып беру** 19-жаттығу Мақалды көшіріп жаз Төмендегі үлгіні падаланып, сөйлемдегі сөздердің байланысын тап Диқан жерін мақтайды Балықшы көлін мақтайды	Мәтінмен жұмыс жасайды Жеке жұмыс жасайды Ережемен танысады МАқалды талдайды Жаттығу жасайды Тапсырманы орындайды	ҚБ: «Шеңберді бояу» әдісі Дескриптор: Әңгімені мәнелеп оқиды-1б Мәтіннің мазмұнын айтып,мәтінге ат қояды-1б Тамаша жауап! Сен мықтысың! Жарайсыңдар! Дескриптор: Мақалды көшіріп жазады-1б Төмендегі үлгіні падаланып, сөйлемдегі	Таратпа парақтар Жұмыс дәптері Оқулық Суреттер Сызбалар Суреттер
Сергіту сәті 2 минут	Сергіту сәті			оқулық

Сабақты қорыту **6**минут	 20-жаттығу Көп нүктенің орнына тиісті сөздерді қойып, өлең құрастыр Қарамен жазылған сөйлемдегі сөздердің байланысын тап. Тырс-тырс! Жаңбыр көп жауады,	Үй тапсырмасын алады	сөздердің байланысын табады-1б	Жұмыс дәптері
Қосымша тапсырма 2минут	 Тамшылар тамады. Тырс-тырс! Терезені қағады, Су болып ағады. Тырс-тырс! Тазартып ауаны, Жаңбыр көп жауады.	Қосымша жұмыс жасайды	Дескриптор: Көп нүктенің орнына тиісті сөздерді қойып, өлең құрастырады-1б Қарамен жазылған сөйлемдегі сөздердің байланысын табады-1б	Суреттер Жұмыс дәптері Суреттер
Кері байланыс 5 минут	Үй тапсырмасы 21-жаттығу Жаңылтпашты жатқа жаз. Ауаға су айнала ма? Ауа суға айнала ма? Саралау тапсырмасы ҚЖ: Көру диктанты Күзгі керуен Аспан түнеріп тұр. Бұлттар көше бастады.Сол бұлттардың арасынан құстар көрінді.Олар жылы жаққа ұшып барады. Тырналар тыраулап барады.Бізбен қоштасқан сияқты. Тапсырма: Бірінші сөйлемдегі сөздердің байланысын сызып көрсет 	Саралау тапсырмасы «Тапсырма» әдісі арқылы жүзеге асады Кері байланыс жасайды	 Дескриптор: Жаңылпашты жаттап, көркем жазады-1б Дескриптор: Көру арқылы сөздерді қатесіз жаза алады-1б Бірінші сөйлемдегі сөздердің байланысын сызып көрсетеді-1б «Төрт Қ» әдісі	Оқулық Жұмыс дәптері Кері байланыс тақтасы

Байболова Тлеукор Кошкинбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
"Ақтөбе жалпы білім беретін мектебі" КММ
Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы, Ақтөбе ауылы

АС ҚАЙДА ҚОРЫТЫЛАДЫ?

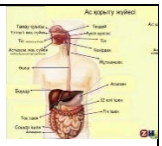
Білім беру ұйымының атауы	
Пәні:	**Жаратылыстану**
Бөлім:	Адам
Педагогтің аты-жөні:	
Күні:	
Сынып:	3
Сабақтың тақырыбы:	**№9 сабақ. Ас қайда қорытылады?**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	3.2.3.1 - адамның ішкі ағзаларының орналасуын анықтау; 3.2.3.2 - асқорыту жүйесінің тіршілікке қажетті энергияны алудағы рөлін сипаттау; 3.1.2.1 - ақпарат көзінің түрлерін,артықшылығы мен кемшілігін анықтау
Сабақтың мақсаты:	Адамның ішкі ағзаларының қалай орналасқанын біледі Ас қорыту жүйесінің қалай жұмыс істейтінін түсінеді
Құндылықтар: **Қараша айы: Әділдік және жауапкершілік**	**Сабақ құндылығы:** Басқалар үшін маңызды тапсырмаларды орындаудың қажеттілігі мен маңыздылығын түсіну **Апта дәйексөзі:** «Әділдік пен жауапкершілік - біртұтас ұғым!»

Сабақ барысы

Сабақ уақыты/ кезеңдері	Мұғалімнің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақ тың басы 3минут Өткенді пысықтау 5 минут	Психологиялық ахуалды жақсарту Өткенді пысықтау Үй тапсырмасы Өтілген тақырыптарды пысықтау. «Сұрақ-жауап» әдісі Жануарлардың саны неге азаяды? Жануарларды қорғау шаралары Қазақстанда қалай атқарылып жатыр? Қызыл кітап туралы не білесің? Жаңа тақырып 1-тапсырма	Мақсаты: Бір-біріне құрмет сезімін ояту Амандасады Үй тапсырмасын тексертеді Тапсырмаларды орындайды	Мақтап, мадақтап отыру ҚБ: «Мега ми» әдісі Дескриптор: Сұрақтарға жауап береді-1б Тамаша!	Суреттер Суреттер

Сабақтың ортасы 25 минут	Суреттерді сипатта. Балалар оқуға, ойнауға күш-қуатты қайдан алады? Күш-қуаты таусылса, не істеуі керек? **Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы:** Адамның қоғамдағы құқықтары мен жауапкершілігі туралы алғашқы көзқарастың болуы Жұптық жұмыс 2-тапсырма Сұрақ құрастыр Дұрыс тамақтану тақырыбына сұхбат алу үшін сұрақтар құрастыру. Үлгі: 1. Дұрыс тамақтану деген не? 2. Тамақтың құрамында қандай құнарлы заттар болу керек? 3. Адам күніненешереттамақтану керек? 4. Таңғыасқақандайтағамжеугеболады? 5. Сүтжәнееттағамдарынеліктенпайдалы? 6. Кешкітамақтыұйықтаудан 2 сағатбұрынішу керек. Неге? 7. Неге тамақішіпотырғандакітап, газет оқуға, радио тыңдауға, теледидаркөруге, сөйлеугеболмайды? 8. Адам нешекүнтамақтанбайжүреалады? Жұптасұраққұрастырғаннансоңөздеріқалағаноқушыдансұхбаталуғауақыт беру. 3-тапсырма Жауап бер Ас қорыту қайдан басталады? Балалардың айтуы бойынша тақтаға жазу - Саған алма берді. Ас алдымен қайда барады? - Ауыз қуысында тағам қандай өзгерістерге ұшырайды? - Тіс бізге не үшін қажет? - Адамда қанша тіс болады? - Оны сақтау үшін не істеу керек? - Тістен басқа ауыз қуысында қандай мүше бар? - Тіл қандай қызмет атқарады? - Тіл қандай мүше? - Ауыз қуысы неліктен сулы болып тұрады? Сергіту сәті «Нейрожаттығулар» әдісі 4-тапсырма Асқорыту жүйесі. Суретпен жұмыс Суретті сипаттау. Мәтінді жеке оқу арқылы асқорыту мүшелерінің қызметімен танысу. 5-тапсырма Модель жаса. Топтық жұмыс. Асқорыту қандай кезеңдерден тұрады? Оқушыларға алдын-ала қиылып дайындалған асқорыту мүшелерінің	Сұрақтарға жауап береді Ақпаратпен танысады Сұрақтарға жауап береді Жаттығу жасайды Ақпараттар мен танысады	Дескриптор: Суреттерді сипаттайды-1б Керемет! Дескриптор: Дұрыс тамақтану тақырыбына сұхбат алу үшін сұрақтар құрастырады-1б Сұрақтарға жауап береді-1б Керемет! Дескриптор: Ас қорыту қайдан басталатыны туралы білімі бар-1б Ол туралы толық түсіндіре алады-1б Тамаша! 	 Оқу құралдары Жұмыс дәптері Қимылдар Суреттер Оқулық

Сергіту сәті
2 минут

	суреттерімен адам макетін беру. Асқорыту мүшелерінің суреттерін оқушылар бояйды. Басқа парақтарға асқорыту мүшелерінің атауларын жазады. Боялған суреттерді адам сұлбасына орналастырады және жазылған атауларын сәйкестендіріп жабыстырады. Топ мүшелері өз қалаулары бойынша жұмыстарын сынып алдында қорғайды, асқорыту мүшелерінің қызметі жайлы толық түсіндіреді. Басқа топтар өз жұмыстарымен салыстырады, толықтырулар енгізеді Бірлескен жұмыс ЕБҚ және ЕҚБ Тамақтану ережелерін құрастыр Балаларға плакат беріледі, олар тамақтану ережесінің бірін жылдам жазып, келесі балаға береді. Сөйтіп плакат бірінен -біріне жылжиды.Өздері жазған ережелерді тамақтану кезінде сақтауды ескерту. ҚЖ: «Жоқ сөздерді толықтыр» 1. Ас ..... арқылы асқазанға түседі. 2. Асқазаннан ..... бөлініп, жеген тамақты қорытады. 3. Одан әрі асқорыту ..... жалғасып, оның қабырғалары арқылы құнарлы заттар ..... өтеді. 4. Одан әрі ..... су сіңіріледі. 5. Қалған тығыз қалдықтар төмен қарай ..... сыртқа шығарылады. Үй тапсырмасы «Ас қайда қорытылады?» тақырыбын оқып, түсінігіңді айт. Өзің қалай тамақтанатының туралы жазып кел. Кері байланыс 	Модель жасайды Тапсырмалар ды орындайды Жеке жұмыс жасайды Тапсырмалар ды орындайды Үй тапсырмасын алады Кері байланыс береді	ДескриптоР: Суретті сипаттайды-1б Асқорыту мүшелерінің қызметімен танысады-1б Тамаша! Дескриптор: Асқорыту мүшелерінің суреттерімен адам макетін жасайды-1б Асқорыту мүшелерінің қызметі жайлы толық түсіндіреді-1б ДескриптоР: Тамақтану ережелерін құрастырады-1б Тамаша! Дескриптор: Жоқ сөздерді толықтырады-1б «Білім ағашы» әдісі	 ватман маркер суреттер желім Оқулық Суреттер Оқулық Кері байланыс тақтасы
Сабақты қорыту **5**минут				
Кері байланыс 5 минут				

Жолжаксынова Эльза Сериковна
Тәрбиеші, педагог-модератор
“Жетісу облысы білім басқармасының Ескелді ауданы бойынша білім бөлімі”
мемлекеттік мекемесінің “Алақай” балабақшасы МКҚК

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ОЙЫН ӘРЕКЕТІ АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

Балалардың танымдық қабілеттері мен танымдық қызығушылығын дамыту – балаларды тәрбиелеу мен дамытудың маңызды мәселелерінің бірі. Балабақша балаларының танымдық қабілеттерін таным процесінде көрінетін белсенділік деп түсіну керек. Бұл ақпаратты мүдделі қабылдауда, білімін нақтылауға, тереңдетуге, қызығушылық тудыратын сұрақтарға жауап іздеуде, шығармашылық элементтерінің көрінісінде, таным әдісін игеру және оны басқа материалға қолдану қабілетінде көрінеді.

Арнайы сабақтар өткізбей балалардың танымдық қабілеттерін қарқынды дамыту мүмкін емес. Балабақша балаларының танымдық қабілеттерін дамытудың негізгі сабағы және баланың ең маңызды іс – әрекеті-ойын болуы керек.Ойында психикалық даму, баланың жеке басының қалыптасуы бала үшін табиғи түрде жүреді. Ойын барысында балалар қоршаған әлемнің объектілері мен құбылыстары туралы әртүрлі білім алады.

Ойын-баланың психикалық дамуының маңызды құралы. Балабақшада және үйде алынған білім ойында практикалық қолдану мен дамуды табады. Қызықты ойындар көңілді, қуанышты көңіл-күй қалыптастырады, балалардың өмірін толық етеді, олардың белсенді іс-әрекетке деген қажеттілігін қанағаттандырады. Жақсы жағдайда да, дұрыс тамақтану кезінде егер қызықты ойыннан айырылса бала нашар дамиды, осал болады. Өз кезегінде, білім беру ойынын жақсы ұйымдастырумен және сауатты өткізумен ғана балалар білім мен дағдыларды алады.

Бүгінгі таңда балабақшада балаларды дұрыс тәрбиелеу әдістемесінде балалардың зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін тиімді дамыту өзекті болып табылады. Педагогикалық процесте танымдық ойындарды қолдану білім беру қызметін қайта құруға мүмкіндік береді: балалармен таныс сабақтардан ересек немесе өздігінен ұйымдастырылған танымдық ойын әрекеттеріне көшу. Олар балалар үшін маңызды және қызықты, мазмұны әртүрлі. Ойын-бұл балалармен жұмыс істеудің ойын әдісі, дербес ойын әрекеті және баланы жан-жақты тәрбиелеу және дамыту құралы.

Танымдық ойындардың негізін қалаған принциптер-қызығушылық-таным-шығармашылық-мүмкіндігінше тиімді болады, өйткені ойын балаға ертегінің, интриганың, күлкілі кейіпкердің немесе саяхатқа шақырудың мейірімді, ерекше, көңілді және қайғылы тілімен тікелей жүгінеді. Әр ойында бала әрқашан қандай да бір "Объективті" нәтижеге қол жеткізеді. Ойындардың үнемі және біртіндеп күрделенуі балалардың іс-әрекетін оңтайлы қиындық аймағында сақтауға мүмкіндік береді.

Танымдық ойындар шығармашылықтың көрінісі үшін жағдай жасайды, баланың ақыл-ой қабілеттерінің дамуын ынталандырады. Балабақша балаларының дамуы үшін танымдық

ойындардың маңыздылығы, олардың әртүрлілігі мен жасына сәйкестігі оларды аталған мәселені –балалардың психикалық дамуын шешу үшін пайдалануға мүмкіндік береді.

Тәрбиеші танымдық ойындарды ұйымдастыруды үш негізгі бағытта жүзеге асырады: ойын өткізуге дайындық, оны өткізу және ойынның қорытындысын шығару (рефлексия).

Ойынға дайындыққа мыналар кіреді:

- тәрбие мен оқытудың міндеттеріне сәйкес ойынды таңдау: білімді тереңдету және жалпылау, сенсорлық қабілеттерді дамыту, психикалық процестерді белсендіру және т. б.;
- танымдық ойынның белгілі бір жас тобына сәйкестігін анықтау;
- ойынның ыңғайлы уақытын анықтау (сабақта, еркін әрекетте немесе режимдік сәттерде);
- балалар бір-біріне кедергі жасамай ойнай алатын ойын орнын анықтау;
- ойыншылардың санын анықтау (жеке, кіші топпен немесе топпен);
- көрнекілікті, таңдалған ойынға қажетті материалды дайындау;
- мұғалімнің өзін ойын өткізуге дайындау: ол алдымен ойынның барлық бағытын, ойындағы орнын, ойынды басқару әдістерін өзі оқып, түсінуі керек;
- балаларды ойынға дайындау: оларды ойын мәселесін шешуге қажетті заттар мен қоршаған өмір құбылыстары туралы білімдерімен, түсініктерімен байыту.

Сондай-ақ, балабақшада педагогикалық процесті жетілдірудің және балалардың жас кезінен бастап психофизиологиялық әлеуетін дамытуды ынталандырудың әдістерінің бірі ойын кеңістігін ұйымдастыру болып табылады. Әр баланың талантын барынша анықтауға және қабілеттерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін шығармашылық іс-әрекеттің объективті мүмкіндігін қамтамасыз ету тәрбиешілер ұжымының басты міндетіне айналады. Көптеген онжылдықтар бойы отандық педагогтар,психологтар мен тәрбиешілер жүргізген осы саладағы зерттеулер дамушы ойын ортасын құру негізінде балаларды балабақшада тәрбиелеу мен оқыту тұрғысынан жеткілікті тәжірибе жинақтауға мүмкіндік берді.

Балабақша көбінесе баланың екінші үйіне айналады, ал тәрбиешілер ұжымы балабақшаның қоршаған кеңістігі жеткілікті түрде қаматамасыз етілгендігіне көз жеткізіп, келесі күні қайтып оралуға ниет білдіруі керек. Көптеген балаларда тіпті үйден және отбасынан тыс жерде уақытша болу да қатты күйзеліске ұшырайды және сауатты имитацияланған ойын ортасы балаға психикалық тепе-теңдікті қалпына келтіруге, эмоционалды жайлылық пен психологиялық қауіпсіздікті сезінуге ғана емес, сонымен қатар өзін құрдастар тобында тұлға ретінде көрсетуге, өзінің даралығын жүзеге асыруға, басқалардың алдында жауапкершілікті сезінуге мүмкіндік береді.

Дамушы ойын ортасы балалар психологиясы мен педагогикасында өте маңызды және тәрбие мен білім беру процестерінің негізгі талаптарына сәйкес келуі керек. Ұжымдағы ойынның көмегімен бала физикалық, интеллектуалды дамиды, топтық нормалар мен тенденцияларды игереді. Ойын балалардың айналасындағы әлем, адамдар туралы түсініктерін байытады, олардың іс-әрекеттерінің мәнін түсінуге және белгілі бір жағдайға сәйкес келетін белгілі бір сезімдерді оятуға, яғни эмоционалды жауаптылықты дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, бала өзінің сезімдері мен тәжірибелерін түсінуді үйренеді, бұл қоғамға қауіпсіз кіру үшін қажетті жеке тәжірибені алуға мүмкіндік береді. Осы факторларды ескере отырып, ойын ортасы психологиялық жағдайды қалыпқа келтіруі, денсаулықты нығайтуға және физикалық дамуға көмектесуі, балалармен жеке кіші топтарда сабақ өткізуге мүмкіндік беруі керек. Ойыншықтар мен көрнекі құралдар мүмкіндігінше қол жетімді болатындай етіп орналастырылуы керек және сонымен бірге балалардың еркін қозғалуына кедергі жасамауы керек.

Осылайша, танымдық ойындардың тиімділігі-олар білім беру, дамыту, ынталандыру, ұйымдастырушылық және коммуникативті функцияларды орындайды. Ойын міндетті түрде баланың тәуелсіздігін дамытуы керек. Балалардың толық өсіп, дамуы үшін олардың болуы мен оқуы үшін қоршаған әлем жарқын және бай қабылданатын жағдайлар ұйымдастырылуы керек. Ойын кеңістігі мәдени-танымдық деңгейі жоғары балалар сенсорлық дамуы төмен

балаларды шығармашылық импровизацияға тартқан кезде тәрбиеленушілер арасындағы өзара іс-қимыл мен ынтымақтастыққа мүмкіндік береді. Өзара оқыту процесінде дамымаған балалар өздерінің қабылдауын байытады, жеке қасиеттерін жүйелі түрде жетілдіреді және қажетті білім алады.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Корепанова, Е.В. Психологическое здоровье детей дошкольного возраста в русле тенденций развития современного образования / Е.В. Корепанова, Д.В. Комель // Наука и Образование. - 2019. - Т. 2. - № 2. - С. 172;

2.Лапина, И.В. Адаптация детей при поступлении в детский сад. Программа. Психолого-педагогическое сопровождение. Комплексные занятия / И.В. Лапина. - М.: Учитель, 2013;

3. Антюхина. А.В. Игры и их роль в дошкольном возрасте/ А.В. Антюхина. М., 2012. 271с.

Ошанова Айнур Кызырбековна
Химия-биология пәнінің мұғалімі
«Жетіарал мектеп-балабақшасы»кешені» КММ
Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Жетіарал ауылы

STEM: ОҚЫТУДЫҢ ТӘСІЛДЕРІН БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІГІ

«STEM-болашаққа апарар білім мен тәжірибенің көпірі»
Билл Най

Қазіргі замандағы білім беру жүйесі заман талабына сай жаңа бағыттарға бет бұруда. Қазақстан Республикасының білім беру саласында енгізіліп жатқан жаңартылған мазмұндағы бағдарламалар оқытудың тиімді тәсілдерін, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруды және оларды өмірмен байланыстыра отырып оқытуды көздейді. Осы тұрғыдан алғанда STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) білім беру бағыты – заман талабына сай жаңа тәсілдердің бірі.

STEM – бұл ғылым (Science), технология (Technology), инженерия (Engineering) және математика (Mathematics) пәндерін кіріктіре отырып оқыту тәсілі. Бұл әдістің мақсаты – оқушылардың сыни ойлауын, шығармашылығын, зерттеушілік қабілетін арттыру, шынайы өмірмен байланысты мәселелерді шешуге үйрету.

STEM оқытудың мәні мен мақсаты

STEM-білім беру – ғылым, технология, инженерия және математика пәндерін өзара байланыстырып, оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге бағыттайтын оқыту моделі. Бұл тәсіл оқушыға дайын ақпаратты беріп қана қоймай, оны өздігінен ізденуге, зерттеуге, тәжірибе жасауға және шығармашылықпен шешім табуға үйретеді.

Мақсаты:

Оқушылардың сыни ойлау, талдау және практикалық дағдыларын дамыту;

Жас ұрпақты ғылым мен техника саласына баулу;

Қазіргі еңбек нарығына сай мамандарды даярлауға негіз қалау

Биология пәні – STEM тәсілдерін ең тиімді пайдалануға болатын пәндердің бірі. Себебі биологияда зертханалық жұмыстар, тәжірибелер, модельдеу, есептер шығару сияқты көптеген практикалық және теориялық компоненттер бар.

Биология сабағында STEM тәсілдерін қолданудың маңыздылығы

Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады;

Теорияны практикамен ұштастырады;

Ғылыми-зерттеу дағдыларын дамытады;

Командалық жұмыс, жобалық оқыту арқылы әлеуметтік дағдыларды жетілдіреді;

Инновациялық ойлау мен проблемаларды шешу қабілетін қалыптастырады.

STEM оқытудың ерекшеліктері

Дәстүрлі оқыту	**STEM**
Теорияға негізделген	Тәжірибеге негізделген
Пәндер жеке оқытылады	Пәндер интеграцияланған түрде оқытылады
Мұғалім – білім көзі	Мұғалім – бағыт беруші, кеңесші
Стандартты тапсырмалар	Шынайы өмірлік жағдайларға негізделген
Дайын шешімдер	Зерттеу, ойлап табу, шығармашылық жұмыс

STEM тәсілдерін жүзеге асыру жолдары

Биология сабағында STEM тәсілдерін келесідей жолдармен жүзеге асыруға болады:

а) Жобалық оқыту (Project-Based Learning)

Оқушыларға нақты өмірмен байланысты бір мәселе беріледі. Мысалы:

Жоба тақырыбы: "Суды тазарту әдістері"

Мақсаты: Судың ластану себептерін зерттеу, тазарту әдістерін ұсыну.

STEM элементтері:

Science: Судың химиялық қасиеттерін зерттеу.

Technology: Тазарту құрылғысын жасау үшін қажетті құрал-жабдықтарды анықтау.

Engineering: Тазарту құрылғысының макетін құрастыру.

Mathematics: Су тазарту тиімділігін есептеу.

8 сынып оқушылары Бақытбек Мәди мен Исламғалиев Серік тазарту филтьтрін жасай отырып, суды тазарту әдісін сәтті көрсетті.

Фильтрді жасау қадамдары:

1.Бөтелкені дайындау:

Пластик бөтелкені көлденеңінен екіге кеседі.

Қақпақты ашып, бөтелкенің мойнын төмен қаратып, стаканға орналастырады.

Қабаттарды орналастыру (төменнен жоғары):

1.Мақта немесе дәке (ең төменгі қабат, судың ақпауын және ұсақ бөлшектерді ұстау үшін)

2.Активтелген көмір (химиялық қоспаларды сіңіреді)

3.Құм (ұсақ бөлшектерді ұстайды)

4.Қиыршық тас (үлкен бөлшектерді ұстайды)

Суды құю:

Ластанған суды жоғарғы жағынан жайлап құйады

Су әр қабаттан өтіп, төменнен тазартылған күйде су шығады.

Фильтр арқылы өткен **судың тазалығын** бірнеше әдіспен тексеруге болады.

1.**Көзбен шолу (визуалды тексеру)**

Фильтрден кейінгі суды бастапқы лас сумен салыстыр.

Нені көресің:

Түсі өзгерді ме?

Қалқып жүрген заттар (шөгінді, лай) қалды ма?

Артықшылығы: Ең жылдам және құралсыз әдіс.

2.Иісін тексеру

Егер бастапқы суда жағымсыз иіс болса, фильтрациядан кейін иістің жоғалуы — тазарту тиімді екенін көрсетеді.

3. **pH деңгейін өлшеу**

Не қажет: pH тест жолақтары немесе лакмус қағаздары.

Қалай істейсің: Суды жолаққа тамызып, түсті шкаламен салыстыр.

Нәтиже: pH 6–8 аралығы — қалыпты су.

4. **Микроскоп**

Суды тамшы етіп әйнекке тамызып, микроскоппен қара.

Ластанған және тазартылған судағы бөлшектерді салыстыр.

STEM-тапсырмалар мен кейс әдістері

А)Жобалау

"Ауылдық жерде тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу" мәселесін шешу үшін оқушылар экологиялық қауіпсіз материалдарды пайдаланып, қайта өңдеу процесінің химиялық негізін сипаттайтын және жобалық шешім ұсынатын жобаны

10 сынып оқушысы Ержан Жания ұсынды. «GREEN BOX» - интеллектуалды қоқыс жәшігін жасап, жоба ретінде қорғап, облыстан 2 орынды иеленді.

Ә)Математикалық есептеулер (Math skills)

Химиялық реакция теңдеулерін теңестіру

Зат мөлшерін, масса, көлем, концентрация есептеу

Графикпен жұмыс (реакция жылдамдығы, температура өзгерісі)

STEM тәсілінің артықшылықтары

Жаңа технологияларды қолдануға үйретеді;

21 ғасыр дағдыларын: шығармашылық, сыни ойлау, коммуникация және коллаборацияны дамытады.

Сыни ойлау мен логиканы дамытады;

Ізденуге, зерттеу жүргізуге баулиды;

Топпен жұмыс істеу дағдысын қалыптастырады;

Өмірлік дағдыларды меңгереді;

Болашақ кәсіпті таңдауға бағыт береді.

STEM тәсілдерін қолданудағы қиындықтар мен оны шешу жолдары

Қиындықтар:

Мұғалімдердің STEM бойынша жеткілікті дайындығының болмауы;

Материалдық-техникалық базаның жеткіліксіздігі;

Шешу жолдары:

Мұғалімдерге арналған STEM курстарын көбейту;

Мектептерде арнайы STEM-кабинеттер ашу;

Ынтымақтастық жобалар арқылы ресурстармен алмасу.

Сөзімді қорытындылай келе, STEM – оқушылардың ой-өрісін кеңейтетін, пәнге қызығушылығын арттыратын, өмірмен байланысты білім алуға мүмкіндік беретін заманауи әдіс деп айтамын. Биология, химия сабағында STEM тәсілдерін қолдану – тек пәнді жақсы меңгеруге емес, сонымен қатар оқушылардың болашақ өмірлік жолын дұрыс таңдауға, олардың ғылым мен технология саласына бет бұруына себеп болады.Білім беру – тек ақпарат беру емес, оқушыны өмірге дайындау. STEM – осы міндетті орындауға көмектесетін тиімді құрал. STEM – бұл тек төрт пәннің жиынтығы емес, бұл – болашақты ойлайтын, инновациялық көзқарастағы, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру жүйесі. STEM оқыту арқылы біз оқушыларды тек біліммен қаруландырмай, сонымен қатар өмірлік дағдылармен, практикалық қабілеттермен қамтамасыз етеміз. STEAM-ды қолдану арқылы біз заманауи талаптарға сай, жан-жақты дамыған тұлғаларды тәрбиелей аламыз. Сондықтан мектептерде мұғалімдерге STEAM жобаларын енгізу мен оны қолдануды жетілдіру өте маңызды. Сондықтан STEM – 21 ғасырдың қажеттілігіне айналған білім беру форматы.

Башаева Динара Едилбековна
Тәрбиеші
“Қарлығаш” бөбекжай-балабақшасы
Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

БАЛАБАҚШАДА ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ

Ойын арқылы бала сөйлеуді еркін меңгереді, не ойлайтынын айтады. Үйрету, онымен ойнау, қиялдау, жазу, ойлап табу — бұл балаға қажет нәрсе"
Джанни Родари

Танымдық белсенділікті психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде анықтау, бұл мектепалды даярлық кезеңіндегі балалардың тұлғалық сапасының ерекшелігіне талдау жасауға, тәрбиелеу мен оқыту үрдісін қалыптастыру жағдайлары мен құралдарын қарастыруға мүмкіндік береді Себебі меңгерілген білімнің сапасы мен беріктігіне тек балаларды оқыту, дамыту және тәрбиелеудің нәтижесі емес, сонымен қатар балалардың өзіндік танымдық іс - әрекетіне қатынасының қатысуымен тәуелді болып келеді. Танымдық белсенділік баланың психологиялық- денелік дамуының алғы шарты мен нәтижесі болып табылады.Осыған байланысты балалардың жоғары психикалық үрдісін қабылдау, зейін, ойлау ерекшеліктері анықтайды. Барлық психикалық танымдық үрдістердің ішінен ойлау жетекші үрдіс болып табылады. Барлық танымдық процестер үрдістердің қасиеттері мен қатар бір-бірімен сипатын анықтай отырып, олармен бірге және тығыз байланыста болуып бірізділікте жүреді. Демек оқыту үрдісінде ынталандыру- бұл ең алдымен бала ойлауын дамыту болып табылады.Ойлау адам өмірінде аса қымбат орын алады.

Егер сөйлеу, ойлау, қабылдау процестерінің дамуы қалыпты жағдайда жүрмесе баланың ой-өрісінің дамуы да кейін қалады. Бала бұл жаста өзін еркін ұстап, өз бетімен әркет жасап үйрене алмайды, олардың дамуында жол көрсететін, өмірге бейімделуіне жағдай жасайтын адам болу керек. Қандай адамзат баласы болмасын баланың әлеуметтік жағдайына бейімдейтін, үйрететін ата-анасы болып табылады. Бүгінгі күні мектепке дейінгі жастағы балалардың толық интеллектуалды даму мәселесі әлі де өзекті болып отыр. Интеллектуалды толық дамыған мектеп жасына дейінгі бала сабақты жақсы оқиды, берілген материалды тез қабылдайды, өзінің күшіне сенімді, айналасындағылармен тез тіл табысады. Сол себепті мектепке дейінгі білім беру мекемесінде ұйымдастырылған оқу – тәрбие үрдісінде зейін, есте сақтау, ойлау қабілеті, елестету, сөздік қорын дамытатын және жаттықтыратын жұмыстарға көп көңіл бөлінеді. Дидактикалық ойындар арқылы балалардың ойлау қабілеттері дамиды, сабаққа деген қызығушылықтары артады.

Дидактикалық ойындардың мазмұны балалардың білім беру көкжиегін кеңейтіп қана қоймайды, сонымен қатар олардың табиғат құбылыстарына, қоршаған әлем объектілеріне, қоғамдық өмірге, әртүрлі кәсіптер мен ұлттардың адамдарына, еңбек қызметі туралы идеяларға дұрыс көзқарасын қалыптастырады. Сондай-ақ білімді жүйелеу және тереңдету,

балаларды өз бетінше ойлауға үйрету, тапсырмаға сәйкес әртүрлі жағдайларда тәуелсіз білімді пайдалану оң әсерін тигізеді. Екі тапсырма — дидактикалық және ойын — оқу мен ойынның өзара байланысын көрсетеді. Дидактикалық ойындағы сабақтарда дидактикалық тапсырманы тікелей қоюдан айырмашылығы, ол ойын тапсырмасы арқылы жүзеге асырылады, ойын әрекеттерін анықтайды, баланың міндетіне айналады, оны шешуге деген ұмтылыс пен қажеттілікті тудырады, ойын әрекеттерін белсендіреді. Дидактикалық тапсырманың болуы ойынның оқу сипатын, оқу мазмұнының үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық іс-әрекетінің процестеріне бағытталғандығын көрсетеді. Дидактикалық ойын үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігін дамыту құралы ретінде үлкен әлеуетті мүмкіндіктерді қамтиды:

- танымдық процестерді белсендіреді;
- үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың қызығушылығы мен зейінін тәрбиелейді;
- қабілеттерін дамытады; балаларды өмірлік жағдайларға әкеледі;
- оларды ережелерге сәйкес әрекет етуге үйретеді, қызығушылығын дамытады;
- білім мен дағдыларды бекітеді.

Дидактикалық ойынның құрылымы келесі компоненттерден тұрады: дидактикалық ойында әрдайым ойын дизайны, ойын әрекеттері мен ережелері болады. Ойын идеясы көбінесе дидактикалық ойынның атауында көрінеді. Дидактикалық тапсырма ойын тапсырмасы арқылы жүзеге асырылады. Дидактикалық ойындардың негізгі міндеттері: заттарды салыстыру, жұмбақтарды болжау, тақырыпты оның белгілері бойынша анықтау, тақырыптағы негізгі белгілерді бөліп көрсету, заттарды жалпылау, оларды жіктеу, тез еске түсіру, дәл анықтау, өз пікірлерін айта білу, қорытынды жасау. Ойындардағы қиындықтардың біртіндеп артуы баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді, мұнда бәрі түсіндіріледі және балада тек орындаушылық қасиеттер қалыптасады.

А. И. Сорокина дидактикалық ойындардың келесі түрлерін ажыратады:

саяхат ойындары қандай да бір мақсатпен бір жерге саяхаттауды білдіреді. Саяхат ойынының мақсаты — балалардың қиялын жетілдіру арқылы танымдық мазмұнға ерекше әсер беру. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің заманауи мүмкіндіктері әртүрлі мұражайлар, сурет галереялары, елдер бойынша медиа ресурстарды пайдалана отырып виртуалды саяхат жасауға мүмкіндік береді

- ойындар-болжамдар. Балалардың алдында бір нәрсені болжау міндеті тұр. Бұл ойындар білімді жағдайлармен байланыстыру, себеп-салдарлық байланыстар орнатуды қажет етеді.
- жұмбақ ойындар. Олардың негізінде білімді, тапқырлықты тексеру жатыр. Мұндай ойын логикалық ойлауды дамытады. Жұмбақтарды шешу талдау, жалпылау қабілетін дамытады, ойлау, қорытынды жасау қабілетін қалыптастырады.
- әңгіме ойындары. Олардың негізінде тәрбиешінің атынан немесе ойнатылатын кейіпкердің атынан қарым-қатынас жатыр. Бұл нұсқада ойын сұрақтар мен жауаптарды тыңдауға, мазмұнға назар аударуға, айтылғандарды толықтыруға, пайымдаулар айтуға тәрбиелейді.

Дидактикалық ойындардың мәні-балалар ойын-сауық түрінде ұсынған ақыл-ой мәселелерін өздері шешеді. Олардың негізгі мақсаты-балалардың білімін, дағдылары мен дағдыларын игеруге және нығайтуға, ақыл-ой қабілеттерін дамытуға ықпал ету. Балаларды жан-жақты тәрбиелеу мен оқытуда дидактикалық ойындардың рөлі зор. Мектепке дейінгі мекемеде қолданылатын дидактикалық ойындар күрделі психикалық белсенділікті қажет етеді, сондықтан олар ақыл-ой тәрбиесінің мәселелерін шешуге ықпал етеді. Дидактикалық ойындардың маңыздылығы ойын ережелеріне ерекше рөл атқаратын моральдық мәселелерді шешуде де байқалады

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы дидактикалық ойындар балалардың танымдық қабілеттерін белсендіруге ықпал етеді. Олар кез-келген интеллектуалды тапсырмаға негізделген, оны шешуде ойынның танымдық және дамытушылық мәні жатыр. Дидактикалық ойындар-бұл белгілі бір дағдыларда жүйелі түрде жаттығуға мүмкіндік беретін

ережелері бар ойындар тобы, бұл физикалық және ақыл-ой дамуы, мінез бен ерік-жігерді тәрбиелеу үшін өте маңызды. Оларсыз мектепке дейінгі білім беру мекемесінде тәрбие жұмысын жүргізу қиын болар еді. Ата-аналарды дидактикалық ойынға белсенді түрде тарту керек. Отбасы баламен қарым-қатынаста дидактикалық ойын түрлерін белсенді қолдана алады.

Мукатаева Карлыгаш Казимовна
Учитель русского языка и литературы, педагог-модератор
ГКУ "Общеобразовательная средняя школа №13
Алматинская область, Талгарский район, село Туздыбастау

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ С ПОМОЩЬЮ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В КАЗАХСТАНЕ

Современная школа в Казахстане активно интегрирует цифровые технологии в образовательный процесс. Ученики XXI века растут в мире интернета, смартфонов, планшетов и разнообразных онлайн-сервисов. Естественно, что эта цифровая среда постепенно проникает и в обучение русскому языку — предмету, который играет ключевую роль в формировании мышления, грамотной речи и культуры общения.

Традиционные методы обучения – чтение учебника, объяснение правил, выполнение письменных упражнений – остаются важными, но в современном мире их уже недостаточно для формирования прочных знаний и навыков. Современные технологии позволяют сделать обучение более увлекательным, наглядным и интерактивным, а главное – помогают развивать у учеников самостоятельность и интерес к родному языку.

Почему цифровые технологии необходимы на уроках русского языка?

Изучение русского языка требует постоянной практики: чтения, письма, аудирования и анализа текстов. В обычной школьной аудитории учащиеся нередко теряют концентрацию или испытывают трудности с усвоением правил. Цифровые технологии решают эти проблемы, позволяя:

- разнообразить формы подачи материала (видео, схемы, интерактивные задания);
- закреплять теорию через практику в режиме онлайн;
- обеспечить мгновенную обратную связь при выполнении заданий;
- развивать навыки самостоятельного поиска и анализа информации;
- мотивировать учеников через игровые элементы и мультимедийные задания.

Цифровые ресурсы не заменяют учителя, а делают его работу более эффективной и гибкой, позволяя сконцентрироваться на индивидуальных потребностях каждого ученика.

2. Казахстанские платформы для обучения русскому языку

OKULYK.KZ

Это **официальная электронная библиотека учебников**, созданная Министерством образования и науки Казахстана. Здесь собраны учебники по всем школьным предметам, включая русский язык и литературу.

Примеры использования:

- ученик может читать учебник в цифровом формате дома и повторять правила;
- интерактивные иллюстрации помогают лучше понять сложные темы, например синтаксис или пунктуацию;
- учитель может использовать учебник для демонстрации материала на интерактивной доске.

Преимущество OKULYK.KZ в том, что доступ к учебникам открыт **в любое время и на любом устройстве**, что особенно важно для дистанционного обучения.

BilimLand

BilimLand – одна из самых популярных образовательных платформ в Казахстане. Она сочетает видеоуроки, интерактивные задания и тесты, позволяя ученикам закреплять материал после урока или изучать темы самостоятельно.

Примеры использования на уроке:

- после объяснения нового правила учитель предлагает ученикам выполнить интерактивное упражнение на платформе;
- тесты мгновенно оценивают ответы, показывая ошибки и правильные варианты;
- видеоуроки помогают ученикам, которые пропустили урок, самостоятельно догнать программу.

Преимущество BilimLand – возможность адаптировать задания под уровень каждого ученика, что особенно важно при разноуровневых классах.

BilimPortal.kz

Эта платформа ориентирована прежде всего на **учителей**, но полезна и для учеников. Она позволяет:

- обмениваться методическими материалами;
- использовать готовые интерактивные задания, презентации и тесты;
- находить новые идеи для уроков русского языка и литературы.

Пример: учитель создает интерактивную игру для закрепления правил орфографии и делится ей на BilimPortal.kz — другие педагоги могут использовать эту разработку в своих классах.

3. Как технологии делают уроки интерактивными

Игровые и мультимедийные элементы

Игровая форма помогает сделать обучение увлекательным. Например:

- сервис **LearningApps** позволяет создавать интерактивные упражнения, викторины и пазлы по теме русского языка;
- платформа **Wordwall** используется для создания игр на закрепление словарного запаса и грамматики;
- **Kahoot** превращает повторение материала в увлекательный конкурс, где ученики соревнуются друг с другом.

Мультимедиа помогает не только запомнить правила, но и развивать навыки аудирования и восприятия текста на слух: аудиочтение стихов, видеоанализ текста или интерактивные схемы разбора предложений делают урок живым.

Развитие письменной речи

Онлайн-инструменты позволяют развивать письменную речь в реальном времени:

- использование **облачных документов** (Google Docs, Microsoft OneDrive) позволяет учителю комментировать сочинения, исправлять ошибки и обсуждать варианты формулировок;

• сервисы **Грамота.ру** и **Орфограммка** помогают проверять орфографию и пунктуацию, объясняя ошибки, что особенно полезно при написании изложения или сочинения.

Такой подход помогает ученикам **не просто запоминать правила**, а применять их в письменной речи и развивать осознанное владение языком.

4. Индивидуализация обучения

Современные технологии позволяют адаптировать материал под каждого ученика:

• те, кто легко усваивает материал, могут выполнять более сложные задания;

• те, кто испытывает трудности, повторяют темы в удобном темпе;

• платформы позволяют отслеживать прогресс каждого ученика и корректировать план урока.

Индивидуальный подход помогает формировать **самостоятельность и ответственность за собственное обучение**, что крайне важно для формирования зрелой личности.

5. Роль учителя в цифровой образовательной среде

Важно помнить: технологии – это **инструмент**, а не заменитель педагога. Учитель:

• выбирает подходящие ресурсы;

• направляет деятельность учащихся;

• помогает осмыслить материал;

• оценивает результаты и корректирует работу класса.

Сочетание традиционных методов с современными технологиями обеспечивает **глубокое понимание предмета** и высокие результаты учеников.

Подводя итоги, современные технологии становятся важнейшим инструментом повышения эффективности обучения русскому языку в школах Казахстана. Платформы **OKULYK.KZ, BilimLand, BilimPortal.kz**, а также интерактивные сервисы и мультимедийные материалы делают уроки интересными, наглядными и индивидуализированными.

В результате школьники:

• развивают грамотную речь;

• укрепляют знания правил языка;

• формируют навыки самостоятельной работы;

• получают удовольствие от учебного процесса.

Главное условие успеха – **сбалансированное сочетание традиционного обучения и современных цифровых технологий**, где технологии усиливают работу учителя, а педагог обеспечивает осмысленность и глубину усвоения материала. Такой подход обеспечивает школьникам качественное образование и готовит их к жизни в современном мире, где грамотная речь и умение работать с информацией играют ключевую роль.

Список использованной литературы

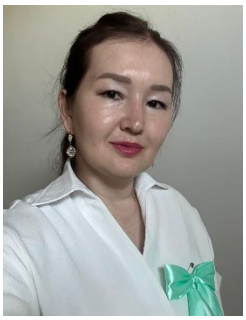
1. Бабайцева Н.Л., Иванова И.В. Методика обучения русскому языку в школе. – Алматы, 2019.

2. Министерство просвещения Республики Казахстан. **OKULYK.KZ** Электронная библиотека школьных учебников. URL: https://okulyk.kz/

3. Образовательная платформа **BilimLand.kz**. URL: https://bilimland.kz/

4. Портал методических материалов **BilimPortal.kz**. URL: https://bilimportal.kz/

Иманбаева Нуркул Альжановна
Көркем еңбек пәні мұғалімі, Қазақстан этнодизайнерлер одағы мүшесі, педагог-модератор
“Шамалған ауылындағы орта мектеп” КММ
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Шамалған ауылы

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҚТАРЫН ОҚЫТУ ЖӘНЕ ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ

"Көркем еңбек" оқу пәні оқушылардың жалпы білім беруінің қажетті құрамдас бөлігі болып табылады. Оның мазмұны білім алушыларға адамды қоршаған шындықтың негізгі құрамдас бөлігі болып табылатын техносфера әлеміне енуге мүмкіндік береді. "Көркем еңбек" оқу пәні физика, математика, химия, биология және т.б. сияқты пәндермен интеграциялау функциясын жүзеге асырады, сондықтан бұл пән жасөспірімдерді тәуелсіз жұмыс өміріне дайындайтын пән ретінде мектептердің оқу жоспарының инвариантты бөлігіне енгізілді.

"Көркем еңбек" оқу пәні негізінен практикалық қызметке негізделгендіктен, оқу процесінде пәнді оқыту сапасын арттыруға, сондай-ақ оқу уақытын тиімдірек пайдалануға мүмкіндік беретін заманауи педагогикалық технологиялар пайдаланылады.

XXI ғасыр-бұл жаңартылған білім негізінде жоғары технологиялық ақпараттық қоғамға көшу уақыты, онда бүкіл халықтың білім деңгейі мен мәдениеті шешуші мәнге ие болады. Бүгінгі таңда компьютерлік технологиялар мен әртүрлі техникалық құрылғыларды қолдану үлкен дамуға ие болды. Қазіргі балалар мен жалпы қоғамның өзіндік ерекшеліктері бар, бұл қоғамда олардың жеке басының қалыптасуы жүреді. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, ақпаратты берудің компьютерлік құралдарын және оқушылармен жұмыс істеудің инновациялық әдістерін қолдану қажеттілігі туындайды. Осыған байланысты білім беру саласында үлкен тәжірибесі бар педагог өзінің педагогикалық құзыреттілігі мен біліктілігін арттыруы тиіс.

Бүгінгі таңда педагогикалық міндеттердің бірі оқушыларға әртүрлі қызмет салаларында белгілі бір білім, дағдыларды игеруге, сондай-ақ олардың шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектесетін оқу процесіне осындай дамытушы технологияларды енгізу болып табылады. Бұл тапсырмаларды орындау кезінде көркем еңбек сабақтары маңызды рөл атқарады.

Көркем еңбек мектеп пәні ретінде ғылымның әртүрлі салаларындағы теориялық білімнің әртүрлі қызмет түрлерінде практикалық қолдануға үйрету болып табылады.

Ақпараттық-компьютерлік технологияларды көркем еңбек сабағының кез-келген кезеңінде қолдануға болады. Мысалы, жаңа материалды зерттеу сабағында компьютерлік технологиялар материалдарды тиімдірек зерттеуге, олардың ерекшеліктерімен, әртүрлі құралдармен, техникалармен және жұмыс принциптерімен таныстыруға көмектеседі. Білімді бақылау кезеңінде мұғалімге оқушылардың жаңа ұғымдар мен анықтамаларды меңгеру дәрежесін тез және сапалы бақылауға мүмкіндік беретін тест тапсырмаларын қолдануға болады. Қазіргі уақытта оқушылардың жобалау жұмыстары өте танымал, мұнда компьютерлер оқушылардың өз жұмыстарын қорғауы үшін қолданылады. Сондай-ақ, сабақтарда оқушылардың жүргізген жұмысын, атап айтқанда олардың қызмет кезеңдерін және түпкілікті өнімді алуды көрсететін презентациялар үлкен рөл атқарады. Компьютерде жұмыс

істейтін оқушылар ықтимал нәтижелерді құрастыруға және модельдеуге мүмкіндік алады. Қажетті модельдерді жасауға, өнімнің қажетті формалары мен түстерін таңдауға мүмкіндік беретін арнайы бағдарламалар бар.

Мәселелік оқыту технологиясы оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін тиімді жандандыруға, оқушылардың жаңа нәрселерді ашу қажеттіліктерін пайдалана отырып, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін игеруге мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда мәселелік оқыту дегеніміз-мұғалімнің басшылығымен мәселелік жағдайларды құруды және оқушылардың оларды шешу үшін белсенді тәуелсіз іс-әрекетін қамтитын оқу сабақтарын ұйымдастыру, нәтижесінде кәсіби білімді, дағдыларды шығармашылық игеру және ойлау қабілеттерін дамыту.

Мәселелік жағдайларды тудыру үшін мұғалім мектеп оқушыларын қайшылыққа алып келеді және оларды өздері шешудің жолын табуға шақырады:

- бір сұраққа әртүрлі көзқарастарды ұсынады;
- практикалық қызметте қайшылықтарға тап болады;
- сыныпқа құбылысты әртүрлі позициялардан қарастыруды ұсынады;
- оқушыларды салыстыру, жалпылау, жағдайдан қорытынды жасауға, фактілерді салыстыруға шақырады;
- нақты сұрақтар қояды (жалпылау, негіздеу, нақтылау);
- мәселелік теориялық және практикалық тапсырмаларды анықтайды;
- мәселелік міндеттер қоюды ұсынады.

Көркем еңбек сабақтарында мәселелік жағдайларды құру бағдарламада қарастырылған білім, дағдылар жүйесін қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытады, оқу процесінің тиімділігін арттырады, оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастырады.

Тұлғаға бағытталған технологиялар оқыту әдісі болып табылады, онда оқушының жеке басы, өзіндік құндылығы, әрқайсысының субъективті тәжірибесі алдымен ашылады, содан кейін білім мазмұнымен келісіледі. Мұндай тәсілді жүзеге асыру кезінде оқыту мен оқу процестері оқушылардың таным механизмдерін, ақыл - ой және мінез-құлық ерекшеліктерін ескере отырып өзара келісіледі, ал "мұғалім-оқушы" қарым-қатынасы ынтымақтастық пен таңдау еркіндігі қағидаттарына негізделеді. Көркем еңбек сабақтарында бұл оқыту да өзекті, өйткені біз баланың барлық жеке қасиеттерін, оның мүмкіндіктерін ескеруіміз керек, мүмкін емес нәрсені талап етпеуіміз керек, баланың жағдайына кіруіміз керек.

Дамыта оқыту технологиясы оқушыларда орталықтан перифериярға қарай спираль тәрізді қозғалыс ретінде жасырылатын негізгі ұғымдарды қалыптастырады, онда орталықта қалыптасқан ұғым туралы дерексіз-жалпы түсінік болады, ал перифериярда бұл түсінік нақтыланады, жеке идеялармен байытылады және осылайша ғылыми-теориялық тұжырымдамаға айналады. Дамытушылық оқыту технологиясының мақсаты оқушылардың білімін, дағдыларын қалыптастыру емес, өзін-өзі жетілдіру бойынша белгілі бір қабілеттерді қалыптастыру, өзін-өзі өзгертетін оқу субъектісі ретінде даму үшін жағдайларды қамтамасыз ету болып табылады.

Осылайша, ақпараттық-коммуникациялық, мәселелік, дамушы тұлғаға бағдарланған, жобалық сияқты "Көркем еңбек" сабақтарында заманауи педагогикалық технологияларды қолдану жаңартылған білім негізінде оқу процесін тиімдірек етеді, оқушылардың танымдық белсенділігін белсендіреді. Оқушылар әртүрлі салаларда сауатты, сенімді, жан-жақты болады. Олар ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытады, білім деңгейін арттырады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Кульневич С.В. Современный урок / С.В. Кульневич, Т.П. Лакоценина. – Ростов-н/Д.: Учитель, 2016. – 288 с.;

2. Альтиментова Д. Ю., Рожко К. А. Информационные технологии в образовании // Концепт : научно-методический электронный журнал. — 2016. — Т. 11. — С. 826–830.

Ерғали Ерхан Әділұлы
Дене шынықтыру мұғалімі, педагог
№51 мектеп-гимназия
Ақтөбе қаласы

МЕКТЕПТЕГІ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІНІҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨМІРІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Дене тәрбиесі - бұл адам денсаулығын нығайту және дұрыс физикалық дамуға қол жеткізу мақсатында жүзеге асырылатын тәрбие .Баланың денсаулығы мен оның қалыпты физикалық дамуына қамқорлық жасау, шыдамдылыққа, ептілікке, ептілікке тәрбиелеу-қазақ халқының қажымас қамқорлығының мәні.

Дене шынықтыру және спорт оқушылардың физикалық дамуына жағымды әсер етеді, салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыруға, адамның физикалық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді, балалардың қозғалыс мәдениетін жақсартады. Мектеп жасында дене шынықтыру негіздері қаланады, дене шынықтыру жаттығуларына қажеттілік қалыптасады, Дағдылар мен дағдылар қалыптасады.

Дене жаттығуларының өскелең ұрпақтың денсаулығын сақтау мен нығайтудағы, жұмысқа қабілеттіліктің жоғары деңгейін сақтаудағы рөлі баға жетпес. Көптеген зерттеулер оңтайлы физикалық белсенділік ұтымды тамақтану мен өмір салтымен бірге көптеген аурулардың алдын алуда және өмір сүру ұзақтығын арттыруда тиімді екенін көрсетеді. Жаттығу физиологиялық процестерге де, интеллектуалды процестерге де пайдалы әсер етеді. Белсенді дене шынықтырудың нәтижесі-мықты денсаулық, жақсы физикалық даму, қозғалыс қабілетінің оңтайлы деңгейі, дене шынықтыру және спорт саласындағы арнайы білім, дағдылар.

Дене шынықтыру мұғалімінің міндеті-оқушылардың дене шынықтыру және спорт бойынша оқу және сабақтан тыс іс-әрекеттерін жандандыру. Бұл мәселені шешудің бір жолы-спортқа деген қызығушылықты арттыру. Қызығушылық дегеніміз – адамды өзіне қызығушылық танытатын объектіні білуге белсенді болуға итермелейтін нәрсеге саналы түрде селективті оң көзқарас. Қазіргі уақытта жалпы білім беретін мектепте оқушылардың дене тәрбиесіне деген қызығушылығын арттыру жолдарын іздестіру жүргізілуде, олардың көмегімен балалардың қозғалыс белсенділігінің жеткілікті көлемін қамтамасыз етуге; оқушылардың дене шынықтыру құндылықтарын игеруге; денсаулық жағдайын нығайтуға және оларда салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыруға болады. Өскелең ұрпақтың дене тәрбиесінің тиімділігін арттыру-қазіргі қоғамның маңызды міндеті.

Жеке тұлғаны жан-жақты дамытудың жалпы міндеттерін орындай отырып, дене тәрбиесі өзінің ерекше мақсатына ие. Оның міндеттері күрделі және алуан түрлі.

- Оқушылар денесінің денсаулығы мен қатаюын нығайту, олардың дұрыс физикалық дамуына және өнімділігін арттыруға ықпал ету. Мәселені сәтті шешуге денсаулық жағдайын, физикалық даму динамикасын жүйелі медициналық-педагогикалық бақылау, сондай-ақ оқушылардың жас, жеке және жыныстық ерекшеліктерін ескеру көмектеседі.

• Моторика мен дағдыларды қалыптастыру және жетілдіру және онымен байланысты білімді жеткізу. Моторика мен дағдылар адам өмірінде маңызды рөл атқарады. Олар практикалық қызметтің көптеген түрлерінің негізінде жатыр. Бұл дағдыларды қалыптастыру Мектептегі дене тәрбиесінің негізгі мақсаты болып табылады.

• Негізгі қозғалыстық қасиеттерді дамыту. Адамның көптеген практикалық әрекеттерді жүзеге асыруы физикалық қабілеттердің көрінісімен байланысты. Қозғалтқыш қасиеттеріне күш, жылдамдық, төзімділік, икемділік жәнеептілік жатады.

• Дене шынықтырумен жүйелі түрде айналысу әдеті мен тұрақты қызығушылығын қалыптастыру. Бұл тапсырманың маңыздылығы жаттығулардың оң әсеріне олар үнемі орындалған кезде ғана қол жеткізілетіндігімен анықталады. Мектептен тыс және сыныптан тыс жұмыстар арқылы оқушылардың тұрақты сабақтарға деген қызығушылығына қол жеткізу маңызды, алайда бұл қызығушылық белсенді формаларға ие болып, Тәуелсіз, күнделікті сабақтарға деген қажеттілікті тудырады.

• Гигиеналық дағдыларды тәрбиелеу, жаттығулар мен қатаю туралы білім беру. Ұйымдастырушылық дағдыларды қалыптастыру, қоғамдық дене шынықтыру активін дайындау, яғни белсенді дене шынықтыру және спорттық қызметке қосу. Оқушыларды дене шынықтыру бойынша қоғамдық жұмысқа: жарыстарды, ойындарды, жорықтарды ұйымдастыруға тарту қажет.

Дене тәрбиесінің әлеуметтік маңызды нәтижелері-оқушылардың физикалық дайындығы мен физикалық дамуы, физикалық өзін-өзі тәрбиелеуге, салауатты өмір салтын қалыптастыруға, бос уақытты мәдени ұйымдастыруға қажетті білім, қозғалыс және әдістемелік дағдылар, Дағдылар мен әдеттер. Оларға физикалық және рухани сауықтыру, ағзаның ауруларға төзімділігін арттыру, физикалық оңалту және релаксация жатады.

Дене шынықтыру дене тәрбиесінің әлеуметтік маңызды нәтижелерінің бірі ғана. Ол оқуды аяқтағаннан кейін тез жоғалады, егер өздігінен қолдау көрсетілмесе. Сонымен қатар, жас ұлғайған сайын жаттығу мотивациясы төмендейді. Сондықтан міндетті дене тәрбиесінің негізгі міндеттерінің бірі-өзін-өзі жетілдірудің тұрақты мотивтерін қалыптастыру. Олар барлығына міндетті жалпы дене шынықтыру білімімен қамтамасыз етілуі керек.

Сонымен, дене тәрбиесі-бұл адамның физикалық қасиеттерін тәрбиелеу (қозғалыс әрекеттері) және тәрбиелеу (дамуды басқару) болып табылатын Тәрбие түрі. Қолданбалы түрде дене тәрбиесі-бұл адамның әлеуметтік шартты қызметке (еңбек, әскери және т.б.) физикалық дайындық процесі. Тәрбиенің басқа түрлерімен бірлікте және жеткілікті әлеуметтік жағдайларда дене тәрбиесі тұлғаның жан-жақты дамуының негізгі факторларының бірі бола алады.

Дене тәрбиесінің алдында тұрған барлық міндеттерді шешу сабақтарды ұйымдастырудың өзара байланысты формаларының белгілі бір жүйесін құруды талап етеді. Бұл жүйеге оқушылардың тұрақты контингенті бар тұрақты кесте бойынша өткізілетін сабақтар, оқу күні режиміндегі дене шынықтыру-сауықтыру іс-шаралары, дене тәрбиесі бойынша сыныптан тыс және мектептен тыс жұмыстар кіреді.

Дене шынықтыру мұғалімі әртүрлі дене шынықтыру-сауықтыру іс-шараларын, ай сайынғы Денсаулық және спорт күндерін ұйымдастыруға және өткізуге қатысуы керек. Жұмыс тәжірибесінде оқушылардың дене тәрбиесінің жай-күйіне және дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби қызметіне ішкі бақылау жүргізілуі керек. Ол келесі талаптарды қанағаттандыруы керек:

• жан-жақты болу, оқу-тәрбие процесінің барлық маңызды жақтарын қамту;

• мұқият жиналған көптеген фактілерге объективті негізделеді;

• нәтижелі болу, жұмыста оң өзгерістерге қол жеткізуге қабілетті болу.

Дене тәрбиесінің мәні неде? Ең алдымен, адамның физикалық дамуы толыққанды ақыл-ой жұмысының алғышарттарын жасайды. Физикалық сау адам өнімді еңбекте өзін жақсы көрсете алады, ауыр жүктемелерді жеңе алады, аз шаршайды. Дене тәрбиесі физикалық дамуды жүзеге асырумен қатар оқушылардың дене шынықтыру мен спортқа деген қажеттілігі

мен қызығушылығын оятуға, физикалық даму мен денсаулықты нығайтудың психофизиологиялық негіздерін терең түсінуге, сондай-ақ ақыл-ой, адамгершілік және эстетикалық дамуға ықпал етуге арналған. Бұл тұрғыда дене тәрбиесі дене шынықтыру мен спортқа деген қажеттілікті нығайтуға, олардың психофизиологиялық негіздерін түсінуге, физикалық күштер мен денсаулықты дамытуға, сондай-ақ санитарлық-гигиеналық дағдыларды, әдеттер мен салауатты өмір салтын қалыптастыруға бағытталған оқушылардың белсенді дене шынықтыру-сауықтыру іс-әрекетін ұйымдастырудың көп қырлы процесі ретінде әрекет етеді.

Аскарова Шолпан Макеновна
Учитель русского языка и литературы, педагог-эксперт
ГКУ ”Общеобразовательная школа №13”
Алматинская область, Талгарский район, село Туздыбастау

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА»

Современное общество стремительно меняется, и цифровые технологии становятся неотъемлемой частью образовательного процесса. Особенно важно их грамотное применение на уроках русского языка, где идет не только обучение правилам, но и формирование языковой личности ученика.

Сегодняшнее образование невозможно представить без цифровых технологий. Они открывают новые возможности для обучения, делают уроки более интересными и интерактивными. Особенно это актуально на уроках русского языка, где важно развивать как орфографическую грамотность, так и устную и письменную речь.

Использование интерактивных платформ, презентаций, онлайн-досок, видеоуроков, викторин позволяет повысить мотивацию учащихся, вовлеченность в учебный процесс. Цифровые инструменты помогают организовать дифференцированное обучение, проводить быструю обратную связь.

Цифровые ресурсы позволяют быстро находить нужную информацию, проверять правописание, тренировать грамматические навыки. Например, интерактивные упражнения, онлайн-диктанты и обучающие платформы помогают ученикам закреплять материал в удобной форме. Искусственный интеллект (ИИ) открывает новые возможности: он может анализировать письменные работы, предлагать корректные варианты, формулировать вопросы к тексту. Программы на базе ИИ помогают учащимся развивать навыки письма, редактирования, расширяют словарный запас.

Кроме того, ИИ и цифровые платформы поддерживают инклюзивное образование, позволяя каждому ученику работать в своем темпе. Учителя получают больше времени для творческой работы, организации проектной деятельности и общения с детьми.

Однако важно помнить: цифровые технологии — это лишь инструмент, который требует разумного и педагогически обоснованного использования

Искусственный интеллект (ИИ) также становится полезным помощником. Программы на базе ИИ могут:

- проверять сочинения на грамматические и речевые ошибки,
- предлагать варианты исправлений,
- развивать критическое мышление с помощью генерации вопросов к тексту.

Сочетание ИИ и цифровых инструментов с классическими методами помогает сделать уроки русского языка более продуктивными, современными и соответствующими требованиям времени.

Учителя используют ИИ для создания индивидуальных заданий, проведения викторин и тестов. Это делает обучение более гибким и персонализированным.

Однако важно помнить: технологии — это инструмент, а не замена учителя. Главное — правильно их использовать, сочетая с традиционными методами.

Вывод: цифровые технологии и ИИ помогают сделать уроки русского языка современными, увлекательными и эффективными, если применять их осознанно и с педагогической цели.

Использованная литература:

1. Зимняя И.А. Педагогическая психология. — М.: Логос, 2020.
2. ФГОС НОО. Основная образовательная программа. — М., 2021.
3. Богомолова Н.В. Современные технологии обучения в начальной школе. — М.: Вентана-Граф, 2022.
4. Соловейчик М.С., Кузьменко Н.Е. Русский язык и цифровая среда. // Журнал «Начальная школа», №3, 2023.
5. Методические рекомендации по применению ИИ в образовательном процессе. — МОН РК, 2023.

Мукишев Шынтас Азирбаевич
Биология пәні мұғалімі
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Абай ауылы

БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА МЕТА-ПӘНДІК ТӘСІЛДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Аңдатпа. Мақалада биологияны оқыту үдерісіндегі мета-пәндік байланыстардың білім алушылардың тұтас ғылыми дүниетанымын қалыптастырудағы және әмбебап оқу әрекеттерін дамытудағы маңызы қарастырылады. Мета-пәндік тәсілдің дәстүрлі пәнаралық байланыстан ерекшелігі айқындалып, оның оқушылардың әртүрлі пәндерден меңгерген білімдерін нақты оқу және өмірлік жағдаяттарды шешуде қолдануына мүмкіндік беретіндігі сипатталады. Биология пәнінің жаратылыстану-ғылыми білімді жүйелеудегі, табиғаттың тұтастығын түсіндірудегі, экологиялық мәдениет пен салауатты өмір салтын қалыптастырудағы рөлі көрсетіледі. Мета-пәндік байланыстың әдістемелік, дүниетанымдық, білім беру, дамытушы және конструктивті функциялары талданады. Сонымен қатар мета-пәндік оқытуда «Білім», «Белгі», «Мәселе», «Тапсырма» бағыттарын қолдану арқылы оқушылардың схемалау, мақсат қою, жоспарлау, талдау, жалпылау, жүйелеу, диалог құру, мәселені шешу және рефлексия жасау қабілеттерін дамыту мүмкіндіктері қарастырылады. Биология сабақтарында физика, химия, математика және басқа пәндермен кіріктірілген тапсырмаларды пайдаланудың тиімділігі нақты мысалдар арқылы ашылады. Мета-пәндік технологияларды жүйелі қолдану

білім алушының дербестігін, шығармашылық ойлауын және білімді өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетін дамытуға ықпал ететіні негізделеді.

Түйінді сөздер: мета-пәндік байланыс, мета-пәндік оқыту, биологияны оқыту, пәнаралық байланыс, әмбебап оқу әрекеттері, жаратылыстану-ғылыми білім, кіріктірілген оқыту, жүйелі ойлау, шығармашылық ойлау, зерттеушілік дағды, проблемалық тапсырма, функционалдық сауаттылық, білім алушының дербестігі.

Мета-пәндік байланыстар мектептегі білім беруде биологиядағы интеграциялық процестерді жүзеге асыру тәсілі болып табылады. Мектепте оқытылатын әртүрлі пәндердің өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін пәнаралық байланыстардан айырмашылығы, оқу іс-әрекетінің мета-пәндік нәтижелері білім беру үдерісінде де, нақты өмірлік жағдаяттардағы мәселелерді шешуде де қолданылатын, бір, бірнеше пәндердің негізінде оқушылар меңгерген іс-әрекет әдістері болып табылады. Білім беру үдерісіне мета-пәндік көзқарас мектептегі жекелеген пәндер бойынша білім алмасудың дәстүрлі тәжірибесін әлемнің тұтас бейнесін зерттеуге бағытталған заманауи технологиялармен алмастырады.

Биология оқу пәні ретінде оқушылардың табиғат заңдылықтарын білуінде, дүниенің жаратылыстану-ғылыми бейнесін қалыптастыруда, дүние туралы теориялық білімнің қалыптасуы мен олардың арасындағы байланысты жүзеге асыруда, салауатты өмір салты дағдылары мен алғашқы медициналық көмек көрсетудің қарапайым ережелері, сонымен қатар экологиялық мәдениетке тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Жаңа ұрпақ стандарттарын ескере отырып, биологиядан оқу үдерісін жүзеге асыру білім алушыларға негізгі биологиялық құзыреттіліктерді меңгеруге және биологияның басқа жаратылыстану ғылымдары арасындағы рөлі мен маңызын түсінуге мүмкіндік береді.

Биологияны оқытуда мета-пәндік байланыстар бірқатар функцияларды орындайды:

Әдістемелік функция тек мета-пәндік байланыстар негізінде оқушылардың табиғатқа ғылыми-гуманистік көзқарастарын, оның тұтастығы мен дамуы туралы қазіргі заманғы идеяларын қалыптастыруға мүмкіндік беретіндігінде көрінеді, өйткені бұл байланыстар қазіргі заманғы оқытудағы жаратылыстану әдіснаманың бейнеленуіне ықпал етеді. Оқушылардың пәнаралық байланыста алған білімдері танымдық әрекетте жетекші рөл атқарады. Осының бәрі ойлау процестерінің өнімділігін арттырады, жалпылау, құбылыстарды талдаудың диалектикалық әдістерін қолдану дағдыларын нығайтады.

Дүниетанымдық функция оқушылардың аса маңызды дүниетанымдық идеяларды сіңіруге бағытталғандығында жүзеге асады: эволюция; тірі табиғатты көп деңгейлі ұйымдастыру; биологиялық жүйелердің қоршаған ортамен байланысы; қоршаған ортаның өзгеру жағдайында биологиялық жүйелердің өзін-өзі реттеуі мен тұтастығы; басқару, қорғау және қалпына келтіру.

Білім беру функциясы көмегімен биология мұғалімі оқушылардың білімінің жүйелілік, тереңдік, саналылық, икемділік сияқты қасиеттерін қалыптастырады. Мета-пәндік байланыстар биологиялық түсініктерді дамыту құралы болып табылады, олардың арасындағы байланыстарды жалпы ғылыми және табиғи ұғымдармен меңгеруге ықпал етеді.

Дамытушы қызметі олардың оқушылардың жүйелі және шығармашылық ойлауын дамытудағы, олардың танымдық белсенділігін, дербестігін, табиғатты тануға қызығушылығын қалыптастырудағы рөлімен анықталады. Мета-пәндік байланыстар ойлаудың пәндік инерциясын жеңуге және оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі. Биология пәнінің мұғалімі басқа пәндермен байланысына сүйене отырып, білім беруде кешенді тәсілді жүзеге асырады.

Конструктивті қызметі олардың көмегімен биология мұғалімі оқу материалының мазмұнын, оқытуды ұйымдастырудың әдістері мен формаларын жетілдіреді. Мета-пәндік байланыстарды жүзеге асыру үшін жаратылыстану циклінің әртүрлі пәндерінің мұғалімдері оқу және сабақтан тыс жұмыстың күрделі формаларын бірлесіп жоспарлауы керек, бұл олардың сабақтас пәндердің оқулықтарымен және бағдарламаларымен таныс болуын

білдіреді. Оқыту процесінде мета-пәндік технологияларды қалай қолданамын? Яғни, бүгін біз оқушының жеке пәндерге бөлінген біліміндегі бытыраңқылықты жоюға, оларға дүниенің біртұтас бейнесі туралы түсінік беруге бағытталған білім мазмұнын кіріктіру туралы сөз етпекпіз.

Мета-пәндік оқыту - ең алдымен, жеке объектілерге байланбаған және сонымен бірге оларды қамтитын әмбебап білімді ойлау және алу тәсілі.

Мета-пәндік оқыту балаларға әртүрлі пәндерді оқуда ғана емес, сонымен қатар сабақтан тыс өмірде де қолдануға болатын танымдық әрекеттің әдіс-тәсілдерін, схемаларын, үлгілерін үйретуді білдіреді. Мета-пәнді оқыту элементтерін қамтитын бірқатар білім беру әдістері, тәсілдері мен технологиялары бар. Олардың ішінде Эльконин – Давыдовтың дамытушылық білімі, ойлау-белсенділік педагогикасы, коммуникативті дидактика және т.б. белгілі.

Бірақ мен мета-пәнділіктің дамуына елеулі үлес қосқан орыс педагогы және психологы, профессор Юрий Вячеславович Громыко ұсынған әдістер мен технологияларды атап өткім келеді. Ол өзінің кітаптары мен мақалаларында келесі негізгі мета-пәндерді: «Білім», «Белгі», «Мәселе» және «Тапсырманы» анықтайды, мета-пәндер төмендегілердің қалыптасуына ықпал етеді:

- схемалау қабілеті, түсінгенін, айтқысы келетінін және істегенін сызбалар арқылы жеткізе білу;
- қабілеттер блогын дамыту, атап айтқанда, ұғымдармен, білім жүйесімен жұмыс істей білу;
- диалогты ұйымдастыру және жүргізу, мақсат қою, өзін-өзі анықтау қабілеттерін дамыту;
- білімнің әртүрлі салаларынан әртүрлі типтегі есептерді шешу дағдылары.

Мысалы, барлық дерлік пәндерде білім алушы схемалық бейнелермен жұмыс істеуге мәжбүр болады. Бұл географиялық карталар, химиялық қосылыстардың формулалары, орыс тілі сабақтарындағы сөйлем схемалары және т.б. Бірақ кейде мектеп оқушылары мұндай суреттерді қабылдауда қиындықтарға тап болады. Ал «Белгі» мета-пәнін меңгеру барысында оқушылар графикалық кескіндердің әртүрлі түрлерін түсінуге, схема (формула) мен оның артында тұрған нәрсе арасындағы байланысты түсінуге үйренуі керек, содан кейін олар өздері схемалар түрінде бейнелей алады.

Өз кезегінде, мета-пәнділік оқушының әмбебап білім беру әрекеттерін (мета-пәндік дағдылар) дамытуды білдіреді. Әмбебап оқу әрекеті – оқушының жаңа білім мен дағдыларды өз бетінше меңгеруіне мүмкіндік беретін әр түрлі іс-әрекет түрлерін жүзеге асыру жолдары. Ал бұлар: жалпылау, жүйелеу, жіктеу, мақсатты анықтау, жоспарлау, бақылау және өзін-өзі бағалау дағдылары, өз іс-әрекетін рефлексиялау т.б. Мектеп оқушыларының оқу материалын меңгеруі сол немесе басқа тапсырманы, мәселелік жағдайды шешу арқылы жүзеге асырылады. Екі және одан да көп оқу пәндерін пайдалана отырып, мета-пәндік деп аталатын бір мәселені немесе бір объектіні білуді қарастыратын тапсырмаларды пайдаланудың маңызы зор.

Мета-пәндік тапсырмаларды орындау барысында бала әртүрлі пәндерді меңгеруде ғана емес, сонымен қатар күнделікті мәселелерді шешуде де қолдана алатын әмбебап оқу әрекеттерін дамытады. Сондықтан балалардың нақты нені оқып жатқанын және мектептен басқа алған білімдері мен дағдыларын қайда қолдана алатынын түсіну өте маңызды. Мысалы, 9-сыныпта «Тірі табиғатты ұйымдастырудың жасушалық деңгейі» тақырыбын өткенде физика, химия, математика пәндерінен осмос, тургор, тығыздық, белсенді және пассивті мембраналық тасымалдау, тасымалдаушы ақуыз, калий-натрий сорғы, катализаторлар, ингибиторлар және т.б. сияқты ұғымдарды енгізу қажет.

Биологияның тұтас бір бөлімі «Генетика» математикалық ұғымдарды талдауға негізделген, мысалы: есептеудің екілік жүйесі, статистикалық деректерді талдау, биномдық квадраттың кеңейту теңдеуі, Паскаль үшбұрышы және т.б. Ал «Эволюциялық теория» концепцияларының қалыптасуы, егер біз тарихи және экологиялық аспектілермен байланыстарды тапсақ, түсінікті болады, бұл биологияның қоғам дамуының әртүрлі

салаларын біріктіруге қабілетті пән ретіндегі, жалпы білім туралы ғылым ретіндегі ерекше ұстанымын тағы бір рет дәлелдейді. Ал менің пікірім, мұндай технологияларды қолдану және сабақта мета-пәндік дағдыларды дамытуға жағдай жасау - қажетті уақыт талабындағы әрекет. Сонымен, оқу процесінде қолданылатын мета-пәндік технологиялар дербестікті арттыру құралдары мен оқу үрдісіндегі шығармашылық компонент болып табылады.

Қорытынды. Биологияны заманауи білім беру талаптарына сай оқытуда мета-пәндік тәсілді қолдану білім алушылардың пәндік білімін тереңдетумен қатар, оларды әртүрлі оқу және өмірлік жағдаяттарда тиімді әрекет етуге дайындаудың маңызды құралы болып табылады. Мета-пәндік байланыстардың негізгі ерекшелігі – оқушының бір пән аясында алған білімін басқа пәндерде және күнделікті өмірде қолдануға мүмкіндік беретін әмбебап іс-әрекет тәсілдерін қалыптастыруында.

Биология пәнінің мазмұны табиғи түрде физика, химия, математика, география және басқа да ғылымдармен тығыз байланысты. Сондықтан жасушалық процестерді, генетикалық заңдылықтарды, эволюциялық үдерістерді, экологиялық құбылыстарды зерделеу барысында әртүрлі пәндерден алынған білімдерді кіріктіріп пайдалану оқушыға табиғат құбылыстарының өзара байланысын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, осмос пен мембраналық тасымалды түсіндіруде физика мен химия элементтерін, генетикалық есептерді шешуде математикалық әдістерді, эволюциялық үдерістерді талдауда тарихи және экологиялық білімдерді пайдалану биологиялық ұғымдардың мазмұнын кеңейтеді.

Мета-пәндік тапсырмалардың құндылығы олардың дайын ақпаратты меңгеруге емес, оқушыны белгілі бір мәселені шешуге бағыттауымен ерекшеленеді. Мұндай тапсырмаларды орындау барысында білім алушы ақпаратты салыстырады, жіктейді, жүйелейді, себеп-салдарлық байланыстарды анықтайды, болжам жасайды, оны дәлелдейді және алынған нәтижені бағалайды. Осы арқылы мақсат қою, жоспарлау, бақылау, өзін-өзі бағалау және рефлексия жасау сияқты әмбебап оқу әрекеттері қалыптасады.

Мета-пәндік оқытуда схемалар мен модельдерді қолданудың да маңызы жоғары. Сызба, кесте, график, формула немесе модельді түсіндіру және оны өздігінен құрастыру оқушының ақпаратты құрылымдауына, абстрактілі ойлауына және күрделі үдерістерді ықшам түрде көрсетуіне мүмкіндік береді. Бұл дағдылар тек биология сабағында ғана емес, басқа пәндерді меңгеруде және практикалық мәселелерді шешуде де қолданылады.

Осыған байланысты биология мұғалімі оқу мазмұнын жоспарлау кезінде тек пәнішілік мақсаттарды емес, оқушылардың мета-пәндік нәтижелерін де ескеруі қажет. Ол үшін кіріктірілген тапсырмалар, проблемалық жағдаяттар, зерттеу жұмыстары, жобалар, модельдеу, пікірталас және рефлексия әдістерін жүйелі түрде қолдану тиімді.

Қорыта айтқанда, мета-пәндік технологиялар оқушының білімін жекелеген пәндер бойынша бөлшектеп қабылдауынан әлем туралы тұтас түсінік қалыптастыруға көшуіне жағдай жасайды. Мұндай тәсіл білім алушының дербестігін, сыни және шығармашылық ойлауын, зерттеушілік қабілетін, функционалдық сауаттылығын арттырып, алған білімін нақты өмірде қолдануына мүмкіндік береді. Сондықтан биологияны оқытуда мета-пәндік байланыстарды жүйелі ұйымдастыру – заманауи білім беру үдерісінің маңызды бағыттарының бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Нүрекина О.А. Биологияны оқыту әдістемесі: әдістемелік-оқу құралы. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы ҚМУ, 2019. – 105 б.

2. Таңатарова Н.Н., Есенбекова П.А., Назарова Г.А. Болашақ мұғалімдерді биологиялық білім беру мазмұнындағы пәнаралық байланыстар жүйесін қалыптастыруға даярлау // Қазіргі ғылым: жаңа тәсілдер мен өзекті зерттеулер: халықаралық ғылыми конференция материалдары. – Астана, 2023. – Б. 147–150.

3. Abubakirova A., Жаппарбергенова Э., Мұсахан Ф. Биология курсындағы «қолданбалы кіріктірілген ғылымдар» бөлімін пәндік интеграциялау арқылы оқыту // ILIM. – 2025. – №44(2). – Б. 73–87. DOI: 10.47751/skpu.1937.v44i2.4.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Журнал 2025 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитеті 2025 жылғы 22 қыркүйектегі Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ44VPY00129896 берілген.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді.
Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты.
Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 22.12.2025 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал издается с декабря 2025 года.

Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан
№ KZ44VPY00129896 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 22 сентября 2025 года.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции.
Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистическиеошибки несут авторы.
Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 22.12.2025 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

ӘДІСТЕМЕ ӘЛЕМІ ЖУРНАЛЫ

Ахмет Байтұрсынов

Ыбырай Алтынсарин

Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім.

Мен үшін жақсы мұғалім бәрінен де артық, өйткені мұғалім — мектептің жүрегі.

Жай мұғалім хабарлайды,
Жақсы мұғалім түсіндіреді,
Керемет мұғалім көрсетеді.
Ұлы мұғалім шабыттандырады.

ҰСТАЗДЫҚ — ЖАҢҒА ЖАРЫҚ, БОЛАШАҚҚА БАҒЫТ БЕРЕТІН ӨНЕР!

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.